VERÈ ADMIRANDA, ſeu, DE MAGNITVDINE ROMANÆ ECCLESIÆ LIBRI DVO.

Auctore THOMA STAPLETONO *Anglo, S. Scripturarum nuper in Academia Louanienſi Profeſſore Regio ac Primario.*

PSAL. CXVII.
A Domino factum eſt iſtud, & eſt mirabile in oculis noſtris.

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA,
Apud Ioannem Moretum.
M. D. XCIX.

SANCTISSIMO PATRI

CLEMENTI OCTAVO PONTIFICI MAXIMO

N fidem meam libero, Beatissime Pater, opúsque quod nuper ab eruditissimo sacrarum literarum in Academia Louaniēsi Professore Thoma Stapletono *De Verè admiranda Ecclesiæ Romanæ magnitudine* conscriptum significaui, Beatitudini tuæ offero, (extremam & tanquam cygneam viri eruditissimi vocem atque orationem) fidei quidem meæ ab illo concreditum, sed tuo vnius nomini debitum; id nempe ille facturus erat, ni subitâ inualetudine, quam præpropera deinde mors subsecuta fuit, impeditus fuisset. Quid enim aliud ille, aut cui alij opus hoc

ſuum offerret quàm Sanctitati tuæ? cui ſeipſum iam ſuóſque labores penè omnes priuatim ac publicè deberi profeſſus, vt id facto aliquo teſtatum faceret, Antidota Apoſtolica pro Romanæ Catholicæ fidei defenſione aduerſus noſtri temporis hæreſes, ſuppliciter conſecrarat. Quod igitur ille, multis multorum gemitibus præmortuus, facere non potuit, id ego Illuſtriſsimi ac Reuerendiſſimi Domini, Petri Aldobrandini S.R. Eccleſiæ Cardinalis Ampliſsimi, Sanctitatis tuæ nepotis litteris adductus, facio; ac ſub ſacri nominis tui auſpiciis Poſthumum hunc Stapletoni fœtum produco; vt qui miranda Dei opera in Eccleſiæ Romanæ magnitudine omnium oculis inſpicienda proponit, ſub eius patrocinio in lucem exeat, cui ſummum illius principatum magno Catholicorum omnium bono, extremis hiſce

mundi

mundi labantis temporibus, ſummus il-
le Deus, ſingulari ſua miſeratione impo-
ſuit, impoſitúmque ad eiuſdem tutelam
ac columen firmabit. Hæc mea, hæc
omnium verè Chriſtianorum, Beatiſsi-
me Pater, vota; Ita faciat, nóſque in te
vno firmet, qui vnum firmandis omni-
bus deſtinauit. Bruxellæ Brabantino-
rum, Calendis Martiis 1599.

Tuæ Beatitudinis

Humillimus ſeruus

Christophorus ab Aſſonuilla,
Alteuillæ dominus.

Abes hic, Christiane Lector, Libros duos, exiguos quidem illos, sed Catholicos, eruditos, ac multorum iudicio probatos, de Verè admiranda Ecclesiæ Romanæ magnitudine, auctore Thoma Stapletono, fidei Catholicæ nuper propugnatore acerrimo: Vbi quæ ab aliis nonnullis diffusè admodum tractata, compendio tradita, vnóque veluti obtutu omnium oculis subiecta conspiciuntur. Ita scilicet eruditus ille ac sacrarum litterarum in florentissima totius Germaniæ, Sediq; Apostolicæ deuotissima Louaniẽsi Academia Professor celeberrimus sibi magna ratione scribẽdum existimauit. Cùm enim de magnitudine Romana elaboratissimos nobilissimi nostri temporis scriptoris, ac in eadem Louaniensi Academia Regij historiarum professoris libros legisset, studiumq; illius vehementer probauisset; sui itidem muneris esse existimauit vt quam ille pro professione sua in huius sæculi imperio, ipse etiã pro sua, in eo quod vniuersa mundi imperia longo interuallo exuperat, describendo, operam collocaret. Sancta isthæc est eruditorum æmulatio, ac commune bonis quibusque iuuandi studium. Iam verò quod ea quæ de admiranda Romanæ Ecclesiæ magnitudine duobus hisce libris differenda suscepit, minus amplè forsitan quam pro rei amplitudine atque dignitate cuipiam descripsisse videri possit, id ob eam rationem quam suprà innuimus, vt compendio tradita, nullo labore omnium

nium oculis animisq́; conſpecta caperentur: huc accedit quod hunc ipſum laborem eo tempore ſibi ſubeundum ſumpſerit, quo pro more ſcholæ, in prædicta Academia de re quapiam graui ei in publico eruditißimorum virorum conſeſſu perorandum fuit. Loci itaque temporíſque rationem ſibi habendam exiſtimauit, paucisq́; in animos Auditorum quod vellet inſerendum: Neq; vt ea quæ ob haſce rationes in anguſtum coegerat, diffuſius (etiamſi id animo eius inſediſſet) poſtea explicaret, vitæ breuitas permiſit; paucis namq; diebus poſtquam hunc ipſum perorandi laborem ſumſiſſet, in aduerſam valetudinem incidit, magnoq́; deinde ſtudioſorũ ac Catholicorum complurium luctu ex hac mortali vita ſublatus eſt. Extremo itaque hoc eruditißimi ſcriptoris labore perfruere, vnumq́; hoc ſanctis illius ſudoribus redde, benè vt preteris mortuo.

LIBRI

LIBRI PRIMI

CAPITVM INDEX.

LIBRI SECVNDI

CAPITVM INDEX.

VERÈ

VERÈ ADMIRANDA,

seu,

DE MAGNITVDINE ROMANÆ ECCLESIÆ

LIBER PRIMVS.

CAPVT PRIMVM.

Mundi Imperia quatuor: Christi regnum æternum. Eius primaria Sedes.

VISIO prophetica admiranda Regi quidem Babylonię Nabuchodonosor primùm reuelata, sed ab eo mox obliuioni tradita, & Danieli prophetæ Dei magno, denuò diuinitus patefacta, ipsique Regi per eum explicata, maximam meritò admirationem non Regi modò eam audienti peperit, sed & cuilibet eam legenti excitare poterit. In illa quippe statua magna, sublimi atque terribili, *cuius caput ex auro optimo, pectus & brachia ex argento, venter & femora ex ære, tibiæ autem ferreæ, pedum quædam pars ferrea, quædam autem fictilis apparebant*, quatuor maxima regna, imperia & monarchię orbis terrarum designabantur; Assyriorum seu Babylonicum, Persicum, Macedonicum, & Romanum: tametsi loco Persici Imperij (quod breuissimum fuit, & iuxta Hebræos Danielis prophetiæ cap. 11. inhærentes, non nisi quinquaginta duorum annorum) Africanum

Dan. 2.

Genebrardus anno mundi 3779.

A seu

Orosius lib. 7. c. 2. ſeu Carthaginenſe numeret Oroſius homo Afer, quod ille annis ſeptingentis ſtetiſſe vult. Horum Imperiorum potentiam, amplitudinem, magnitudinem omnes rerum humanarum ſcriptores admirati, ſuis ſcriptis ea celebrarunt, poſteriſque commendarunt: potiſſimum verò Romani imperij, *quod cætera omnia* (ait Daniel) *comminuet & conteret, ſicuti ferrum comminuit & domat omnia*. Quare Romanarum rerum ſcriptores & Romani imperij præcones infiniti leguntur: ex quibus omnibus præcipua capita & ſelectiſſima quęque in compendium redacta, eleganti & grata methodo in lucem nuperrimè prodierunt, à Iuſt. Lipſ. politioris literaturæ profeſſore lectiſſimo edita: vbi ad Romani imperij magnitudinem admirandam omnium oculis ſubijciendam, & in eius Imperij admirationem omnium animos excitandos, illius fines, copiæ, opes, opera, viri, virtutes elaboratè admodum ſummaque diligentiâ, ita ex tota antiquitate eruuntur ac deſcribuntur; vt Romani imperij potentiæ, virtutibus, & magnitudini admirandæ nihil hactenus comparabile orbis terrarum habuiſſe videatur. Eſt quidem ita quod vrbi Romæ totius penè orbis imperium florentiſſimum ad aliquod breue tempus Dei prouidentia conceſſerit; eam maximè ob De Ciuitate Dei, lib. 5. c. 12 cauſam (ait B. Auguſtinus) *quia ad domanda grauia mala multarum gentium*, Romani iuſtitiæ & æquitatis magis ſtudioſi, *ob ſolam gloriæ ingentem cupiditatem, cæteras cupiditates omnes comprimebant, vnde non erat quod de* cap. 15. *ſummi & veri Dei iuſtitia conquererentur; quia perceperunt mercedem ſuam*: primùm libertatem, poſtea dominationem; cui vni & maximè anhelabant; iuxta illud poëtæ:

Tu regere imperio populos Romane memento.

Cæterùm, cum bona venia eorum omnium qui Romani imperij magnitudinem admirantur, aliud ego in terris imperium, regnum aliud, monarchiam aliam, magis admiror ac ſuſpicio, magis & verè admirandum iudico, de quo idem propheta Daniel, eodẽ in loco ſtatim ſubiungit. *Jn diebus autem regnorum illorum*, id eſt Dan. 2.
illius regni ferrei, quod cætera omnia comminuit & ſubiugauit (vnde omnium hic nomen accipit) *ſuſcitabit Deus cæli regnum quod in æternum non diſſipabitur, & regnum eius alteri populo non tradetur; comminuet autem & conſumet vniuerſa regna hæc: etiam ferreum illud Romanum: & ipſum ſtabit in æternum; ſecundum quod vidiſti quòd de monte abſciſſus eſt lapis ſine manibus, & comminuit teſtam, & ferrum, & æs, & argentum, & aurum*, id eſt, omnia totius mundi imperia. Hoc quale regnum, quantum imperium, quàm latè patens, quanti roboris, quàm Inuictum, excellens, vereque admirandum exiſtimamus? Huius fines, copias, opes, opera, viros, virtutes, quanta admiratione digna arbitramur? De huius regni finibus toto terrarũ orbe ampliſſimis dicit in hac viſione Propheta; *Lapis qui percuſſerat ſtatuam, factus eſt* Dan. 2.
mons magnus, & impleuit vniuerſam terram: Lapis, inquam, ille de monte ſine manibus exciſus, filius Dei incarnatus de beatiſſima virgine ſine opere virili natus: Lapis *à Judæis quidem reprobatus, ſed factus in caput anguli*; vbi ſtatim ſubiungit Propheta, *A Domino factum* Pſal. 117.
eſt iſtud, & eſt mirabile in oculis noſtris. Mirabile ſanè & ſumma admiratione dignum, quomodo paruus lapis factus ſit mons magnus qui vniuerſam terram impleat, quod cæteri admirantes Prophetæ certatim celebrant.

Psal. 71. *Dominabitur à mari vsque ad mare, & à flumine vsque*
Esai. 2. *ad terminos orbis terrarum. Fluent ad eum omnes gentes.*
Psal. 21. *Conuertentur ad Dominum vniuersi fines terræ:* & alia quàm plurima. Copias & opes huius regni magnificè
Psal. 71. quoque decantant Prophetæ: *Coram illo procident Aethiopes, & inimici eius terram lingent: & adorabunt eum omnes reges, & omnes gentes seruient ei.* Et noster Daniel:
Dan. 7. *Datus est ei principatus & honor & regnum, & omnes po-*
Esai. 60. *puli seruient ei.* Et alius Propheta: *Afferetur ad te fortitudo gentium, & reges earum adducentur; gens enim & regnum quod non seruierit tibi, peribunt.* Et adhuc semel:
Esai. 49. *Erunt reges nutricij tui, & reginæ nutrices tuæ: vultu in terram demisso adorabunt te, & puluerem pedum tuorum lingent.* Nunquid huius regni Amplitudo admiranda non est? Nunc quàm inuictum & perpetuum sit, atten-
Dan. 2. de. *Suscitabit Deus cœli regnum quod in æternum non dissipabitur, & regnum eius alteri populo non tradetur: comminuet autem & consumet vniuersa regna hæc, & ipsum sta-*
Dan. 7. *bit in æternum.* Et rursum in alia visione audiuit: *Potestas eius potestas æterna quæ non auferetur, & regnum eius quod non corrumpetur.* Quod quum alius Propheta mul-
Psal. 144. tis verbis cecinisset, *Regnum tuum, regnum omnium seculorum, & dominatio tua in omni generatione & generationem.* Et iterum, Deo Patre ad Filium incarnandum
Psal. 88. loquente, *Vsq; in æternum præparabo semen tuum, & ædificabo in generatione & generationem sedem tuam;* ad rem tam admirandam obstupefactus subiungit: *Confitebuntur cœli mirabilia tua Domine; etenim veritatem tuam in Ecclesia sanctorum.* Huius igitur regni, siue fines, siue copias, siue robur inuictum spectes, vera & solida admiratione digna animaduertis esse omnia.

Hæc

Hîc forsitan excipiet Romani imperij admirator, hæc quidem quæ diximus summa admiratione esse digna, sed de externo aliquo & aspectabili regno quod intuentium oculos admiratione percellat, non esse intelligenda; verùm de spirituali tantùm quod sensum fugiat: vnius quoque Christi Redemptoris mundi hoc regnum esse, non alicuius aut Principis aut populi alterius. De ipso quippe vno Christi hos omnes Prophetas loqui, *qui lapis ille de monte sine manibus abscissus est*, & de eius regno, quod nisi spirituale esse quo in cordibus credentium regnat, quum primùm in hunc mundum descendere voluit, Angelus profitebatur dicens, *Regnabit in domo Iacob.* (quod vtique nunquam externa dominatione fecit) ipséque postmodum Christus apertè profitebatur dicens, *Regnum meum non est de hoc mundo.* Istud ergo regnum vtcunque amplissimum credere magis quàm contueri, & venerari magis quàm admirari possumus. Imò verò est hoc ipsum Christi regnum vtcunque spirituale, maximè tamen aspectabile. In cordibus quidem credentium regnat Christus: Sed ipsi credentes homines sunt. Isti quoque credentes fidei suæ magistros, pastores, ac doctores habent. Iidem externo cultu vario & conspicuo vtuntur. Hæc omnia aspectabilia sunt, & regnum Christi visibile constituunt. Rursum non est de hoc mundo Christi regnum, sed est in hoc mundo: Non ex hominibus; vt neque baptismus Ioãnis totus aspectabilis, sed ex cælo est: E cælo potestatem accipit, sed quæ in terra exerceatur. Non est humana creatura seu creatio, κτίσις, vt potestatem secularem vocat Petrus, non ex populorum consensu, suffragiis, authoritate introducta, sed à Deo Patre imme-

Luc. 2.

Ioan. 19.

Matt. 20.

Matt. 17. diatè accepta, voce de cælo delapsa: *Ipsum audite*: ab eo Matt. 28. per Christum accepta, dicentem: *Omnis potestas data mihi est in cælo & in terra*. Quam ille rursus ad alios deriuauit, nec in persona sua sed per ministros suos exer- Marc. 16. cuit illis dicens: *Euntes in vniuersum mundum prædicate* Act. 1. *euangelium omni creaturæ*. Et rursum, *Eritis mihi testes in Iudæa & Samaria, & vsque ad vltimum terræ*. Ascendens quippe in altum hæc *dona dedit hominibus, Aposto-* Ephes. 4. *los, Prophetas, Pastores, doctores, ad consummationem sanctorum in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi: donec occurramus omnes in vnitatem fidei & agnitionis Filij Dei*, &c. Per hos Christus toto orbe regnat. Horum ministerio regnum suum inchoauit, propagauit, dilatauit vsque ad vltimos fines terræ.

Dicetis hîc mihi, Quid nunc ergo aliud moliris quàm vt Christi Ecclesiam toto orbe dispersam veluti regnum illud æternum à Daniele prædictum, tua nobis commendet oratio? & (de quo nemo dubitat) Christianam & Catholicam Ecclesiam, regnum quoddam esse Romano imperio magis admirandum magno molimine demonstres? Atqui non ego istud molior, nec in talem collationem planè vulgarē & per se perspicuam mea collimat oratio: Illud potiùs mecum considerate, An toto passim orbe perinde regnat Christus? An regni sui nullam primariam sedem fixam, stabilem, inconcussam; puram, illibatam, pretiosam; validam denique, potentem & gloriosam in terris Christus reliquit? Matt. 16. Quorsum igitur illa eius ad Petrum verba: *Ego tibi dico, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam: & tibi dabo claues regni cælorum*; & quæ sequuntur. An non

his

his verbis vnus designatur perpetuus Petrus, super quem ipse Christus suam semper ædificabit Ecclesiam? *ædificabo*, inquit, *super hanc petram*. Iste Petrus, hic Cephas, hoc saxum, me qui lapis sum angularis, illum sustinente, protegente, firmante, sui generis fundamentum & firmamentum erit meæ extruendæ, propagandæ & stabiliendæ Ecclesiæ. Mei regni caput, metropolis ac sedes erit: & quidem huiusmodi, vt portæ inferi, nec totius mundi persecutio, nec hæreses quæcunque diaboli arte inuentæ, nec ipsa personalia peccata aduersus hanc petram, vel aduersus meam Ecclesiam eiusque perpetuam propagationem, præualere valeant. Huic quippe perpetuo Petro *dabo claues regni cælorum*, id est plenam & adęquatam potestatem omnia administrandi, decernendi, exequendi quæ regnum cælorum (mei regni in hoc mundo finem ac scopum) omnibus in me credentibus quoquo modo aperiant, aut fidem in me suam malè excolentibus quoquo modo claudant. Hic ergo Petrus regni Christi caput in terris ac fundamentum alterum designatus, vbi sedē suam fixit, vbi Christi fidem diutius prædicauit, vbi sanguinem suum fudit, vbi successores reliquit, nisi in vrbe Roma? Suam sedem Romanam esse voluit. Regni sui caput Romanam sedem Christus in Petro posuit. Huc igitur nostra tendit oratio.

CAPVT II.

Argumentum cum sua distributione.

VNIVS igitur Romanæ Ecclesiæ in qua Christus potissimum regnare voluit, magnitudinem verè admi-

admirandam, ex certis & amplissimis capitibus, demonstrandam suscepi. verè dico & meritò Admirandam, vel hoc imprimis nomine, quod vt in verbo & promissione Filij Dei fundata fuit, ideoque ipsius Dei opus non humanum, ita eius Admiratio salutaris est; tum quia ex parte intellectus filium Ecclesię & Catholicum aut facit aut firmat (doctrina huic tempori necessaria) tum quia ex parte affectus nullam corruptionem inducit. Romani autem imperij & rerum illarum omnium caducarum admiratio, in huiusmodi rerum amorem incautum animum rapit, quæ semel amatæ miserum faciunt: puro & beato rerum diuinarum amore spoliant: amari quippe diuina & humana eadem mente haud secus nequeunt, quàm eodem oculo cælum & terra pariter spectari: vt propterea non modò prudentior sed & beatior fuerit qui talia non admirari didicerit: vnde & illius temporis poëta quo Romanum imperium maximè florere cæpit, ab hac admiratione amicum suum reuocat, his verbis:

Nil admirari prope res est vna Numici,
Solaq; quæ possit facere & seruare beatum.

Quòd si admiratio sapientiæ peperit philosophiam, quis dubitet quin admiratio vanitatis pariat amorem
1 Cor. 14. eiusdem? At sapientissimus Paulus nos monet: *Nolite pueri effici sensibus: malitia paruuli estote, sensibus autem perfecti.* Ad eos loquitur qui dona & charismata admirabantur, ipsius quidem diuini Spiritus, loqui lingua, orare lingua, benedicere spiritu, sed dona inferiora & minus vtilia: & iubet eos æmulari charismata meliora, illa admirari, illa suspicere quæ ædificationem coniunctam habent: hoc perfectorum esse; puerile alterum.

Perten-

Pertentabo igitur, an non ex multis & maximis causis, vnius Romanæ Ecclesiæ magnitudinem, proprium filij Dei opus, & quam omnes venerari debemus, verè & meritò admirandam esse demonstrare queam. Quod vt *Distributio.*
certo ordine fiat, explorabimus primùm quanta sit eius 1.
Amplitudo, quàm longè latéque propagata. Deinde 2.
fortitudinem ac robur aduersus omnia huius mundi mala, persecutiones, hæreses, peccata, inuictum explicabimus. Mox potestatis eius plenitudinem tum erga ali- 3.
as Ecclesias omnes, tum erga Reges ac Principes huius mundi, seu creandos & in sede collocandos, seu ad pacem conciliandos, seu demum, quum id aut Ecclesiæ salus, aut regnorum necessitas postularit, vel censuris Ecclesiasticis castigandos, vel etiam regno exuendos, inquiremus. De vario deinceps honore à summis Regi- 4.
bus, ipsísque interdum fidei hostibus huic vni Ecclesiæ exhibito, quantus Imperatoribus Romanis exhibitus non legitur, aliqua commemorabimus. Subsequetur 5.
Operum eius magnitudo, varietas, magnificentia, multis certè nominibus admiranda. Atque in his omnibus 6.
Romani imperij magnitudinem, à Romanæ Ecclesiæ maiestate superatam fuisse, perspicuè ni fallor ostendemus. Tandem & illud docebimus, Romani imperij & 7.
exordia & progressus & salutem, à Romanæ Ecclesiæ salute & conseruatione; veluti medium à suo fine pendere ac semper pependisse. Quæ singula si huius temporis angustia, à me nunc dici non patiatur, aliàs dicenda aut promenda reponemus.

Cap. III.

Romanæ Ecclesiæ Amplitudo.

ROMANI imperij fines & amplitudinem qui admiratur, idem Romanæ Ecclesiæ fines & amplitudinem latissimè propagatam, longissimeq; extensam si expendat, hæc illis longè maiori admiratione digna diffiteri non poterit. Romanæ vrbis imperium totis quadringentis annis ab vrbe condita Italię fines non est egressum, sed cum Samnitibus, Volscis, Vliis, Tuscis toto illo tempore de imperio decertatum, nec nisi sub annum vrbis quadringentesimum septuagesimum Turreno Tusciæ rege Hetruriæ vrbem Romanis dedente, & regnum Hetruriæ finitum, & Romanorum arma vltra Apenninum extendi cæperunt. Sed & toto illo tempore non nisi scandulis seu ligneis tegulis tota vrbs tecta fuit, teste Plinio. Sed paulo pòst anno vrbis côditæ quadringentesimo octuagesimo tertio, prima extra Italiam arma in Siciliam mouerunt, vt Mamertinis, quorum caput Messana, auxilio essent, contra Afros Hieroni regi opem ferentes Appio Claudio, Quinto Fabio Consulibus. Vbi victorias nacti amplissimas, sequentibus annis in Hispaniam & Africam, in Macedoniam & Græciam, totamque Asiam tanto successu exercitus duxerunt, vt duobus post seculis à Paulo Æmylio Perseo vltimo Macedonum Rege deuicto, à Scipionibus Hispania & Africa subactis, ab altero Scipione magno Antiocho debellato, Asia subiugata, à Lucio Sylla Gręcia perdomita, ab vno Pompeio post Mitridatem à Lucullo fractum, Ponto, Cappadocia, Armenia, Albania, Colchide,

Cato de origin. Plin. lib. 16. c. 10.

Oros. lib. 4. cap. 7.

Colchide, Hemochia, Caſpiis, Iberis, Parthis, Arabia atque Iudæa magno Romani nominis terrore captis, idque adeò, vt ſi Plutarcho credimus, trinum è trina vniuerſa orbis parte triumphum duxerit, pauloque poſt per Iulium Cæſarem Galliis, Britannia, ac magna Germaniæ parte pari fælicitate ſuperatis, ac libera tandem Republica ſub vnius imperio redacta, Romanum Imperium anno ab vrbe condita ſeptingenteſimo, plus minus, per Europam, Aſiam & Africam extendi fineſque latiſſimos habere cępit. Aliæ quidem adhuc à proximis Imperatoribus Auguſto maximè, Claudio, Veſpaſiano, Traiano, Romano imperio prouinciæ ampliſſimæ adiectæ fuerunt. Cæterùm nec totum orbem occupauit vnquam, vt non animosè tãtùm, ſed & ſuperbè, quia falsò ac vanè Romanarum rerum ſcriptores aliqui iactitarunt, nec ipſius aut Africæ aut Aſiæ regna omnia ſibi ſubiicere potuit, quum ad Æthiopes & Abyſſinos nunquam peruenerint, Tartaros & Scythas à Septentrione, Chaldæos ab Oriente nunquam attigerint, ipſi autem Parthi ac Perſæ Romani imperij iugum cito ſemper & facilè excuſſerint. vnde illud in Iulium Cæſarem ſcomma, quia in libris Fatalibus continebatur Parthos niſi à Rege non poſſe vinci, Cæſarem regem appellari debere. Atqui Romanæ Eccleſiæ ampliſſimi fines, & in ipſo ſtatim exordio latiſſimè propagati fuere, & vniuerſum terrarum orbem iuxta certiſſima Prophetarum oracula occuparunt. Nec ea loca tantùm vbi Romanorum arma leges dederunt, ſed ad vltimos vſque terræ fines, qui de Romana potentia nihil vnquam audiuerunt. verè & animosè non ſuperbè ſcripſit Proſper: *Sedes Roma Petri, quæ paſtoralis honoris Facta caput*

Plutar. in Pompeio.

Sueton. in Iul. Cæſ. cap. 79.

Lib. de Ingratis.

mundi quicquid non poßidet armis, relligione tenet. Nec minus animosè ac verè Leo ille magnus, vrbem Romam ita compellans: *Isti sunt Patres tui veriq́ Pastores* (Petrum & Paulum dicit) *qui te regnis cælestibus inserendam, multò melius multóque fœlicius condiderunt, quàm illi quorum studio prima mœnium tuorum fundamenta locata sunt, ex quibus qui tibi nomen dedit, fraterna te cæde fœdauit. Isti sunt qui te ad hanc gloriam prouexerunt, vt gens sancta, populus electus, ciuitas sacerdotalis & regia per sacram B. Petri sedem, caput orbis effecta, latius præsideres religione diuina quàm dominatione terrena. Quamuis enim multis aucta victoriis ius imperij tui terra mariq́ protuleris, minus tamen est, quod tibi bellicus labor subdidit, quàm quòd pax Christiana subiecit.* Hæc B. Leo & gloriosè & verè. Verum quippe & indubitatum est quod de Apostolicis laboribus suo adhuc tempore Paulus affirmauit: *In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.* Verum & indubitatum est toto terrarum orbe veluti in prouincias distributo, facta primùm in Iudæa & Samaria diuini Euangelij prædicatione, iuxta ordinem à Christo præscriptum, *Petrum in Italia, Paulum in Græcia, Andream in Achaia, Joannem in Asia, Philippum in Phrygia, Bartholomæum in Schythia, Thomam in vtraque India tam Orientali quàm Occidentali, Matthæum in Æthiopia, Simonem in Persia, Thaddæum in Mesopotamia, Jacobum in Hispania* hoc Christi regnum, cuius caput Roma, latissimè propagasse. Apostolicos postea viros per reliquum orbem terrarum discurrisse, & idem regnum à Romana maximè Ecclesia vndequaque emissos dilatasse, præterquam quod in genere commemorat Eusebius, mox in particulari

Ser. 1. in Nat. Petri & Pauli.

Rom. 10.

Orig. hom. 12. in Gen.

Lib. 3. cap. 37.

culari docebitur, vbi de Operum eius magnitudine differetur. In ipsa verò vrbe Roma sub D. Clemente proximo ferè Petri successore, Ecclesiam ipsam Romanam tam numerosam & amplam fuisse constat, vt Traianus Imperator ei (vt putabat) malo volens occurrere, cauerit imprimis edicto, ne collegia seu sodalitia essent: quo fretum edicto Plinium Proconsulem Christianorum conuentus vetuisse, eóque nomine supplicia irrogasse; ipsemet in sua ad Traianum epistola commemorat. Hæc autem Christianorum sodalitia quæ ἑταιρίας in suo rescripto vocauit Traianus, quàm numerosa & ampla fuerint, totius orbis potentia aduersus ea nequicquam sæuiente, Tertullianum audi eâdē ferè ætate ipsis persecutoribus exprobrantem. *Externi*, inquit, *sumus* (sic enim Christianos vocabant gentiles veluti ex Iudæis omnes oriundos) *& vestra omnia impleuimus: vrbes, insulas, castella, municipia, conciliabula, castra ipsa, tribus, decurias, palatium, senatum, forum.* Et paulo pòst: *Sola vobis reliquimus templa. Si tanta vis hominum in aliquem orbis remoti sinum abrupissemus à vobis, suffudisset vtique dominationem vestram tot qualiumcunque amissio ciuium: imò etiam & ipsa destitutione puniisset; procul dubiò expauissetis ad solitudinem vestram, ad silentium rerum & stuporem quēdam quasi mortuæ vrbis: quæsissetis quibus in ea imperassetis. Plures hostes quàm ciues vobis remansissent. Nunc enim pauciores hostes habetis præ multitudine Christianorum penè omnium ciuium; penè omnes ciues Christianos habendo: Sed hostes maluistis vocare generis humani, quàm erroris humani.* Hæc ille. Luculenter expressit vt totum Romanum orbem Christianorum populus necdum ducentis post Christum annis occupauerit.

Plinius lib. 10. epist. 97.

Epist. 43.

In Apologetico. cap. 37.

uerit. Quam ſanè eiuſdem populi frequentiam nihil poſtea imminutam fuiſſe, perpetuæ propemodum Romanorum Imperatorum perſecutiones vſque ad Conſtantinum illum Magnum, qui omnium primus Chriſtianorum toto orbe & aperuit & locupletauit Eccleſias, perſpicuè demonſtrant. Neque enim aduerſus paucos & ignobiles totius imperij potentia tam acriter & acerbè ſæuiiſſet. Vnde non ita multò pòſt Origenes obiiciēte Celſo Epicureo, *Chriſtianorū dogma obſcurum & ignobile eſſe* rectiſſimè reſpondit, *vniuerſo terrarum orbi quod prædicant Chriſtiani longè eſſe notius quàm quorumcunque philoſophorum placita.* At vbi Romani imperij culmen ipſum, Chriſti regno colla ſubiicere cœpit (quod apud Origenē idem ille Celſus Epicureus breui futurum formidabat; *& ne omnes toto orbe Chriſtiani fierent, Adrianum Imperatorem templa ſine idolis extruere molientem oracula terruerunt*) adeò per omnia mundi climata dilatatum hoc regnum eſt, vt altero poſt ſeculo verè ſcripſerit B. Auguſtinus, *ſuo tempore impletum fuiſſe quod ante tot ſecula promiſſum eſt Abrahæ, in ſemine eius benedici omnes gentes:* ideoque vt alibi ſcribit, *eos qui tunc prodigia peterent vt Chriſtiani fierent, ipſosmet prodigia & monſtra eſſe qui mundo credente non crederent.* Tametſi quippe ducentis aut trecentis poſt Conſtantinum annis mixti Chriſtianis pagani in multis prouinciis vixerint, paganiſmi quoque & idololatriæ reliquiæ vtcunque variis Imperatorum edictis ac legibus penitus aboleri iuſſæ, in ipſa vrbe Roma eiuſque Senatu non ſolùm ad Ambroſij tempora, qui aduerſus Symmachum aram in Senatu poſtulantem orationem luculentam ſcripſit, ſed etiam vſque ad Gelaſium

Lib. 1. cōtra Celſum.

Lib. 8.

Ael. Lamprid. in Alexandro.

Tract. in epiſt. Ioā.

De Ciuit. Dei, lib. 22. cap. 8

sium Pontificem, annis ferè post Christum quingentis, qui aduersus Andromachum Senatorem, cæterosque Romanos Lupercalia reposcentes Apologeticum scripsit, aliqua ex parte perdurarint; *nec simul ac semel, sed paulatim & per partes omnes gentes Christi fides persuaserit*, (vt rectè annotauit Hieronymus) ipseque alibi Augustinus disertè profiteatur, *nonnullas adhuc gentes superesse ad quas Euangelij prædicatio non peruenerit*; tamen in vniuerso orbe cognito Christianorum Ecclesias floruisse, & Christi regnum per florentissimas terrarum partes propagatum fuisse, qui quasi ad oculum cernere velit, legat & percurrat *Prouincialium omnium Ecclesiarum cathedralium vniuersi orbis*, editum Parisijs, anno millesimo quingētesimo decimo octauo, posteaq; Lugduni, anno millesimo quingentesimo quadragesimo sexto, sub hoc titulo, *Practica Cancellariæ Apostolicæ*, &c. vel magnum illud volumen cui titulus est, *Gloria mundi*, parte quarta, cui idem Prouinciale Ecclesiarum insertum est. In eo quippe omnium totius mundi Archiepiscopatus cum suis Ecclesiis suffraganeis tanto numero recensentur, vt eorum tantùm commemoratio clepsydram nobis ad dicendum datam penitus exhauriret. Sufficit in illo catalogo *centum triginta* Archiepiscopos & *mille septem & decem* episcopatus numerari. Quibus nunc adde in sola India Occidētali viginti episcopatus de nouo erectos, & teste Bozio insignis Ecclesię, templa illic constructa circiter septuaginta millia. Taceo Indiæ Orientalis insulas permultas, Sinarum populos, *& toto penitus diuisos orbe Iapanos*, vbi Christi regnum mirificè hodie propagatur. Vtriusque huius Indiæ amplissima regna Romano imperio penitus incognita fuerunt.

Bar. tom. 6. p. 512.

In Esai. cap. 45.

Contra Crescon. lib. 3. cap. 65. epist. 80. de nat. & grat. cap. 2. de vnit. eccl. cap. 14.

Lib. 4. c. 3

CAP.

CAP. IIII.

Romana & Catholica Ecclesia eadem.

DIXERIT hîc aliquis, ad Ecclesiæ Christianæ propagationem, non autem ad Ecclesię Romanę amplitudinem vniuersum istud pertinere. Atqui istud dicenti aut dicere volenti, breuiter respondendum, pri-
1. mùm, nullam in orbe Ecclesiam Catholicam censeri quæ Romanæ Sedis communionem non teneat, eam-
2. que veluti radicem ac matricem non veneretur. Deinde Episcopales illas Ecclesias, plerasque omnes in tota maximè Europa & Africa à Romanæ Ecclesiæ summo Pontifice vel erectas vel approbatas & cõfirmatas fuis-
3. se, vt in dicto prouinciali sigillatim annotatur. Tandem Christianam & Catholicam Ecclesiam adeò à Romana distinctam non esse, vt in tota antiquitate, Romana & Catholica Ecclesia pro eodem & veluti synonima habita fuerint: quod postremum aliquot nunc exemplis demonstrabo. Nempe vt Romani imperij socij reliquæ gentes illi subditæ dicebantur: imò lege sancitum erat, *vt omnes qui sub orbe Romano essent, Romani ciues appellarentur*; ideoque ciues Romani habiti sunt, qui nec Romæ nati, nec Italiæ fines vnquam ingressi fuerant, vt Paulus noster Tarsi Ciliciæ natus antequam Romam vidisset, *ciuem se Romanum etiam natum profitebatur*, imò & Senatores Romani plurimi habebantur qui Romam nunquam viderant, vt attestatur B. Augustinus; sic propter eiusdem religionis communionem, & maximè propter Christianæ religionis caput Romanum Pontificem, cuius membra cæteri

l. in orbe Roma. ff. de statu hominum iuxta lectionē Alciati.

Act. 22.

De Ciuit. Dei lib. 5. cap. 15.

Chri-

Christiani omnes se profitentur, Romanæ Ecclesiæ dicuntur, quotquot ad Catholicam toto orbe Ecclesiam spectant. Hinc scribit Optatus cum Papa Siricio sui temporis Romano Pontifice *totum orbem in vna communionis societate concordare*. Sic Hieronymus ad Damasum. *Beatitudini tuæ, id est, cathedræ Petri communione consocior*. Scribit Ambrosius de fratre suo Satyro eum foris peregrinantem quocunque appelleret, ab Episcopo loci percontari solitum, *an cum Episcopis Catholicis, hoc est, cum Romana Ecclesia conueniret*. Ciprianus acceptis à quodam Episcopo literis Romam mittendis ait. *Scripsisti vt exemplum earundem literarum ad Cornelium* (erat is Romanus Pontifex) *transmitterem, vt deposita omni sollicitudine sciret te secum, id est cum Catholica Ecclesia conuenire*. B. Augustinus scribit, contra Pelagium *non solùm Episcopalia Concilia & Sedem Apostolicam, sed etiam vniuersam Romanam Ecclesiam Romanumq́; imperium rectissimè commotũ fuisse*; Romanam Ecclesiam sicut Romanum imperium dicit per totum orbem diffusam. Eodem sensu Innocentij & Zosimi Rom. Pontif. aduersus Pelagianos prolatam sententiam, *Ecclesiæ Dei Catholicæ prolatum iudicium*, vocat Possidonius Episcopus in vita B. Augustini. Nec aliter aduersus Ruffinum Hieronymus. *Si Romanam fidem suam dicit, ergo Catholici sumus*. Sed & ipsi hæretici ita loqui didicerant. Refert Victor Vticensis, Ariani Episcopi ad Regem Vandalorum verba de quodam Catholico nón occidendo, sed in exilium mittendo. *Si gladio peremeris, incipient Romani martyrem prædicare*. Et apud Gregorium Turonensem ita alius loquitur Arianus: *Si consenseris dictis meis, exercemus hodie cachinnum*

Lib. 1. *In epist. ad Damasum.* *In serm. de obitu Satyri fratris.* *Lib. 4. epist. 2.* *De pecc. orig. lib. 2. cap. 17.* *Cap. 17.* *Apolog. 1.* *Lib. 2. de persec. Vand.* *De glor. martyr. cap. 30.*

num de hoc Romanorum presbytero: quam phrasim sæpe apud illum authorem Ariani repetunt. Sanè Theodosius iunior ad Acacium Beroensem Episcopum ita scribit. *Vos probatos Romanæ Ecclesiæ sacerdotes esse manifesto argumento declarate*. Sic *Catholicos dici* & haberi decernit Gratianus, *eos solos qui Damasi Romani Pontificis communionẽ amplexarentur*. Refert Theodoretus. Sanè Donatistæ, quia nisi Romanæ Ecclesiæ filij haberentur, inter Catholicos reputari se non posse aduertebant, commento admodum ridiculo suos quosdam Romam miserunt, qui in mõtibus & speluncis iuxta vrbẽ (vnde & *Montenses* nuncupati sunt) Episcopalem sedem occuparent, quod cum aliqua successione diu fecerant, priusquam ad publicam notitiam res deueniret, vt latè commemorat Optatus. Eadem etiam ex causa Marcion & Cerdo vetustissimi hæretici, Romam pergentes vtcunque ducentis sestertiis Ecclesiæ illatis, Romanæ Ecclesiæ communionem frustra ambiebant. Origenes quoque à Dionysio Alexandrino in hæresis suspicionem meritò vocatus, non solùm apud Fabianum Papam missa fidei suæ professione se purgauit (quod solum narrat Eusebius) sed & ipsemet sub eodem Pontifice Romam venit, etsi antea sub Zepherino Papa Romæ fuisset, haud dubiè vt pleniùs se apud Romanam Ecclesiam purgaret. Cuius quidem rei alia multa exempla adferri possent. Sed docent hæc pauca luculenter Romanam Ecclesiam & Catholicam pro eodẽ semper à fidelibus habitam fuisse, ideoque quæcunque ad Catholicæ Ecclesiæ propagationem toto orbe factam pertinent, Romanæ Ecclesiæ amplitudinem finesque latissimos demonstrare.

Cap. 25. & 79. — *In Actis Conc. Ephes. apud Peltanum, tom. 5. cap. 10.* — *Hist. Eccl. lib. 5. c. 2.* — *Lib. 2.* — *Lib. 6. cap. 28.* — *Bar. tom. 2. pag. 435.*

CAP.

Cap. v.

Romani imperij periodus breuis.

AD eiusdem Ecclesiæ fortitudinem ac robur inuictum nostra nunc se vertat oratio. Sed Romani imperij breuem periodum priùs ante oculos ponamus. Romanæ quidem vrbis potestas amplissima, vbi post maximas in bellis punicis acceptas clades, post tribunicios furores, post Mariana & Syllana tempora ciuium cæde & cruore redundantia, ad aliquam tandem molem excreuerat, mole ruebat sua; totaque amissa libertate, pro qua conseruanda expulsis Regibus totis penè sexcentis annis dimicauerat, demum ciuilibus bellis penitus fracti atq; subacti, ad vnius hominis imperium colla subiicere Romani illi rerum domini coacti sunt. Tametsi quippe Octauio Augusto ciuilibus omnibus sublatis bellis solo tandem imperante, Imperij Romani florentissima facies resplenderet, & domi ac militiæ Romanum nomen in summa gloria clarescerет, domi quidem Senatu ac ciuibus altissima pace, & rerum omnium affluentia gaudentibus, foris autem legionibus Romanis subacti, orbis prouincias in officio continentibus, & post Augustum tribus circiter seculis fortissimi quidam Imperatores Tiberius primis saltem imperij sui annis, Vespasianus, Titus, Traianus, Hadrianus, duo aut tres Antonini, paucique alij, Philippus, Valerianus, Claudius, Tacitus, Probus, Diocletianus, Romani imperij decus & honorem rebus fortissimè gestis sustinuerunt, & ciuibus grati & hostibus terrori; alios tamen interea Imperatores crudelitate in ciues,

ignauia in hoſtes, libidine & flagitiis infames, eundem circa finem vitæ Tiberium, Caligulam, Claudium, Neronem, Vitellium, Domitianum, Commodum, Seuerum, Caracallam, Heliogabalum, Maximinum, Gallienum, cum ſuis triginta Tyrannis, monſtra potiùs hominum quàm homines ita Roma ſuſtinuit, vt non tam orbi imperare, quàm ſeruitutem ſeruire, imò lanienam pati, & turpiſſimam & acerbiſſimam meritò videretur. Succeſſit poſtea Chriſtianorum Imperatorum laudatiſſima ſeries, Conſtantini Magni, Iouiniani, Valentiniani ſenioris, Gratiani, Theodoſij Magni, Arcadij & Honorij, qui vno plus minus ſeculo Romani imperij dignitatem ſplendidè ſuſtinebant. Sed aliis interea Imperatoribus impiis, Chriſti regnum grauiter affligentibus, Conſtantio & Valente Arianis, Iuliano apoſtata, & in impietatis pœnam barbaris vndique irrumpentibus, ac Romanum imperium tam in Oriente quàm in Occidente fœdè lacerantibus; Gothis primùm, mox Bulgaris, Hunnis, deinde & Vandalis, in Occidente quidem poſt Honorium plurimis tyrannis imperium fruſtrà affectantibus, ipſiſque mox Vandalis, Gothis & Longobardis, Africam, Italiam, Hiſpaniam, Gallias penè pro libito vaſtantibus, per totos ferè quadringentos annos imperari ceſſatum eſt; niſi quod per exarchos ſuos Rauennæ poſitos ſpeciem quandã imperij, Orientales illi Principes ægrè aliquamdiu retinuerint. In Oriente enim, vno ferè aut altero poſt Arcadium ſeculo Imperij Romani culmen vtcunque eminuit, in Theodoſio iuniore, Martiano, Leone primo, Iuſtino ſeniore, Iuſtiniano, Iuſtino iuniore, ac Tiberio, ſatis fortiter & glorioſè imperantibus. Cæterùm tum interea temporis

impius ille Zenon & Anaſtaſius hæreticæ prauitati patrocinantes imperij gloriam fœdè macularunt, tum ſequentibus poſt ſeculis, Mauritij auaritia, Phocæ crudelitas, Heraclij & filiorum eius varia impietas, mox Iconomachorum Conſtantini Pogonati, Leonis ſecundi, Philippici primi, Leonis tertij, Iſaurici, Conſtantini Copronymi, Leonis quarti, longa & execrabilis ſucceſſio imperium Romanum ita fœdauit, debilitauit, fregit, vt nouum in Occidente imperium ſtabilire Romanæ Sedis Antiſtes, & Eccleſiæ petra in perſona Caroli Magni & ſucceſſorum eius debuerit. Quo quidem per aliquot iam ſecula ad noſtrum vſque tempus vtcunque florente, Orientale interim imperium varia forma vſum, partim ipſorum Imperatorum maiori ex parte, aut fœda & flagitioſa libidine, aut ſcelere & crudelitate immani (quæ in particulari qui ſcire auet, Zonaram legat) partim cleri ac populi vario ac impio ſæpeq; repetito ſchiſmate (de quo mox) diu multumque agitatum ac laceratum, à Tartaris ac Sarracenis primùm, deinde à Turcis oppugnatum, Regum interea ac Principum Occidentalium armis & copiis ampliſſimis ſæpe & identidem recreatum, roboratum, reſtauratum (quæ poſtea ſigillatim dicentur) nunc tamen ſuorum Imperatorum perfidia & ignauia, ante ſeſquiſeculum penitus deiectum & extinctum iacet. Ita barbarorum paulatim incurſus, ipſorumque Imperatorum vel ignauia, vel libido, vel impietas Romani imperij magnitudinẽ quanta quanta erat, in ipſo Occidẽte & capite Roma primùm, poſtea in Oriente, labefactauit, fregit, perdidit, vt vanè cecinerit poëta, *Imperium ſine fine dedi, vanè vrbs æterna deorum cura, vrbs mundi domina*. ratione quidem huius Tom. 3.

C 3 Imperij

Imperij celebrata & nuncupata fuerit. Vnde Imperij huius ratione non malè cecinit poëta nostri temporis:

Roma fuit quondam terræ Regina marisq́;:
At nunc nec terras, nec mare Roma regit.

Sed verò Ecclesiæ Romanæ respectu quam ille poëta illis versibus perstringere voluit, rectiùs ego dixerim:

Roma fuit quondam terræ Regina marisq́;.
Nunc mare, nunc terras, amplius illa regit.

Nam Ecclesia Romana quæ pariter ferè cum Imperio Romano ortum suum accepit, quæ non à Romulo aut Remo, quorum alter à fratre occisus, alter à Senatu discerptus fuit, sed à Petro & Paulo gloriosissimis Christi Apostolis, qui animas suas pro Christo tradiderunt, fundata est, de quibus ita Chrysostomus; *Admiror vrbem Romam non propter copiam auri, non propter columnas, neque propter aliam rem, sed propter columnas illas Ecclesiæ, quibus veluti coronis duabus ornatur vrbs illa, quibus veluti duobus oculis toto orbe resplendet*; ad cuius exortum (Christo videlicet proximè nasciturо) *Jmago Lupæ cum Remo ac Romulo consecrata in capitolio veluti de cælo tacta cecidit*, aliaque multa tum in vrbe, tum in cælo prodigia apparuerunt; quæ nec Augustum, nec Imperium illius vrbis, sed Christum & Ecclesiam Christi in illa vrbe potissimum dominaturam significabant, vt latè & doctè prosequitur rerum nostrarum nobilis Historicus Paulus Orosius; hæc, inquam, Ecclesia Romana vtcunque omnis generis hostes, persecutiones, insidias, odia & inuidiam perpessa, per sedecim iam penè secula stetit, nihilominus inuicta, statque floretq́; gloriosa. Quod nunc compendio demonstrabo.

In epist. ad Rom. hom. 32.

Dio. Rom. hist. lib. 37.

Lib. 6. cap. 18.

CAPVT VI.

Romanæ Ecclesiæ fortitudo aduersus persecutiones ethnicas.

ROMANI illi Imperatores qui totis primis trecentis Imperij Romani annis orbi imperarũt, in hanc maximè Ecclesiam Romanam eiusque Pontifices, totis quasi collectis viribus ac copiis sæuierunt. Viginti septem ordine Pontifices, à B. Petro & Paulo auspicati trucidarunt. Nam & Imperatores qui inter persecutores non numerantur, vt Vespasianus, Titus, Nerua, Commodus, Alexander, Seuerus, Galienus, & alij, vtcunque alios toto orbe Christianos cruẽtis legibus non persequebantur, suorum tamen temporum Romani Pontifices eorumque clerum mactare non desinebant, quo factum est vt ad Constantini vsque tempora Romani omnes Pontifices vix vno aut altero excepto martyres extiterint. At decem aut duodecim illi qui numerantur persecutores, Nero, Domitianus, Marcus, Antoninus, Seuerus, Maximinus, Decius, Aurelianus, & omnium maximè cum suo Herculio Maximiniano Diocletianus non illius tantùm vrbis clerum, ac populum ad multa hominum millia interemerunt, sed & innumeros alios extra vrbem Christianos, Romam pertrahere, & in ea potissimum vrbe lanienis cõficere consueuerunt. Testis huius rei locupletissimus Plinius secundus est, qui Bythiniæ Proconsul quum in Christianos ex Traiani mandato sæuiret, ita ad eum scribit: *Fuerunt alij similis amẽtiæ* (Christianos dicit) *quos quia ciues Romani erant, annotaui in vrbem mittendos.* Nec ciues Lib. 10. epist. 97.

tantùm

tantùm Romani, ſed & celebriores alij Chriſtiani Romam mactandi mittebantur, vt de ipſo imprimis Beatiſſimo Ioanne Euangeliſta conſtat, ex Aſia Romam miſſo, ibiquein olei feruentis dolium coniecto, *vnde vegetior ſolito exiuit.* Item de Sancto Ignatio Smyrnenſi Epiſcopo, de Sancto Oneſimo Epheſino Epiſcopo, multíſque aliis nobiliſſimis martyribus, vt in Martyrogiis obſeruare licet. Ita vna Roma mactandis Chriſti ouibus generale quaſi macellum erat. In ea aut Imperatores aut Pręfecti vrbis perpetuam Chriſtianorum carnificinam exercebant, & vocante ad pugnam hoſte, *non ſinguli milites, ſed tota ſimul caſtra prodibant*, vt ſcribit ad Cornelium Papam Cyprianus. Nec vſquam terrarum Chriſtianus ſanguis vberiùs effuſus eſt, quàm in vna vrbe Roma. *Illa quippe* (ait B. Leo) *ſicuti omnibus penè dominabatur gentibus, ita omnium gentium ſeruiebat erroribus: & magnam ſibi videbatur aſſumpſiſſe religionem, quia nullam reſpuebat falſitatem.* Et iterum: *Hîc conculcandæ philoſophiæ opiniones, hîc diſſoluendæ erant terrenæ ſapientiæ vanitates, hîc confutandi dæmonum cultus, hîc omnium ſacrilegiorum impietas deſtruenda, vbi diligentiſſima ſuperſtitione habebatur collectum quicquid vſquam fuerat vanis erroribus inſtitutum.* Illa igitur vna vrbs quanto tenaciùs erat diabolo alligata, tanto pertinaciùs veritatem eſt perſequuta. Quare illam vrbem, vt verè ſcribit B. Leo, *beatorum millia martyrum Apoſtolicorum æmuli triumphorum purpuratis, & longè latéque rutilantibus populis ambierunt, & quaſi ex multarum honore gemmarum conſerto vno diademate coronarunt.* Nec vſquam terrarum, vt ſcripſit B. Hieronymus, *tanto ſtudio & frequentia ad Eccleſias, & ad martyrum ſepul-*

Tertull. in Præſcript.

Epiſt. 57.

Serm. 1. in Nat. Petri & Pauli.

Ibidem.

Ibidem.

In præfat. lib. 3. ad Gal.

chra vt in vna Roma concurritur, vbi ad similitudinem cælestis tonitrui Amen roboratur, & vacua idolorum templa quatiuntur. Ita quod de Christo prædictum erat in hac maxima vrbe & Ecclesia Romana, vbi Christi sedet vicarius, completum est, *Dominare in medio inimicorum tuorum.* Psal. 109. Nusquam infensos magis hostes habuit Christi Ecclesia. Nusquam eadem gloriosiùs & diutiùs floruit.

CAP. VII.

Romanæ Ecclesiæ fortitudo aduersus hæresum persecutiones.

SED hac tandem persecutionis ethnicæ tempestate sedata, & per Christianos Principes pace Ecclesiis reddita, an hanc Romanam nullæ aliæ portæ inferi oppugnarunt? vtique multò sæuiores magisque infestæ. Hæreses quippe & atroces & variæ, & Imperij Romani viribus armatæ, sequentibus seculis eam certatim infestarunt: & erat hæc pugna acerbior, quia aduersus domesticos, & sub specie communis fidei latentes hostes. *Persecutor quippe paganus* (vt scribit Augustinus) *apertè sæuit vt leo, hæreticus insidiatur vt draco. Ille cogit negare Christum, iste docet: ille ingerebat violentias, iste insidias: aduersus illum opus erat patientia, aduersus hunc opus est vigilantia.* Enarrat. in Psal. 39. Sed Ecclesia Romana quâ aduersus paganos patientia inuicta, eâdem aduersus hæreticos vigilantia solerti vsa est; & quæ vicit leonem, vicit & draconem, iuxta illud Propheticum: *Conculcabis leonem & draconem.* Psal. 90. *Leo sæuit apertè* (ait in eum locum Augustinus) *Draco occultè insidiatur. Utramque vim & potestatem habet diabolus: quando martyres occidebantur,*

Leo erat ſæuiens: quando hæretici inſidiantur, draco eſt ſurrepens. Omnes autem in vniuerſum inſidiantes hæreticos, omnes illos circumlatrantes Eccleſiam canes, omnes Satanæ proprios miniſtros, vna Eccleſia Romana ita perpetuo cauit, abegit, proſtrauit, vt non modò nulla vnquam hæreſis rubigine illa Sancta Sedes attacta fuerit, verùm etiam omnes in vniuerſum hæreſes ipſa confecerit, ipſa iugulauerit, ſuo calculo, iudicio, decreto profligauerit. Arianam hæreſim vtcunque Conſtantio ac Valente Imperatoribus, eam in Oriente ſummo ſtudio propagantibus, Liberius, Damaſus, Iulius Romani Pontifices, à toto Occidente longiſſimè propulerunt. Macedonianos hæreticos idem Damaſus, Donatiſtas Melchiades, Neſtorianos ac Pelagianos, Cæleſtinus, Zoſymus, Innocentius, Eutycheтiſtas, *Leo ille Magnus*, Monothelitas, *Agatho*; Harum quoque ſectarum varias ac potentes reliquias à magnis illis Patriarchis Antiocheno, Alexandrino & Conſtantinopolitano turpiter ſuſceptas, Imperatorum Heraclij, Zenonis, Anaſtaſij, poſteáq; Iuſtiniani patrocinio in poſterioribus Imperij ſui annis acriter defenſas, fortiſſimi ſemper & inuicti Romani Pontifices, *Simplicius, Felix tertius, Gelaſius ſecundus, Symmachus, Hormiſda, Agapetus, Siluerius*, piè, fortiter ac ſtrenuè debellarunt, aduerſus ſingulos iſtos Imperatores ſingulari certamine depugnantes: vt eorum Epiſtolæ decretales omnibus legētibus demonſtrant. Imò in omnibus aduerſus huiuſmodi hæreſes collectis Synodis Romanorum Pontificum epiſtolę per legatos ſuos miſſæ præiudicatam ſententiam tulerunt, vt in ſingulis illis magnis & primis Conciliis (Niceno primo, Epheſino primo, Chalcedonenſi, Conſtantinopolitano

politano ſecundo & tertio) videre licet. Nec ſecus poſtea contra Iconomachos Imperatores nuper à me commemoratos, fortiſſimi Romani Pontifices, Conſtantinus, Gregorius ſecundus & tertius, Zacharias pro muro Dei ſeſe oppoſuerunt, & ab omni prauæ doctrinæ fermento Sanctam Sedem illibatam ſeruarunt, quæ explicatiùs poſtea dicentur. Aliis poſtea ſurgentibus in Gręcia hæreſibus, illa imprimis contra proceſſionem Spiritus ſancti à Patre Filióque, auctore Phoca, ſeu Photio Conſtantinopolitano, cuius inſaniam Michaël Imperator ſtrenuè protegebat, Nicolaus primus Romanus Pontifex fortiſſimè ſe oppoſuit; reliquique poſt eum Pontifices ab omni ſemper hæreſi prorſus immunes ad Græcos illos in Eccleſiæ gremio continendos multis coactis Conciliis variis legationibus in Orientem miſſis, omnem operam ac ſtudium collocarunt, nullũ non mouerunt lapidem (vt poſtea latiùs explicabitur) donec terdecies (vt notauit Trithemius) cum Latinis conciliati, ſemperque ab vnitate Romanæ cathedræ reſilientes, Mahometiſtis tandem in prædam & ſeruitutem acerbiſſimam dati ſunt, in qua & hodie deſudant. Reliquis igitur omnibus Apoſtolicis ſedibus, Alexandrina, Antiochena, Epheſina, Hieroſolymitana, ac demum Conſtantinopolitana ipſa Romanæ æmula (vt mox dicemus) è regno Chriſti exciſis, & propter hæreſes quas amplexæ ſunt, à toto Chriſtianiſmo ad Mahometiſmum apoſtatãtibus (Alexandriam quippe & vniuerſam Ægyptum tunc occuparunt Sarraceni, cùm Cyrus Monothebita Patriarcham ageret, Antiochiam & Syriam Homar Mahometis ſucceſſor tunc debellauit, quum Anaſtaſius Iacobita de ſecta Eutychetis Patriar-

In Chronico monaſterij Hirſaugienſis.

Paulus Diacon. lib. 18.

cha esset Antiochenus; Constantinopolim & Asiam minorem totam tunc subiugauit Mahometes Turcarum Imperator, quum ab vnione Romanæ Ecclesiæ in Concilio Florentino maximo Græcorum consensu firmata, paulo pòst leuitate Græca resilirent; nec in Africa Mauri Mahometis leges susceperunt, nisi Ariani quum essent) sola Romana Petra aduersus omnes hæreses, Dei beneficio, & iuxta Christi infallibile verbum triumphans, immobilis & inuicta stetit ac stat. Nec minori robore ac firmitate aduersus Occidētales hæreticos postremis seculis exortos, Gallos maximè ac Germanos, Berengarium, Petrobrussianos, Henricianos, Waldenses, Albigenses, Lolhardos, Wiclephistas, Hussitas, ac nostra demum ætate Lutheranos, Caluinistas, Anabaptistas, & alia sectarum portenta multiplicia, vna Romana Ecclesia fortissimè præualuit; non ipsa tantùm sana semper & illibata, sed & reliquas Ecclesias orthodoxas suo robore firmans; vt nec in fide ipsa vnquam deficeret, & fratres præterea suos confirmaret, iuxta
Luc. 22. Christi verbum. Et quum his annis octoginta vnam Romanam Sedem omnes horum temporum hæreses, vnanimi & ferocissimo impetu, omnibus & viribus & artibus impugnauerint, stat stetitque hæc religionis arx inexpugnabilis: & ridiculè Pseudopropheta Lutherus, cæterorum omnium Patriarcha in tumulo suo scribi iussit:

Pestis eram viuens, moriens ero mors tua Papa.

Mortuus quidem ille est ac sepultus in inferno; & sectam penè totam Caluinismus sua noua luce offuscauit; viuit ac floret Sedes Apostolica Romana.

CAP. VIII.

Romanæ Ecclesiæ fortitudo contra schisma Græcorum & cruces domesticas.

PRÆTER hanc duplicem rabiem Leonis ac Draconis à Romana Ecclesia per sexdecim iam secula conculcatam, super aspidem quoque & basiliscum ambulauit; Seculi ambitionem variam, à qua multa quoque & acerba passa est, fortissimè superauit. Quũ enim Constantinopolitani Patriarchę in illa noua Roma veteris Romæ æmuli esse voluerunt; ac primum quidem cæteris sedibus Patriarchalibus, Alexãdrinæ & Antiochenæ contra Nicenos Canones sese anteposuerunt, vt proximi post Romanũ essent, illi ambitioni in Cõcilio Chalcedonensi erumpenti Leo Magnus & alij successores fortissimè se opposuerunt; postmodum verò etiam Oecumenici & vniuersales Episcopi quasi suprema totius orbis Christiani capita nuncupari quum vellent, quod sub Mauritio Imperatore Ioannes Constantinopolitanus maximo studio affectauit, Gregorius Magnus vtrique strenuè aduersatus, Ioãnis superbiam fregit, Imperatorem deterruit; nec tota illa Orientalis Imperij ambitio ac superbia, vtcunque totis quadringentis annis sese obdurauerat, vsque ad Leonis noni tempora, Petræ Romanæ iustam auctoritatem vel frangere vel imminuere hactenus potuit.

Leo 9. in epist. aduersus præsumpt. Mich. & Leonis Archiep. c. 9.

Fractis iam Orientalis Imperij viribus, & Occidentali restaurato imperio suis adhuc crucibus & hostibus Romana non caruit Ecclesia, quibus tamen semper superior fuit. In ipsa Italia ab Exarchis Rauennæ residentibus, & ab ipsis Rauennæ Archiepiscopis hac occasio-

Cruces domesticæ. Platina in Vital. dono Agath. & Leon. 2

ne Romanæ Sedis æmulis, quorum audacia vix poſt annos ſeptuaginta frangi potuit, multa dura & acerba tulit. Pulſis poſtea tota Italia Exarchis, & Imperatorum Orientalium Ducibus, ab ipſis Italiæ Regibus, vt plurimum Arianis, primum Oſtrogothis, deinde Vandalis, mox Hunnis, poſtea Herulis, ac demùm Longobardis, grauiſſimè & diutiſſimè agitata fuit: non ſolùm ipſa vrbe Roma à Genſericho Vandalo, à Totila & Alarico Gothis ter capta atque vaſtata, ſed omnibus ferè Catholicorum Eccleſiis tota Italia aut clauſis, & ſubuerſis, vt ſub Gothis; aut impia Arianorum communione pollutis, vt ſub Longobardis. Nam ſub Rothari Rege Longobardo, in omnibus ferè Italiæ vrbibus duæ Eccleſiæ & duo Antiſtites Catholicus & Arianus conſtituti ſunt. Omnem tamen hanc tam grauem, & tam vicinam luem in ipſis penè viſceribus graſſantem vicit ac ſuperauit, ſeſéque ſemper ab omni hæreſi puram & illibatam ſeruauit, ſed & peſtes illas omnes extinxit ac profligauit Sancta Romana Eccleſia Chriſti verbo ſtabilita.

Sabell. Aenead. 8. lib. 6. Plat. in Mart. I.

Quid? quod ab ipſis Romanis ſuis ciuibus Senatoriam dignitatem recuperare volentibus, dira & acerba paſſi ſunt Romani Pontifices, idque totis ferè centum annis, ſi vera narrat Sabellicus? Sanè hanc vnam ob cauſam Auinione in Gallia totis ſeptuaginta annis veluti ab vrbe Roma exulantes, Sedem ſuam Romani Pontifices tenuerunt. Sed & hoc domeſtico malo perdomito firma & fixa conſtitit.

Aen. 9. lib. I.

Schiſmata Eccleſia Romanæ.

Porrò ne quæ deeſſent inferorum portæ, machinæq; Diabolicæ ad Petram iſtam Romanam ſua Sede exturbandam, ante annos iam mille & amplius, quædam in

ea ſchiſmata circa veri Pontificis electionem, eaq; grauia exorta ſunt, quæ Principes & populos Chriſtianos in diuerſas partes traxerunt, maximumq; illi Sedi ſcandalum pepererunt. In primo ſchiſmate, quum impius ille Nouatianus aduerſus Cornelium Papam Pſeudopontificem ageret, adeò vir ille Sanctus id acerbè tulit, *vt multo patientiùs ac tolerabiliùs æmulum Principem Decium perſecutorem aduerſum ſe inſurgere, quàm æmulum ſacerdotem aduerſum ſe conſtitui cerneret*, quemadmodum de eo ſcribit B. Cyprianus. Aduerſus S. Damaſum Laurentius pro antipapa ſe gerens annis quàm plurimis, & Sedem illam & Imperatorem optimum Theodoſium inſigniter exercuit. Huiuſmodi ſchiſmata numerantur viginti quinque, quorum duo annis viginti; vnum etiam annis quadraginta perdurauit, idque eo tempore quo Huſſitarum ſectæ graſſantes, tam Sedem Romanam, quàm fidem ipſam labefactare conatę ſunt. Sed & contra hanc inferorum portam præualuit Petra Romana, eiuſque perpetui Epiſcopi ſerie ac ſucceſſione continua, à S. Petro ad Clementem octauum Pontificem Sanctiſſimum, hodie glorioſè regnantem, vſque ad ducentos triginta quinque numerantur.

Lib. 4. epiſt. 2.

Bar. tom.

Tandem poſtquam omnibus ferè malis, ab impietate & ambitione Orientali, à perturbatione ciuili ac domeſtica Romanam Sedem infeſtantibus occurſum fuiſſe videbatur, tranſlato in Occidentem Imperio, ipſoſmet Germanos Imperatores non paucos (qui huius Sedis beneficio Imperij diadema geſtant) *Fridericum Barbaroſſam* ſub Alexandro tertio, *Henricum quartum*, ſub Gregorio ſeptimo, *Henricum quintum*, ſub Paſchali ſecundo, *Philippum*, ſub Innocentio tertio, *Ludouicum*

Imperatorũ Germanorum vexatio.

Baua-

Bauarum, ſub Ioanne viceſimo ſecundo infenſiſſimos hoſtes habuit, multaque ab illis & indigna & acerba perpeſſa eſt. Nam & in horum Principum fauorem quidam illorum temporum ſcriptores Romanam Eccleſiam multis calumniis aſperſerunt, legitima ſua auctoritate magna ex parte ſpoliare contenderunt, *Dantes Aligerius, Marſilius Patauinus, Guilielmus Occam, Ioannes Pariſienſis*, & alij nonnulli: quorum omnium inſolentiam, furorem, rabiem, inuicta hæc Romana Petra, veluti rupes ſolidiſſima facilè decuſſit, labefactauit, fregit; vt de his omnibus cũ Propheta dicere & triumphare meritò poſſit: *Sagittæ paruulorum factæ ſunt plagæ illorum:* Et rurſum: *In Petra exaltauit me, & ſuper inimicos meos exaltauit caput meum.* Hæc ſcilicet fuerunt Romanæ Eccleſiæ bella Punica, hi veluti tribunitij furores, hæc eius Mariana & Syllana tempora, ciuilia, inteſtina & domeſtica mala, quibus tamen libertatem non amiſit, vt Roma ethnica orbis domina: Hi eius Barbari, Vandali, Gothi, Hunni, Longobardi, Sarraceni, Turcæ, propter quos tamen primatu à Chriſto dato non excidit; ſicuti Romanum Imperium ſua tota per orbem dominatione exutum fuit, niſi quam illi Romana hæc Sedes propter bonum Eccleſiæ, & vt Chriſti regno ſeruiret, benignè poſtea reſtituit. Sic Romana fortitudo & robur eius inuictum non à Romano Imperio, ſed à Romana Eccleſia (ſi veri rerum æſtimatores eſſe volumus) prædicari & admiratione digna videri debent. Sicuti ergo in eius Amplitudine latiſſimè propagata ſtat Chriſti verbum, *Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam*, ita in eius fortitudine ac robore inuicto, ſtetit alterum Chriſti verbum, portæ inferi non præua-

præualebunt aduerſus eam. ne quidem peccata ipſa ſcelera & flagitia, quibus aliqui etſi pauciores Romani Pontifices nō caruerunt; & quidem ab anno octingenteſimo ſeptuageſimo quarto, per annos centum quinquaginta, Pontifices circiter quinquaginta, à Ioanne octauo vſque ad Leonem nonum, (exceptis quinque intermediis, Martino ſecundo, Agapeto ſecundo, Ioanne decimo ſeptimo, Sergio quarto, Gregorio ſexto) propter Germanicos Imperatores liberam & canonicam Romani Pontificis electionem impedientes à virtute maiorum plurimum deficiẽtes parum Apoſtolici viſi ſunt. Sed alia Dei promiſſio hanc vnam ſedem conſeruauit. *Si dereliquerint filij eius legem meam, & in iudicijs meis non ambulauerint, ſi iuſtitias meas profanauerint,* Pſal. 88. *mandata mea non cuſtodierint, viſitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum: Miſericordiam autem meam non diſpergam ab eo, neque nocebo in veritate mea, neque profanabo teſtamẽtum meum, & quæ procedunt de labiis meis non faciam irrita. Semel iuraui in ſancto meo ſi Dauid mentiar, ſemen eius in æternum manebit, & thronus eius ſicut ſol in conſpectu meo, & ſicut luna perfecta in æternum, & teſtis in cælo fidelis. Quod totum vt de Catholica Christi Eccleſia nunquam interitura verum eſt, ita de huius Eccleſiæ Petra, fundamento, capite, veriſſimum eſſe dubitari non debet.*

CAP. IX.

Poteſtatis plenitudo erga alias Eccleſias.

VENIO nunc ad tertium Chriſti verbum, *Et tibi* Petre *dabo claues regni cælorum*, vt de poteſtatis pleni- Mar 16

tudine Petro eiusque successoribus Romanæ Ecclesiæ Pontificibus data pauca dicamus: Et de ea quidem erga alias Christi Ecclesias ipsumque vniuersum clerum regno Christi propagando, administrando & consummando dicatum & consecratum, non est opus in hoc argumēto multa proferre. Tractarunt hanc partē sigillatim, accuratè, copiosè plurimi hodie cōtrouersiarum tractatores, compendio tamen præcipua attingam. Sedis Romanæ Pontificem omnium Ecclesiarum caput, ac Presidem supremum tota cognouit antiquitas orthodoxa.[a] *Uniuersalem & Oecumenicum Patriarcham* in persona Leonis Magni eum agnouit concilium Chalcedonense Episcoporum sexcentorum, tametsi hoc titulo Romani Pontifices nunquam vti voluerint, vt affirmat Leo nonus.[b] *Omnium Ecclesiarum caput*, apud victorem Eugenius Carthaginis Archiepiscopus.[c] *Principem Episcoporum*, Optatus.[d] *Totius orbis magistrum*, Chrysostomus.[e] *Rectorem domus Dei, quam columnam & firmamentum veritatis Paulus vocat*, Ambrosius. *Catholicæ Ecclesiæ Episcopum*, Cyprianus τῆς ἐκκλησίας παγκοσμίου κοσμήτορα.[f] *Totius Ecclesiæ toto orbe dispersæ principem*, Damascenus.[h] *Ecclesiam principalem vnde vnitas sacerdotalis exorta est*, idē Cyprianus. & rursum,[i] *qui cathedram Petri super quam fundatur Ecclesia deserit, in Ecclesia esse non posse.*[k] *Qui exierit foras ab Ecclesia Petri, siti perire*, Arnobius.[l] *Qui extra hanc domum agnum comedit, profanum esse*, Hieronymus.[m] *Ad vnam Petri sedem vniuersalis Ecclesiæ curam confluere*, Leo.[n] *In specula pastorali excelsiori eminere fastigio*, Augustinus.[o] *Pro ipso principatu solam Apostolorum Principis Sedem in authoritate conualuisse*, Gregorius Magnus.[p] *Ad vnam Romanam*

[a] Act. 3. epist. allegata, anno domini 1020.
[b] Lib. 2.
[c] Lib. 2.
[d] Hom. 87. in Ioann.
[e] In com. in 1. Tim. 3.
[f] Lib. 3. epist. 11.
[g] In orat. de transfiguratione Domini.
[h] Lib. 3. epist. 3.
[i] De vnitate Ecclesiæ.
[k] In Psal. 106.
[l] In epist. ad Damasum.
[m] epist. 82.
[n] Lib. 1. c. 1 con. 2. epistol. Pel.
[o] Lib. 6. epist. 37.
[p] Lib. 3. c. p. 3.

nam Ecclesiam propter potentiorem principalitatem necesse esse omnem conuenire Ecclesiam, id est, eos qui sunt vndiq; fideles, Ireneus. Romano quippe Pontifici *datum à Domino esse quod adulterinum est à legittimo & puro discernere, ac fidem Patrum sine vlla subtractione prædicare* affirmat S. Basilius.[a] [b] *Per Romanum Pontificem semper quod in fide manifestum & certum est, ostendi ac declarari*, ait Epiphanius.[c] *In vna Petri cathedra vnitatem ab omnibus seruari* Optatus,[d] *Non esse dubitandum in illius Ecclesiæ nos condere gremio, quæ ab Apostolica Sede Romana per successiones Episcoporum culmen authoritatis obtinuit*, Augustinus. Et addit: *Cui nolle primas dare, vel summæ profectò impietatis est, vel præcipitis arrogantiæ*. vnde alibi de seipso.[e] *Tenet me in Ecclesiæ gremio ab ipsa Sede Apostoli Petri, cui pascendas oues suas post resurrectionem Dominus commendauit ad præsentem vsq; Episcopatum sacerdotum succcessio*. Addam Imperatorum testimonia; *Romanæ*[f] *ciuitatis Episcopo principatum sacerdotij super omnes Antiquitas contulit*, ait Valentinianus tertius. *Tuam sanctitatem* (ait Leoni Papæ[g] Martianus) *principatũ in Episcopatu fidei obtinentem rogamus ad celebrandam Synodum te authore*.[h] *Summi Pontificatus apicẽ apud Romanos Pontifices esse nemo est qui dubitet*, profitebatur Iustinianus, antequam à sua Theodora ad hæreticorum patrocinium pertractus fuit.[i] Gratianus illam solam pro orthodoxa & Catholica fide agnosci iubet *quam Damasus Romanus Pontifex approbaret*. *Hac fide*[k] (ait Maximus Imperator) *Roma ipsa venerabilis gloriatur, cuius etiam in hac parte principatus est*. Quicquid igitur ad ecclesiasticæ potestatis plenitudinem pertinet, vnam Ecclesiam Romanam exercuisse qui singula eius pote-

[a] Epist. 52
[b] Hæres. 27.
[c] Lib. 2.
[d] De vtilit. cred. cap. 17.
[e] Cont. epist. fũd. cap. 5.
[f] In epist. ad Theodosium iuniorem.
[g] In præamb. Cõcilij Chalced.
[h] Const. Nouel. 131.
[i] Cod. de Sum. Trinit. & fide Cath.
[k] In epist. ad Valentin. iuniorem.

Cõciliorũ authoritas à Romano Pontifice pendet. ſtatis officia excutere velit, facilè deprehendet Conciliis Epiſcoporum generalibus & vocandis authorem fuiſſe, & per ſuos legatos in ſingulis præſediſſe, & ea demum concluſa roboraſſe, perpetua hactenus Eccleſiæ Chriſtianæ praxis demonſtrat. In primo Concilio generali Nicæno[a] diſerto canone cautum eſt, *Ne præter ſententiam Romani Pontificis vllo modo Concilia celebrentur.* Hunc Canonem aduerſus Arianos citat[b] *Iulius* Romanus Pontifex. Eundem commemorat in Hiſtoria eccleſiaſtica[c] *Socrates*; & ante eum[d] *Athanaſius*, qui totam Iulij epiſtolã, in qua ille canon legitur, Apologiæ ſuæ ſecundæ inſeruit. Sed & idem Canon tam in epiſtola Synodica Athanaſij & aliorum Ægyptiorum Epiſcoporum ad Felicem Papam, quàm in epiſtola Damaſi ad tria Concilia Africana legitur. Tandem & *Iuſtinianus Imperator* in ſuis Cõſtitutionibus Nouellis illum agnoſcit, quum ait: *Nulla vnquam Synodus rata legitur, quæ ab Apoſtolica B. Petri Sede non fuerit fulta.* Quare & in Concilio Chalcedonenſi aduerſus Dioſcorum Alexandrinum Patriarcham, *Synodum facere ſine authoritate Romanæ Sedis auſum*, eadem regula profertur. Hinc & Africana omnia Concilia aduerſus Pelagianos *à Celeſtino Papa confirmata ſunt*, & poſt eum Pelagianorum reliquias, vtcunque à Concilio quodam Carthaginenſi & altero Numidiæ damnatas, *nondum tamen euidenter ab Eccleſia ſeparatas fuiſſe* ſcribit Auguſtinus, *donec manifeſtiſſimo Sedis Apoſtolicæ iudicio dãnati repentè conticuiſſent*, vt in alia ſcribit epiſtola: ac poſtremò literis Innocentij Papæ, *totam de hac re dubitationem ſublatam fuiſſe* alibi affirmat. Hanc ob cauſam varia hæreticorum Concilia, etiam Imperatorum authoritate

[a] Can. 20. apud Alphonſum Piſanum.
[b] Epiſt. 1. ad Orien.
[c] Lib. 2. cap. 5. & 13.
[d] Apolog. 2

Cõſt. Nouel. 131.
Act. 10.
Innocent. epiſt. 1. cap. 3.
Epiſt. 94.
Ep. 104
Cont. 2. epiſt. Pel. Lib. 2 c. 3

ſuffulta, verbi gratia, *Antiochenum & Ariminenſe Arianorum*, quibus fauit Conſtantius Imperator, *Iconomachorum Synodus à Conſtantino Copronymo* collecta, omni authoritate ac fide caruerunt, ex hoc potiſſimum capite quod nec Iulius, nec Damaſus Romani Pontifices priora illa (vt & Socrates ac Sozomenus in Hiſtoria ecclesiaſtica, & Athanaſius in Apologetico ſecundo diſertè profitentur) nec poſtremum Zacharias Pontifex Romanus approbaret, quod *Sanctus Stephanus iunior*, impio Imperatori in os affirmauit. Primarium hoc Ecclesiaſticæ poteſtatis officium in Romano Pontifice reſidere hæc pauca doceant.

Lib. 2. cap. 5. *Lib. 3. c. 7* *In vita eius apud Damaſcenum.*

Alterum ſupremi primatus argumentũ perſpicuum eſt, ab omnibus aliis Epiſcopis & Patriarchis ad hanc Sanctam Sedem appellationes deferri. De hoc etiam in Concilio Nicæno diſerto Canone cautum eſt: ipſeque Canon non à Iulio tantùm Papa in epiſtola ſecunda ad Orientales, ſed & à [a] Socrate, [b] Sozomeno, [c] Theodoreto in Hiſtoria eccleſiaſtica commemoratur: poſteaque tum in Concilio Laodicenſi Canone ſeptimo: tum in Concilio Chalcedonenſi Canone nono diſertè repetitur, & à Nicolao primo in epiſtola aduerſus Michaëlem Imperatorem aſſeritur. Sed & ante Concilium Nicænum primum ad Stephanum & Cornelium Romanos Pontifices ab Epiſcopis Africanis appellatum fuiſſe, ex D. Cypriani epiſtolis apertè conſtat. Nam poſterioribus ſeculis à ſummis Patriarchis magniſque Epiſcopis iniuriam domi paſſis, ad Romanos Pontifices, veluti ad ſupremum Paſtorem ac Iudicem appellatum fuiſſe, exempla [d] Magni Athanaſij Patriarchæ Alexandrini, cum aliis Epiſcopis, Marcello Anciræ, Aſclepa Gazæ,

Can. 9. [a] *Lib. 2. cap. 13.* [b] *Lib. 3. cap. 9.* [c] *Lib. 2. cap 4.* *Lib. 1. epiſt. 3. & 4.* [d] *Theodor. lib. 2. cap. 4. & Socr. lib. 2. cap. 11.*

Gazæ, Lucio Adrianopolis, Paulo Conſtántinopolis ad Iulium Papam, item [a] Flauiani & [b] Chryſoſtomi Patriarcharum Cõſtantinopolitanorum ad Leonem Magnum & Innocentium primum; [c] Ioannis quoque Talaide Patriarchæ Alexandrini, ad Simplicium Romanum Pontificem ad oculum docent, qui vel ab impiis Imperatoribus Conſtantio & Zenone, vel ab hæreticis partim Arianis, partim Eutychianis vexati & iniuria affecti appellauerunt. Inter quos etiam [d] Theodoretus ille Cyrenſis Epiſcopus doctiſſimus fuit, à Maximo Antiocheno Patriarcha ſuo ad Leonem Papam appellans: multique alij Orientales Epiſcopi aduerſus [e] Acacium, Patriarcham Conſtantinopolitanum ad Symmachum Papam appellantes. Quid attinet alia ſupremæ poteſtatis officia circa Epiſcopos, vt minimum Occidentalis Eccleſiæ omnes confirmandos (in Oriente quippe & Africa à ſuis vel Patriarchis, vel primæ Sedis Metropolitanis Epiſcopi inferiores confirmationem acceperunt, ipſi verò Patriarchæ & Metropolitani à Pontifice Romano miſſa ad eum fidei ſuæ & legitimæ conſecrationis atteſtatione publica, quam epiſtolam Synodicam vocabant) totius verò orbis Epiſcopos vel excommunicandos, vel reconciliandos hoc loco commemorare? Harum rerum exemplis plena tota antiquitas eſt, quæ à tractatoribus controuerſiarum plenè, vt diximus, digeſta & obſeruata ſunt.

[a] Leo epiſtol. 4.
[b] Niceph. lib. 3. cap. 34.
[c] Liberatus in breuiario cap. 18.
[d] In epiſt. ad Leonē com. in epiſt. ad Rom. præfixam.
[e] Tom. 2. Concil.

DE

DE MAGNITVDINE ROMANÆ ECCLESIÆ LIBER SECVNDVS.

CAPVT PRIMVM.

Romanæ Ecclesiæ potestas in orbis Principes etiam creandos.

HACTENVS de plena in ipsos Ecclesiasticos, aut res sacras, summorum Pontificum potestate, compendio dictum est; Nunc verò quanta etiam authoritate in ipsos Reges & Monarchas vsi fuerint, paucis attingemus: Nam eo magis Ecclesiæ Romanæ maiestas elucescet, si quantam in ipsos Orbis terrarum Principes ac Reges potestatem exercuerit, qualisque illis vicissim à totius orbis Regibus ac Principibus honor exhibitus fuerit, similiter paucis demonstremus. Magna certè Romani Imperij gloria de Regibus Asiæ, Armeniæ, Macedoniæ, Africæ, Hispaniæ, Galliæ, Germaniæ, ac demum Britanniæ triumphasse, eos aut regno exuisse, aut tributarios, aut certè beneficiarios fecisse. Magnæ laudi & meritò Augusto Cęsari fuit, quod *Reges socios non aliter vniuersos quàm membra partésque Imperij curæ habuit*. Tiberius verò ad Imperij sui dignitatem plurimum facere existimabat, *quod Reges infestos ac suspectos comminationibus magis & querelis quàm vi represserit: alios verò ad se blanditiis euocatos ad propria regna nunquam remiserit*. Nero autem pro summa gloria

Suet. in Augusto cap. 48.

Idem in Tiberio cap. 37.

Idem in Ner. c. 13. gloria duxit *quod Tiridatem Armeniæ Regem in vrbe Roma maximo cum fastu ac pompa imposito illi diademate creasset.* Videamus tamen an hanc gloriæ partem Romanæ Ecclesię maiestas Imperio parem, addo & maiorem non habuerit. Sanè Imperatorem Romanum triginta aut quadraginta legionibus armatum, reges multos aut subiugasse, aut obnoxios sibi habere parum mirandum fuit. Pontificem verò Romanum prorsus inermem, nec vlla armata manu potentem, Regibus terræ iura dare, vel ad regna euehere, vel euectos diademate ornare, vel cum aliis regibus dissidentes ad pacis fœdera inducere, vel contra Deum ac Religionem peccantes castigare, adeoque regnis interdum suis exuere, quis non summa admiratione dignum duxerit? Neque enim ex aliqua Romanæ vrbis aut potentia, aut prærogatiua tanta potestate Romanos Pontifices vsos fuisse, manifesto documento esse potest, quòd post translatam à Constantino Imperij Sedem in Byzantium, Roma deinceps Imperatorum Christianorum nunquam Sedes fuerit: sed Imperatores omnes in Occidente considentes, aut Treuiris in Germania, vt Cõstans, Constantini Magni filius, aut Mediolani, vt Valentiniani tres, aut Rauennæ, vt Honorius, aut in Gallia vel Germania, vt Carolus Magnus eiusque successores consederunt, in vrbe verò Roma quasi illic Sedes Imperij esset nunquam. An verò ita se res non habet? De Regibus ab hac Sede institutis & creatis primùm videamus. Quis nescit sola huius Sedis authoritate (quia hoc Ecclesiæ saluti expedire videbatur) Carolum Magnum Franciæ Regem à Leone tertio Occidentali Imperio donatum, & diademate Augustali ornatum, primùm Occidentis

Impe-

Imperatorem creatum fuiſſe? cuius Imperij ſucceſſio ab annis iam penè octingentis perdurauit. Iſtud vnum nullis à me verbis amplificabitur. Quantæ tamen res ea authoritatis adeoque maieſtatis fuerit, facilè prudens quiſque apud ſe expenderit. Orientali quippe Imperio maximum inde vulnus inflictũ fuiſſe, cui & nunquam per tot ſecula mederi illud potuit, vtcunque ſępe ac ſubinde illud tentauerit, maximè ſub Iſaacio Commeno res ipſa loquitur. Sed & idem Pontifex eodem tempore Pipinum Caroli filium, Italiæ Regem creauit & coronauit. Aliquanto poſt tempore anno milleſimo primo, quum Hungaria Regem non haberet, Stephanus regalem dignitatem à Sergio Romano Pontifice petens, eam obtinuit: quæ gratia Polonorum Duci idem eodem tempore petenti, denegata eſt. Sed anno demum milleſimo trecenteſimo viceſimo, Venceſlaus Dux à Ioanne viceſimo ſecundo, regalem illam dignitatem obtinuit, Cromero Polono teſte. Porrò anno milleſimo ſeptuageſimo ſexto, Demetrius Ruſſorum ſeu Ruthenorum Rex primus, à Gregorio ſeptimo declaratus eſt. Paucis poſt annis Edgarus primus Scotorum Rex ab Vrbano ſecundo declaratur. Tandem anno milleſimo duodecimo, beneficio Eugenij tertij, Alphonſus primus Portugalliæ Rex inauguratur. Primus porrò Hieroſolymorum Rex, vnde qui hoc nunc titulo gaudēt, deſcendunt omnes (præceſſerunt quippe alij, Gothefridus Lotharingiæ Dux, & Balduini eius poſteri ab exercitu Chriſtiano in Reges electi, qui ad quartam aut quintam tantùm generationem regnarunt) fuit Ioannes de Pregma, vel vt alij ſcribunt, Brenna, Viennæ Allobrogum Princeps ab Innocentio tertio creatus. Sed & Mindacus

Albert. Crantz. lib. 2. cap. 18. Blōd. dec. 2. lib. 1. Bonf. dec. 2. lib. 1. Steuchus de donat. Conſt. Hiſt. Scot. lib. 7. Roderic. Toletan.

Blōd. dec. 2. lib. 6.

Ann. 1210 Lithuanorum Dux, quia militibus Teutonicis, à quibus bello fractus fuerat, certas prouincias concesserat, ad hoc eum instigante Opissone Abbate Messanensi, Innocentij quarti legato, ob id illi à Pontifice Regium nomen impartitum fuit. Sunt & hodie duo magni Duces, Moscouię vnus, in Italia alter, qui ab hac Sancta Sede Regali dignitate donari dudum contendentes, eam adhuc obtinere non possunt. Veteres Romani Fabricius, Cato maior, & alij maiorem sibi gloriam duxerũt, Regibus imperare ac Reges facere, quàm Reges esse. Est igitur huius Sanctæ Sedis eximia potestas in prouinciis Christianis sua authoritate Reges instituere, creare, inaugurare, tametsi potestatem regiam ipsa non exerceat. Quid quod Reges non à Pontifice Romano, sed à populis & communitate ciuili constituti, ipsam tamen inaugurationem suam, eiusque formam ad præscriptum huius amplissimæ Sedis acceperunt; à certis videlicet Archiepiscopis vncti, quibus Romanus Pontifex hanc potestatem dedit, & ea verborum forma quam idem instituit? Rex Franciæ ab Archiepiscopo Remensi, ex institutione Hormisdæ Papæ; Rex Angliæ ab Archiepiscopo Cantuariensi ex Adriani tertij priuilegio; Rex Scotiæ ab Archiepiscopo S. Andreæ, de concessione Vrbani secundi, Rex Germaniæ à Moguntino, Bohemiæ à Pragensi, Poloniæ à Gnesnensi, Hungariæ ab Albæ regalis, Sueuię ab Vspalensi, Danię à Lundensi Episcopis, ex Romanę Sedis instituto, vt earum regionum scriptores proprij, Dubrauius, Cromerus, Bonfinus, & Ioannes Magnus memoriæ prodiderunt, in Reges vnguntur & coronantur omnes.

Cromerus lib. 8.

CAPVT II.

Romanæ Ecclesiæ studium ad Reges conciliandos.

IAM verò in conciliandis ad pacis fœdera Regibus Christianis, qui intestinis bellis & sese mutuo confecerunt, & toti Reipublicæ Christianæ maximas clades intulerunt, quantam operam, quam diligentiam, assiduam sæpeque felicem & efficacem Romani Pontifices veluti Patres orbis Christiani posuerint, aliquot hîc exemplis aperiendum est. Ac sanè quemadmodum felix in ea parte est Ecclesia Christi Catholica, quod ad componendas omnes fidei controuersias vnum habet Petrum, vnum caput visibile, vnum supremum Pastorem, qui iuxta Christi verbum *confirmet fratres suos* (quo vno beneficio apud Catholicos totis his sexdecim iam seculis vnitas fidei ac religionis conseruata est, & eo vno remedio quia omnis hęresis caret, nulla apud quoslibet hæreticos vel vnius anni concordia constare potest, quod vel maximè hodiernę hæreses ad oculum demonstrant) sic & quoad pacem ciuilem & tranquillitatem externam inter orbis Christiani Principes, aut seruandam, aut faciliùs recuperandam, vnus Romanus Pontifex veluti arbiter & moderator à Christo datus est, qui eam suo studio, suo concilio, sua authoritate, & sæpissimè Christianis Regibus reddiderit, & nullam operam ad eam restaurandam prætermiserit. Innocentius primus tota Italia bellis flagrante, & Alarico Gotho vrbis obsidionem minitante, vrbe ipsa populo supplicante exiuit, & ad Honorium Imperatorem Rauennæ agentem peruenit, de pace inter ipsum & hunc Got- *Orosius lib. 7. cap. 39. & Sozomenus lib. 9. c. 7.*

 thum

thum quoquo modo componenda tractaturus: quæ etsi pax non successit, officium tamen præclarum optimus Pontifex fecit, & ipse Alaricus capta vrbe Roma, mitiùs se multò & clementiùs gessit, vt suo postea loco dicetur magis. Nec dissimiliter Ioannes Papa primus à Theodorico Ariano Italiam turbante ad Iustinum seniorem pacis componendæ causa missus, legationem non recusat, optimi patris officium facit, & Ecclesiæ interim laboráti, tametsi cum suæ vitæ discrimine sapienter consulit. Mox Agapetus Pontifex à Theodato Gotthorum Rege ad Iustinianum Imperatorem missus, qui alteri bellum comminatus fuerat, pacem ab Imperatore impetrauit. Ad Orientale Imperium conseruandum, & eius Principes toties ab Ecclesiæ vnione relapsos, eidem conciliandos & vniendos, quantum operæ & studij Romani Pontifices impenderint, mox alio capite dicetur, vbi de Operum huius Sedis magnificentia tractabitur. Nunc ad Occidentem oculos vertentes, in Germania primùm quàm præclara huius generis officia Romani Pontifices præstiterint, exquiremus. Vbi Fridericus secūdus Teutonicos milites è Syria abductos (magno Christiani orbis malò) in Germania collocasset, atque ad Prussiæ prouinciam à Christi fide tūc alienam, & Polonis Christianis infensam, subigendā Christique religione imbuendam, sola interueniente Gregorij noni authoritate, destinasset, vt latè narrat Cromerus, & ex publicis Actis contra Nauclerum & alios probat, inter vicinos Principes Christianos, & istos Teutonicos milites variæ simultates & contentiones quæ ad arma prorumperent subinde exortæ sunt. Ad quas assiduè componendas, ne Ordinis illius præclari ad fidem

Platina.

Lib. 9. Anno 1228.

dem dilatandam progressus, quibus Satan inuidebat, impedirentur, vide vt Romani Pontifices incessanter aduigilarint. Post annum millesimum ducentesimum quadragesimum tertium, cùm Suentopoclus Dux bello armisque promptissimus plurima Teutonicis eripuisset, Guilihelmus Episcopus Mutinensis Apostolicus legatus effecit vt ablata ille redderet, pacemque cum Teutonicis firmaret. Sed & quum paulo post fidem datam fallere cępisset, idem rursus effecit Opisso Abbas Messanensis Innocentij quarti legatus. Ab eodem similiter Innocẽtio missus aliis de causis Iacobus Archidiaconus Leodiensis pacem rursus violatam inter Teutonicos & eundem Suentopoclum redintegrauit. Sed & anno millesimo ducentesimo octuagesimo secundo Philippus Episcopus Firmanus Põtificis legatus pacem conciliauit inter eosdem Teutonicos & Mesciugum Pomeranorum Ducem. Sed & paulo post anno millesimo trecentesimo tricesimo sexto, quum inter Polonos & Teutonicos bellum oriretur, ad id componendum, suam authoritatem Romanus Pontifex requisitus interposuit, cui tamen Ludouicus Bauarus Imperator ita obstitit, vt pax exitium non sortiretur, ait Cromerus. Exarsit postea exitiale & funestissimum bellum anno millesimo trecentesimo sexagesimo tertio, quo tota Germania conflagrasset, inter Carolum quartum Imperatorem, Regem Bohemiæ, Morauiæ, Germaniæque Principes ab vna parte, & Cazimirum Poloniæ, Ludouicum Vngariæ, Sigismundum Daniæ Reges, Russiæque & Tartarię Principes ab altera parte. Quod vbi sensit Vrbanus quintus Romanus Pontifex, legatum misit, qui non modò Reges adduxit ad concordiam, sed om-

Cromerus lib. 8.

Lib. 9. & 10.

Cromerus lib. 2.

nes ipſos affinitatibus nouis coniunxit. Sed & rurſum cruentiſſimis bellis inter Teutonicos & Polonos ortis, quę nullo modo cōponi poſſe videbātur, tandem Ioannes viceſimus tertius, prudenti Conſilio vſus legatum miſit, per quem pactæ induciæ inter Teutonicos & Polonos, & controuerſiæ reiectæ ad Concilium Conſtantienſe. Martinus autem quintus in Concilio Conſtantienſi Papa declaratus ter ſuos ad eādem rem conficiendam legatos miſit: vbi ſemper magis ſe difficiles ac refractarios Teutonici prębuerunt. Quapropter grauiſſimis adhuc bellis inter eos & Polonos obortis, ad ea ſedanda Nicolaus quintus legatum miſit. Paulus quoque ſecundus ei ferè proximus, ad eandem rem miſit legatum Rodolphum Epiſcopum Lauſanenſem: per quem tandem confecta pax ſumma cum laude: quæ fixa & firma perſtitit, donec Illuſtriſſimus ille Ordo maximo Germanicæ nationis dedecore ad Lutheraniſmum prolapſus penitus extinctus fuit, & Liuonia à Moſcouitis occupata, magnaque regnis Germanicis deceſſio facta,
Lib. 24. quod Tilmānus Bredenbachius edito ea de re libello, & Cromerus latè exponūt. Sed & noſtra ętate quum inter Stephanum Poloniæ regem fortiſſimum, & Baſilium Moſcouiæ Ducem circa Liuoniæ principatum bellum acerrimum exarſiſſet, Gregorius decimus tertius miſſo Antonio Poſſeuino Societatis Ieſu præſbyterô, Sedis Apoſtolicæ legato, pacem Germaniæ perutilem & firmam inter illos vicinos Principes compoſuit. Iam inter Gallos & Anglos centum olim continuis annis bello mutuo decertantes quoties & quanto ſtudio Romani Pontifices pacem componere adniſi fuerint, & noſtri & Gallorum Annales paſſim meminerunt. Illuſtre illud & me-

& memorabile eſt, quod ſtante in acie Ioanne Francorum Rege maximis cum copiis ex tota Francia collectis aduerſus Edouardum Angliæ Principem Regisq́ue filium paruo tunc ſatis & minimè expedito agmine munitum, duo Cardinales ab Innocentio ſexto Auinione tunc ſedente legati miſſi, inter vtrumque exercitum diſcurrentes vtrique Principi varias pacis conditiones proponebant; ſed iniquiores petente Franco certam ſibi victoriam promittente, reiecta quidem legatorum interceſſio & neglecta Romani Pontificis poſtulatio fuit; ſed cum maxima Francorum clade, quorum Rex Ioannes ea pugna captus cum Philippo eius filio ac nobilibus mille ſeptingentis: vt latè narrat Polydorus Virgilius. De Paulo tertio ſcribitur, totum eum quamdiu ſedit (ſedit autē annis quindecim) in eo fuiſſe vt pax inter Carolum quintum Imperatorem & Franciſcum primum Gallorum regem componeretur: ad quam etiam componendam ipſemet Niſſam Pedemontanam veniens coram cum vtroque illo potentiſſimo Monarcha pacis media & conditiones tractauit; quæ cum non ſuccederet, decem ſaltem annorum inducias impetrauit, vt narrat Paulus Iouius. Quid hoc loco commemorem quod proximis his diebus factum, omnes læti vidimus & admirati ſumus; inter duos potentiſſimos Monarchas, Regem Hiſpaniæ Catholicum Philippum ſecundum, & Regem Franciæ Chriſtianiſſimum Henricum quartum, poſt longum & atrox inter vtrumque bellum, opera, ſtudio, authoritate Sanctiſſimi Pontificis Clementis octaui, Petri nunc locum glorioſè tenentis, pacem exoptatiſſimam ſtabilitam eſſe, cuius tractatio à Sua primùm Sanctitate initium accepit, miſſo primùm pruden-

Polydorus lib. 19.

prudentissimo patre, Ordinis Minorum Generali, qui inter vtrumque Principem discurrēs pacis semina spargeret, adhibitoque postea Illustrissimo Cardinali Mediceo, cum alio adhuc Nuncio Apostolico, qui rem totam cum vtriusque Principis legatis prudentissimis conficerent.

Quam superi pacem firment, faxintque perennem. Plura huius generis Romanorum Pontificum officia præstantissima, in quibus huius Sedis & authoritas & pietas mirificè eluxit, infra à nobis commemoranda
Cap. 18. sunt, vbi de Operum Romanæ Ecclesiæ magnificentia dicendi locus erit.

Cap. III.

Romanæ Ecclesiæ potestas ad Reges Ecclesiæ noxios castigandos.

AD potestatis eius amplitudinem, in qua nunc versamur, nō minùs propriè pertinet, vt quam in Regibus creandis & inaugurādis prærogatiuam exercuit, eandem in corripiendis, castigandis, & quum id salus Ecclesiæ postularet, imperio exuēdis exercuisse doceatur. Hanc prorsus Romanis Pontificibus authoritatem imprimis necessariam esse, vel hoc vno argumento perspicuè demonstrant Theologi, quòd spiritualis suprema potestas ad animarum salutem à Christo Petri successoribus data, debet omnino esse in suo genere perfecta, vt quælibet ciuilis potestas est; vt finem videlicet sibi propositum consequatur, omniaque media adhibeat, quibus animarum salus eius finis ac scopus procuretur, omnia quoque impedimenta remoueat, quibus idem

Rom. Pōt. ad Reges castigādos potestas necessaria.

finis

finis impediatur, ac per hoc peccantes in Deum ac religionem Principes, siue ne ipsi pereant, siue ne alios perdant (quo in genere à malis Principibus maximum periculum est) & corripere & coercere, & censuris Ecclesiasticis castigare, ac demum ne totus pereat populus, ab impia administratione penitus remouere possit ac debeat. Cui argumento sanè validissimo hoc breue dilemma adiungunt; Regem Christianum qui ad ouile Christi pertinet, aut ouem gregis esse aut pastorem. Pastores verò sui populi, vt pro animabus eorum Deo rationem reddant, Reges nec esse volunt, nec possunt. Oues igitur gregis Dominici sunt, ab ipsis pastoribus, maximè à supremo pastore, & pascendi & regendi. Cęterùm nos hoc loco ad Ecclesiæ Romanæ potestatem amplissimam demonstrandam, non an sit inquirimus (alterius loci disputatio hæc est, quam & alibi executi sumus) sed qualis & quanta erga mundi monarchas ipsos de facto fuerit, ex rebus in orbe Christiano gestis demonstrare satagimus.

Et quidem si antiquissima tempora reuoluimus, Philippus primus Christianus Imperator, anno Domini ducentesimo quadragesimo nono, imperij sui anno quarto baptizatus, ac postea licentia Imperiali grauiter delinquens, & diebus Paschalibus cum cęteris Christianis Synaxim facere cupiens, à Fabiano Papa vsque ad debitam Exomologesim factam, ab Ecclesiæ ingressu prohibitus fuit. Arcadium verò Imperatorem in Oriente, qui ante annos mille ducentos S. Ioannem Chrysostomum Sede Patriarchali expulerat, Innocentius primus Romanus Pontifex, etiam quo tempore Italiam Romamque ipsam Gotthi occuparent, scriptis

Euseb. lib. 6. cap. 27

Niceph. lib. 13. cap. 34.

In Decretis horum Pontificum.

ad eum literis cum sua Eudoxia excommunicauit. Anastasium Imperatorem Eutychianæ hæresi acriter patrocinantem, Anastasius secundus similiter excommunicauit, factique sui rationem insigni, ad Imperatorem scripto Apologetico fortiter dedit. Philippicum Iconomachum in Oriente in Catholicos sæuientem, Constantinus Papa non excommunicauit modò, sed ne aut nummi Imperatoris aut Imago Romæ reciperentur mandauit Leonem similiter Isaurum Iconomachum acerrimum, Gregorius tertius Romæ Concilio indicto excommunicauit, & ab eius obedientia Italiam totam abstraxit, vt Miscellæ author scribit. Michaëlem verò Theophili filium, qui Ignatium Constantinopolitanum Patriarchàm Catholicum iniquè expulerat, quàm acriter Nicolaus primus redarguerit, insignis ad eum epistola declarat.

Dixeris, in absentes ac longè positos Orientis Imperatores ferociùs à Romano Pontifice, quasi extra periculi aleam posito, actum fuisse, in eosdem verò præsentes, aut in Occidentalis imperij proximos Reges, hanc illos libertatem exercere minimè ausos fuisse. Atqui multò se & fortiùs & acriùs aduersus Occidentalis Imperij Principes, religionis iura violantes, Romani Pontifices sese opposuerunt. Nam & Orientis Imperatoribus contra Deum pugnantibus, quàm etiam in faciem Romani Pontifices restiterint, aliquot exempla docuerunt. Liberius aduersus Constantium Imperatorem Arianum, quàm liberè, intrepidè & constanter se gesserit, pulchrè & latè describit Theodoretus. Agapetus Papa Constantinopolim veniens, quum Iustinianus illicita illi quædam minaciter extorquere vellet, respondit:

Hist. Eccles. lib. 2. cap. 16.

ſpondit: *Atqui ego me non ad Diocletianum, ſed ad Iuſtinianum veniſſe exiſtimabam*, quo & reſponſo Imperatoris audaciam fregit. Martinus primus pari conſtantia Conſtantinopolim ad Conſtantẽ Monothelitam fraude perductus, impiis eius conatibus imperterritus reſtitit. Cæterùm in Occidente magis hæc Romani Pontificis fortitudo & poteſtas eluxit. Gregorij ſeptimi aduerſus Henricum tertium Imperatorem Simoniacum pugnæ, & quanta conſtantia impietatem eius perfregerit, Canuſij, maximè pręſente Imperatore, à Germanis ſcriptoribus vtcunque in hunc Pontificem peſſimè affectis latè deſcribuntur. Qui etſi viciſſim optimum Pontificem miris modis vexauerit, Imperio tamen à proprio tandem filio propter nimis præfractam rebellionem ſpoliatus eſt. Ludouicus quartus Bauarus ab Alexandro tertio, & à Ioanne viceſimo ſecundo, Ottho quartus propter ſimilem impietatem Imperio eiicitur, ſubſtituto illi ab Electoribus Frederico ſecundo. Qui tamen & ipſe impiè ſe poſtea ac tyrannicè gerens, ab Innocentio quarto in Concilio Lugdunenſi throno Imperiali ſimiliter deiectus eſt, eiq́; ſuffectus Lantgrauius Heſſius. Quid, quod propter imperandi ignauiam, & Chilpericus Rex Francorum ſuffecto Pipino Martelli filio, quem & S. Bonifacius Germanorum Apoſtolus, Sueſſioni coronauit, & Carolus Craſſus Imperator, Adolphus quoque & Venceſlaus Imperatores, ac demum Sanctius Portugalliæ Rex, Romanorum Pontificum authoritate à regali & imperiali faſtigio depulſi ſunt? Cùm autem Ladiſlaus quartus Hungariæ Rex à fide Catholica reſiliens, Hunnorum ritus amplecteretur, miſſus à Romano Pontifice Nicolao tertio, Cardi-

Plat. in Agap.

Regino lib. 2.

nalis Firmanus Regem cœtu piorum priuauit, populumque in officio & cultu Christiano continuit. Ioannem Angliæ Regem propter sacrilegia nimis atrocia, Innocentius tertius iure regni priuauit. Boleslaum secundum Poloniæ regem cognomento Ferum, propter Stanislai Cracouiensis Episcopi cædem, Gregorius septimus anathemate percussit, & regni titulo ac iure priuauit, vnde successor eius Vladislaus regem se appellari non est passus, quod propter Pontificis interdictum inunctus & coronatus non esset. Porrò Robertum Siciliæ regem ab Henrico Imperatore damnatum, Clemens quintus absoluit, regnoque restituit. Sed maximè illustris in hoc genere fuit Vrbani secundi laudatissimi Pontificis fortitudo; qui ab Henrico tertio Imperatore dudum excommunicato, Italia pulsus, & in Galliam profugiens, eodem tamen tempore nec Imperatorem absoluit, & ipsum Regem Franciæ Philippum, ob incestas nuptias cœtu Christianorum depellit, ac alios nihilominus Christianos in Occidente Principes, aduersus Sarracenos Asiam Palæstinamque tenentes ita efficaciter commouit, vt equitum centum millia, peditum 300000. in Orientem miserit, per quos Asia cum Palæstina recepta fuit. Debuit hoc inter opera admiranda huius Sanctæ Sedis à me commemorari; sed ex alio capite hîc quoque locum habere oportuit.

Cromerus lib. 5.

Guil. Tyrius lib. 1. & 8.

C A P.

CAP. IIII.

Ecclesia Romana ab orbis Monarchis quantum honorata.

VIDEAMVS nunc quasi huius partis appendicem quantus viciſſim à Regibus Chriſtianis, interdum etiam à fidei hoſtibus huic S. Sedi Romanæ honor habitus, quanta illi veneratio delata fuerit. Ac primùm Apoſtolorum Petri & Pauli qui hanc Sedem fundarunt, monimentis ac tumulis, quanta veneratio non à populo tantùm Chriſtiano, ex omnibus terrarum partibus eò confluente, ſed ab ipſis ſummis Imperatoribus antiquitus deferri ſolita fuerit, duo Orientalis & Occidentalis Eccleſiæ lumina teſtatum reliquerunt. Chryſoſtomus in Oriente Patriarcha ita ſcribit. *Seruorum Chriſti ſplendida ſunt ſepulchra, quæ vrbem maximè regiam* (Romam dicit) *occupauerunt; & dies perſpicui ſunt, diem feſtum terrarum orbi facientes: non ædificiorum amplitudine & ſplendore (hac enim etiam parte excellunt) ſed quod amplius eſt, conuenientium ſtudio. Nam & ille ipſe purpura indutus peregrè proficiſcitur, ſepulchra illa complexurus, & faſtu depoſito contingit ſanctos, rogans vt ſibi apud Deum patrocinentur: & tabernaculorum opificem* (Paulum) *& piſcatorem* (Petrum) *patronos etiam mortuos deprecatur ille diadema geſtans.* Hæc ille non de vno certo Imperatore loquens, ſed de more & pietate ſolenni Imperatorum omnium Chriſtianorum. vnde alio in loco ſcribit, *Relictis omnibus ad ſepulchra Piſcatoris & Pellionis currunt, & Reges & Præſides, & milites.* In Homilia, quòd Chriſtus eſt Deus. Eodem Hom. 16. in 2. ad Cor.

modo D. Auguſtinus Occidentalis Eccleſiæ lumen.
Serm. 28. de Sanct. *Nunc ad memoriam Piſcatoris flectuntur genua Imperatoris. Ibi radiant gemmæ diadematis, vbi fulgent beneficia Piſcatoris.* Epiſt. 42. Et alio in loco: *Videtis & Imperij nobiliſsimi eminentiſsimum culmen ad ſepulchrum Piſcatoris Petri ſubmiſſo diademate ſupplicare.* Quare D. Chryſoſtomus Romani Imperij gloriam hac ex parte à Romana Eccleſia plurimum ſuperatam eſſe, diſertè annotauit. Hom. 4. in 2. ad Tim. *Nullus*, inquit, *ex Romanis Regibus tanto in honore fuit, quanto vnus Paulus. Imperator quidem foris alicubi iacet abiectus: hic autem velut viuens & regnans tenet.* Homil. in Pſal. 48. De Petro quoque alio in loco tantundem. *Quot Reges vrbes euerterunt, portus extruxerunt, & nominibus ſuis inſcriptis deceſſerunt, nec tamen eis quicquam profuit, ſed ſilentio & obliuioni dati ſunt. Piſcator autem Petrus, qui nihil fecit eorum, quoniam virtutem eſt proſecutus, & ciuitatem maximè regiam occupauit, etiam poſt mortem reſplendet ſole clariùs.* Sed parum hoc dices ad Romanæ Eccleſiæ gloriam, quæ potiùs à viuis in ea ſedentibus Pontificibus, quàm in defunctis eius fundatoribus quærenda eſt. Age igitur, & eorum ſucceſſoribus dum viuerent Pōtificibus, quantus à mundi Principibus honor exhibitus fuerit, aliquot exemplis illuſtribus oſtendamus. Ammianus Marcellinus ethnicus ſcriptor tempore Valentis & Valentiniani ſenioris de honore incredibili ſacerdotibus, quos cœlibes vocat, Romæ maximè exhibito, inuidioſè ſcribens, de Prætextato Orientis aliquando Proconſule & vrbis Præfecto narrat, Hiſt. lib. 27. quum B. Damaſus Papa ad Chriſtianam fidem amplectendam eum adhortaretur, ei reſpondiſſe. *Facite me Romanæ vrbis Epiſcopum, & protinus ero* *Chriſtia-*

Christianus; tactus videlicet honorum cupiditate, quos videbat nō à plebe tantùm, sed ab Imperatoribus ipsis, tunc Christianis Romanis Pontificibus deferri. Sanè quū Ioannes Papa à Theodorico Ariano Italię Rege, ad Iustinum Imperatorē Constantinopolim legatus missus, eò aduenisset, Imperator ipse *cum tota vrbe obuius illi processit, & ad ipsius pedes venerationis causa procubuit, ad templum deduxit, vbi insignia Augustalia sibi detraxit, procidésq; suppliciter petiit, vt rursus illis ipsum adornaret.* Platina.

Nec dissimiliter Cōstantino Pontifici Nicæā Bithyniæ se conferenti, Iustinianus Imperator ei occurrens, ac de more coronatus ad pedes Pontificis procubuit, eis osculum dans. Eodem honoris genere Imperatores ac Reges Christianos Romanę Ecclesię Pontificē perpetuò prosecutos fuisse, quotquot orthodoxi & benè Christiani erant, exempla Pipini Regis erga Stephanū secundum Franciam ingredienti, Caroli Magni erga Leonem tertium, quū eum in castris ad Lippiam excepit: Ludouici Pij erga Sergium secundum quum Romam veniret, & aliquot pòst annis erga Nicolaū Papam in Franciā venientem; Henrici quarti erga Paschalem secundū; Friderici primi erga Adrianum quartū; Duorum etiam simul Regum Ludouici Francorum, & Henrici secundi Anglorum erga Alexādrum tertiū in Franciam venientem, qui obuiam Pontifici progressi, ac veluti stratorum functi officio, dextra læuaque equum Pontificis tenuerunt, ad hospitium vsque comitati. Ne verò quisquam à proximis tantùm Regibus, aut præsentibus veluti ciuilem tantum honorem Romanis Pontificibus deferri existimet, Reges Christiani à nostro climate remotissimi omnem honorem tam ciuilem quàm reli-

Anno 711.

Anno 754.

Anno 799. 844. 858.

giosum

giosum huic Petro nostro Romano exhibuisse leguntur. Ante annos circiter septuaginta, à Mexicanis oris Indię Occidentalis ad Clementem septimum missi sunt duo Proceres illustres, qui nomine illarum Pōtifici perpetuam obedientiam pollicerentur ac præstarent; quos se hoc officio functos vidisse, Paulus Iouius scribit. Ad eundem similiter Clementem, eodem ferè tempore, Dauid Abyssinorum in Æthiopia Rex legatos misit, cum literis, qui nomine ipsius & omnium regnorum suorum, quæ latissima sunt, obedientiam perpetuò pollicerentur, eodem quo cæteri Catholici Reges modo. Idem per suos legatos Orientalis Indiæ Reges præstiterunt, vt Osorius refert. Quid quod ab vltima Iapania, quæ vltra Indiam Orientalem tam procul penè abest, quàm ipsa à nobis India illa, ad Gregorium decimum tertium ante pauculos annos trium Iapanensium Regum legati tres, solius obedientiæ ac venerationis exhibendæ causa, trium penè annorum nauigatione & profectione supplices accesserunt? Quid vnquam simile vllis Romanis Imperatoribus, quantumcunque latè dominantibus accidit?

De viris Illustribus lib. 6. in Cortesio.

Hist. Orient. lib. 8.

Sed nunc & ab ipsis fidei hostibus dominationem regiam consecutis, Romanæ Ecclesiæ Pontificibus quantus sit honor habitus, paucis similiter exemplis commonstrabimus. Luithprandus Longobardus Rex, & hostis & hæreticus, post multas iniurias ipsi Pontifici Gregorio tertio illatas, & quædam oppida illi sublata, quum in exarchatum ipsum Rauennatem Imperatori Orientis subiectum irrupisset, Papiæ à Pontifice conuentus ac rogatus destitit ab incœptis: in causa aliena Pontificem veneratus, quem in sua causa sola patien-

Anno 743.

tia vsum animaduertit. Rachis quoque alius Longobardorum Rex, quum Pentapolim aggressus Perusiam obsideret, à Zacharia Pontifice placatus, ad saniorem mentem rediit. Sed magis memorabile est, quod Attilam illum Hunnorum Principem, & flagellum Dei dictum, cùm innumeras secum copias ducens, in Italiam irrupisset, obuia quæque flamma ferroque vastans, & iam Padum traiecturus esset, Leo Pontifex ad illum locum ei occurrens, cunctis admirantibus effecit, vt placatus ad sua rediret. Sed & postea cùm Gensericus Vandalorum Rex Arianus, Romam captam direpturus esset, impetrauit ab eo idem Pontifex, vt à cædibus & incendiis abstineret. Nec minus admiratione dignum est, Luithprandum Longobardorum regem pariter cum Paulo Exarcho, quum Romam obsidione pertinacissimè cingerent, ad ipsumque Pontificem Gregorium secundum interimendum destinato venirent, ab ipso tamen Pontifice animo intrepido, ex vrbe in castra ad illos egresso, ita aut placatos aut deterritos fuisse, vt re infecta abierint, & ab incœpto destiterint. Tanta fuit non apud Christianos Reges modò, sed & fidei hostes Petræ Romanæ veneratio: quam soli nostrorum temporum barbari & insensati hæretici probare nesciunt. Ac de amplissima potestatis plenitudine Romanæ Ecclesiæ hæc compendio dixisse, vel subnotasse potiùs, & pauca de multis obiter attigisse sufficiat.

Anno 749.

Miscell. author.

Cap. v.

Operum magnitudo, prima Conuersio gentium.

NVNC ad Operum magnitudinem & magnificentiam venio, quæ Romanam Ecclesiam magis adhuc admirandam & illustrem reddunt, tametsi in hac vna parte à Romano Imperio longissimis interuallis illam superari certissimè quis sibi fortè persuadeat. Romani Imperij ab Operibus magnitudo siue admiranda siue stupenda in eo maximè eluxisse videtur, quod totius Europæ, Asiæ, Africæ regna, prouincias, gentes, florem saltem ipsum & robora aut subegit aut domuit, aut ita pacauit, vt victoria atque Imperio Romanorum lætarentur. Sanè Imperij Romani Metatores, vt sic dicam, & qui eius fines propagarunt, à subactis sibi gentibus ita gloriam captarunt, vt non solùm priuati illi Duces in libera adhuc Republica Scipiones & alij, Africani, Asiatici, Macedonici nuncupati fuerint, sed Imperatores demùm orbem digito qui temperabãt Alemannici, Francici, Dacici, Parthici, Gotthici, Britannici, aliisque deuictarum gentium titulis & cognominibus ornari ac decorari, hacque in re magnam gloriæ & splendoris sui partem ponere voluerint. Tota tamen hæc gloria, totus splendor, tota magnificentia non nisi cum populorum strage, spoliis & cæde coniuncta erat, vt aliorum miseria Romanorum fælicitas fuerit. Atqui Romanæ Ecclesiæ Opus illud vnum & meritò admirandum, & magnificentissimum erit, quod eius vnius opera, labore, auspiciis, innumeræ gentes, per Europam, Asiam,

Opus 1. Conuersio gentium.

Africam,

Africam, non bello ſubactæ, non fortunis aut libertate ſpoliatæ, non ſeruituti tributariæ addictæ; ſed in ſummam ac beatam libertatem à ſeruitute & captiuitate Diaboli, hoſtis humani generis infeſtiſſimi aſſertæ, à tenebris ad lucem, ab errore ad veritatem, ab ira ad gratiam, ab interitu ad ſalutem, à ſcelere & maleficio ad virtutis ac pietatis ſtudium, denique à ferina barbarie ad humanitatem imò vitam angelicam excolendam traductæ & tranſlatę fuerint. Quod etſi omnibus Apoſtolis à Chriſto in mundum miſſis commune eſſe videatur, tamē illud Chriſti verbum Petro ſpecialiter dictum, quum præter expectationem traheret rete ita plenum magnis piſcibus, vt rumperetur rete, & alij ad auxilium vocarentur, *Ex hoc eris homines capiens*, manifeſtè docet Petri & ſucceſſorum eius in hac piſcatione ſpirituali capturam longè fore quauis alia Eccleſia vberiorem & fæliciorem. Velut enim à ſole radij & è fonte riui, & à capite in reliqua corporis membra vitalis omnis influxus, operatio, motus: ſic à Romana Eccleſia & vna Petri ſede longè lateque fides Chriſtiana diffuſa per totum orbem fæliciter eſt propagata: quod his verbis Innocentius primus ad Decentium ſcribens animosè & verè profitetur. *Quis*, inquit, *neſciat aut non aduertat id quod à Principe Apoſtolorum Petro Romanæ Eccleſiæ traditum eſt, ac nunc vſq; cuſtoditur, ab omnibus debere ſeruari, nec ſuperinduci aut introduci aliquid quod aut authoritatem non habeat, aut aliunde videatur accipere exemplum: præſertim quum ſit manifeſtum in omnem Italiam, Gallias, Hiſpanias, Africam & Siciliam, inſulasq; interiacentes nullum hominum inſtituiſſe Eccleſias, niſi eos quos venerabilis Apoſtolus Petrus aut eius ſucceſſores conſtituerunt ſa-* Epiſt. 1.

cerdotes. Quæ tanti Pontificis verba dilucida veritate esse subnixa, tametsi in singulis harum orbis partium prouinciis ac locis ostendere perdifficile sit, quum harum rerum memoriam post tot secula extare in tanta scriptorum veterum iactura impossibile penè videatur; plurimis tamen & illustribus exemplis demonstrare conabor. Habuit ab ipso D. Petro institutos Episcopos primosque Apostolos, *Sicilia Pancratium, Marcianum, Berillum & Philippum, Capua priscum, Neapolis Asprenatem, Tarracina Epaphroditum, Equicolæ populi Marium, Ptolomæum Nepe, Romulum Fesulæ, Paulinum Luca, Rauenna Apollinarem, Verona Eupropium, Patauium Prosdocimum, Ticinum Syrum, Aquileia post Marcum Hermagoram*. Hæc in vna Italia. In Galliis Lemouicenses Tolosani & Burdegalenses Martialem; Tungrenses, Colonienses & Treuerenses Maternum nec non Valerium; Remenses Sixtum; Arelatenses Trophimum; Senonenses Sabinianum; Cenomanenses Iulianum; Vienna & Moguntia Crescentem, Catalaunium, Nemmium; Bituricenses Vrsinum; Auernenses Austremonium, Sanctonenses Eutropium; Germania Eucharium, Egistum & Marcianum; Hispania Torquatum, Ctesiphontem, Secundum, Indaletium, Cæcilium, Hesychium Eufratium & alios. In Britanniam quoque nostram à Claudio Imperatore subiugatam confestim à B. Petro Iosephum ab Arimathea destinatum penetrasse & euangelium ibi prædicasse, certissima apud nos monimenta sunt. Hinc Simeon Metaphrastes & alij in ipsas Britannias Petrum peruenisse affirmant. Reliquos verò omnes à solo B. Petro ad tam varias prouincias missos esse, ex certis & indubitatis monimentis

Baron. tom. 1. anno 46.

Die 29. Iunij.

docet

docet Baronius in ſuis ad Romanum Martyrologium annotationibus, alia multa prętermittens minus explorata. Sanè Aureliis in Gallia templum olim vidimus paruum, ſed vetuſtiſſimum, *S. Pierre le vif*, nuncupatum, quia viuente adhuc D. Petro extructum fuit. Porrò Numidiæ in Africa Epiſcopos à D. Petro ordinationum ſuarum initia accepiſſe, ſcribit ad eos Gregorius Magnus. Vnde Tertullianus Afer longè antea ſcripſerat, *Habes Romam vnde nobis quoque authoritas præſto eſt*, Et Cyprianus Afer Romanam Eccleſiam *matricem* appellat, quia ab ea non Carthago tantùm, ſed Mauritania & Numidia fidem primitus acceperunt. Sed & in Phœnicia, Syria & Aſia quòd Epiſcopos varios D. Petrus conſtituerit, poſtquam à vinculis illis Hieroſolymitanis liberatus eſſet, Simeon Metaphraſtes ex antiquioribus chartis recenſet: videlicet Cęſareæ, Stratonis, & Sidonis, quibus Herodes propter receptum ab illis Petrum, & in honore habitum grauiter infenſus fuiſſe legitur in Actis, ſtatim poſt ſolutum à vinculis Petrum: Deinde Beryti, Biblij, Tripoli, Phœniciæ ciuitatibus; mox Orthoſiæ, Antandri, in inſula Arado, Balanæis, Pantæ, Laodiceæ, ac demum in Antiochia Syriæ Metropoli. Inde verò in Cappadociam profectum Tyanæ, mox Ancyræ in Galatia, Dein Sinopi & Amaſeæ Ponti ciuitatibus, ac ſubinde Gangræ in Paphlagonia, Poſtea verò Claudiopoli, ac inde Nicomediæ ac Niceæ Bithiniæ, tum fidem prædicaſſe tum epiſcopos reliquiſſe. Nam & Byſantinis ipſis primum epiſcopum à B. Petro datum fuiſſe præterquam quod idem author refert, Agapetus Pontifex in epiſtola ad Petrum quæ in quinta Synodo generali recitatur, ſatis inſinuat, affirmans hanc

Lib. 2. epiſt. 75. De Præſcrip. c. 36 Epiſt. 45.

Die 29. Iuny apud Surium.

Act. 12.

Act. 2,

ſingularem dignitatem Mennæ Patriarchæ Byzantino ſeu Conſtantinopolitano (quem ſuis manibus Papa iſthic ordinauerat) accidiſſe, *quia à temporibus B. Petri nullum alium vnquam illa Eccleſia accepit Epiſcopum manibus Romani Pontificis ordinatum*: addens prçterea, ideo rem tantam proueniſſe, *vt illis Menna ſimilis eſſe videatur, quos in illis quandoque partibus Apoſtolorum primi electio ordinauit*. Hæc Agapetus Pontifex antiquæ traditioni celebre teſtimonium præbens, quòd in Cappadociæ & Pōti partibus varios Epiſcopos B. Petrus præſens inſtituerit. Hinc verò rectà Romam venit Claudij anno ſecundo, & (vt ſcribit B. Leo) *ſiluam illam frementium beſtiarum & turbulentiſsimæ profunditatis Oceanum, vbi diligentiſsima ſuperſtitione habebatur collectum quicquid vſquam fuerat vanis erroribus inſtitutum, conſtantior quàm cùm ſuper mare graderetur, ingreditur. Iam populos qui ex circunſione erant, erudierat: Iam Antiochenam Eccleſiam vbi primùm Chriſtiani nominis orta eſt dignitas, fundauerat: Iam Pontum, Galatiam, Cappadociam, Aſiam atque Bithyniam legibus Euangelicæ prædicationis impleuerat: Ac ita demum trophæum Crucis Chriſti Romanis arcibus intulit, quo illum diuinis ordinationibus anteibant, & honor poteſtatis, & gloria paſsionis*. Hæc hactenus Leo. In hoc verò mundi ſeu compendio, ſeu miraculo, ſeu capite & vertice, non fidei tantùm luce, populum orbis dominatorem B. Petrus illuſtrauit, ſed & celeberrimum illum Magum Simonem Neroni intimè dilectum, & cui veluti Deo ſancto ſtatua iam in vrbe erecta fuerat, in aëra ſubuectum veluti cęlos in totius populi conſpectu conſcenſurum oratione præcipitauit, vt pedibus confractis ad ambulandum ei plan-

Ser. 1. in Nat. Petri & Pauli.

tæ deessent, qui per aëra volitare se posse præsumpserat, quod plurimi graues authores attestantur. Clemens Const. libro 6. cap. 9. Arnobius libro secundo aduersus gentes, Cyrillus Catech. 6. Epiphanius hæresi vicesima prima. Eusebius libro secundo, cap. decimoquarto. Philast. de hæres. cap. tertio. Augustinus epistola 85. & lib. de hæres. capite primo, & contra Fulgentium Don. cap. vicesimo tertio. Seuerus Hist. lib. secundo. Theodoretus hæresi Fab. lib. primo, & Maximus Taurinens. sermone quinto in Nat. Apost. Petri & Pauli. Quid quod & Romæ residens varios in alias orbis partes diuini verbi Præcones emisit, qui in Ecclesiæ Romanę corpus populos colligerent? Scribit Ioannes Vasæus Hispanus, diligẽtissimus antiquitatis indagator, anno Domini quadragesimo quarto, creatos Romæ à B. Petro Episcopos, & in Hispaniam missos, Cæcilium ad Elibertinos, Euphrasium ad Illiturgitanos, Secundum ad Abilenses, Indaletium ad Visitanos, Ctesiphonem ad Abderitanos, Hesichiũ ad Cartesanos. Scribunt, alij anno quinquagesimo missum à B. Petro in Hispaniam Saturninum, postea Tolosæ Episcopum. Hic Romanę Ecclesiæ primus Pontifex, sicuti Romani Imperij primus pręnomine Imperator Iulius Cæsar. Qui si ex eo veluti dignus vt primus orbis Imperator esset, à Plutarcho celebratur, *quòd mille vrbes vicepit, quòd regiones trecentas subiecit, quòd centena hostium millia in acie cecîdit, quòd in Asia, Africa, Hispania bellis ciuilibus victor gloriosus extitit,* quanto & maior & verior erit Romanæ Ecclesiæ gloria, cuius fundator primus tot gentes ac populos, ipsamque demum vrbem Romanam ad vnam diuinæ veritatis lucem ex omnium penè superstitionum colluuie Plutar. in C. Cæs.

luuie

luuie traduxerit, nec corpora seruituti addixerit, sed animas in libertatem & salutem asseruerit.

Videamus nunc an eius postea successores eandem operam non præstiterint, non illustres tantùm & gloriosas, sed salutares ac beatas victorias consecuti. Clemens B. Petri proximus penè successor Lutetiam Parisiorum, Dionysium Areopagitam cum sociis suis Eleutherio, Rustico & aliis misit, qui eam Franciæ partem nobilissimam Christo acquirerent. Ab eodem Clemente Baiocensibus in Gallia Exuperius, Ebroicensibus Taurinus, Rothomagensibus Nicasius, Metensibus Cælestinus & Felix Episcopi dati sunt, qui postremi totum illum tractum qui Lotharingia dicitur, Christo conciliarunt. Quintinus autem Romani senatoris filius, à Marcellino Papa baptizatus vnà cum Piatone, Dionysio, Ruffino, Valerio, Eugenio, Crispino, Crispiniano, Luciano, Marcello & aliis, religionem Christianam in Ambianis & Veromanduis propagarunt. Iam & vetus Britannia missis ab Eleutherio Papa Fugatio & Damiano, & Scotia adiacens misso à Cælestino Papa Palludio, vel si vera narrat Hector Boëtius, missis à Victore Romano Pontifice fidei magistris, & ipsi demum Anglosaxones occupata Britanniæ insula, à B. Gregorio Magno, misso B. Augustino Monacho cũ aliis vndecim sociis fidem Christi acceperũt. Paulo pòst Conon Papa S. Chilliano cum Ditomanno & Colomanno misso, primos Germaniæ populos ad fidẽ Christi pertraxit, teste Sigisberto. Nam non ita multo pòst auspiciis Gregorij secundi insulam suam egressi Anglosaxones, Hollandiam, Phrisiam, Westphaliam, Turingiam, & Cattos, aliosque Germaniæ populos Christo

Hildvvinus.

Antonius Leo.

Demochares.

Iac. Meierus.

Beda, Polidorus.

Hist. Scot. lib. 6.

An. 432.

quoque

quoque lucrati ſunt: Sanè Winfridus, vel vt alij ſcribunt, Benfridus, poſtea Bonifacius dictus, à Gregorio ſecundo, Moguntiæ primus Archiepiſcopus creatus, eodem authore & Zacharia ſucceſſore eius, creauit Epiſcopos Traiecti Cobanum, Herbipolis Burchardum, Eiſtetenſium Willibaldum, Salisburgẽſium Ioannem, Friſingenſium Erimbertum, Ratiſponenſium Winibaldum, è monaſteriis Angliæ omnes eductos. Similiter in Phriſia fidem primi plantarunt Willibrordus, Suibertus, Acca, Leuinus, Hannudus, Walterus, Wittinghius & Marcellinus Monachi Angli. Auſpiciis eiuſdẽ Gregorij ſecundi, Corbinianus Noricis Chriſtum prædicauit. Morauia Chriſti cultum complexa eſt, miſſis eò Cyrillo & Methodio, à Nicolao primo, qui varios præterea populos ad Chriſti fidem adduxerunt, Triballos, Raſcios, Boſnenſes, Seruios & Croatas; vniuerſam denique gentem quę Viſtula, Danubio & vago flumine circundatur: ac demum in Myſia Bulgaros & Gazaros. Bohemia opera Stephani ſeptimi Romani Pontificis. Dania ab Agapeto ſecundo fidem accepit. Primùm Illyrij Epiſcopum Eleutherium Anicetus Papa & ordinauit & eò miſit. Scribit Staniſlaus Orichonius à Ioanne decimo tertio miſſos fuiſſe, qui Vandalos & Lechitas ſacra Chriſtiana docerent. A quo etiam Pontifice miſſus eſt Ægidius Cardinalis Tuſculanus, qui Chriſti religionem in Polonia ſtabiliuit: nam priùs fidem ſuſceperat, miſſis Româ Gallis magiſtris, vt ſcribit Martinus Cromerus in colloquiis de rebus religionis. Ænea Syluio teſte, Liuonia cum ſuo Principe complexa eſt Chriſti cultum, opera Meinardi, quem prouinciæ illius Epiſcopum creauit Alexander tertius. Noruegia tota à

Aen. Syluius.

Saxo Gram. lib. 9. fin.
Metaphr.

Lib. 1.

Nicolao Anglo poſtea Romano Pontifice Hadriano quarto dicto, Chriſti & Romanæ Eccleſiæ adiuncta eſt. Addit Saxo Grammaticus ab eodem, & Bernardo Anglo aliis aſſumptis ſociis, Daniam eadem felicitate donatam eſſe. Ita totam hanc Europæ partem, Hiſpanias, Gallias, Britanniam, Germaniæ populos tam vaſtos ac diuerſos, opera potiſſimum & auſpiciis Romanorum Pontificum ad Chriſti fidem conuerſos fuiſſe cernimus. Sanè Galli Antiſtites ſcribentes ad Leonem Papam primum agnoſcunt Romanam Sedem *fontem & originem religionis ſuæ extitiſſe*. Iam verò noſtra ipſorum ætate ac memoria, quis neſcit ampliſſimas & numeroſiſſimas gentes in vtraque India Orientali & Occidentali, ſed hac magis, adeoque & Iaponios, & Sinarum populos ſacerdotum quidem maximè Societatis Ieſu, & aliorum Monachorum operâ immediatâ ac labore, auſpiciis tamen & authoritate vnius Romanæ Eccleſiæ, à qua miſſionis ſuæ originem omnes acceperunt, ad Chriſti glorioſum regnum acceſſiſſe? Nam & quos populos Aſiaticæ & Orientalis Eccleſiæ ſiue per Epiſcopos & presbyteros ſuos, vt interioris Indiæ per Frumentium [a] ab Athanaſio miſſum, [b] Sarracenos per Moyſen Monachum, [c] Burgundos per quendam Galliæ Epiſcopum anno quadringenteſimo triceſimo (nomen Hiſtorici non produnt) ſiue piorum Imperatorum opera ad Chriſti fidem adduxerunt; vt ſub Iuſtino ſeniore Lazos [d], ſub Iuſtiniano Herulos, Hunnos & Afros Azimitenos, ſub Conſtantino quarto [e] Perſarum Regem, non niſi in communione, ſocietate ac fide Romanę Eccleſiæ, cum qua omnes communicarunt, Chriſti regno adiunxerunt.

Poſt epiſt. 51. Leonis.

[a] *Sozom. lib 2. c. 23*
[b] *Socr. lib. 4. cap. 29*
[c] *Socr. lib. 7. cap. 30. & Sigeb. ad annum 432.*
[d] *Paulus dia. lib. 15. & 16.*
[e] *Platina in Vitaliano.*

CAPVT VI.

Mundi Jmperia à Christi regno contrita.

HÆC est præda Dauid, hæc spolia Amalech, hæc trophæa Apostolica, quibus non corpora subiugantur, sed animæ liberantur, & in æternam felicitatem asseruntur. Hæc est gloria Christo propria, qui à Romano Proconsule interrogatus, an Rex esset, profitetur *se ideo natum fuisse, & in hunc mundum venisse, vt testimonium perhiberet veritati*, vtique docendo & propagando illam, ac demum *vt saluos faceret qui perierant*. Ioan. 19.
Hæc est denique illa beata libertas, quam vnus Esaias verbis amplissimis, veniente Christo, futuram prædicauit. Consurge, consurge, induere fortitudine tua Syon, induere vestimentis gloriæ tuæ Ierusalem, ciuitas sancti, quia non adiiciet vltra vt pertranseat pro te incircuncisus & immundus. Omnis superstitio & cultus sacrilegus è medio tui tolletur. Excutere de puluere, consurge, sede Ierusalem. Solue vincula colli tui captiua filia Sion: quoniam hæc dicit Dominus: Gratis venũdati estis, & sine argento redimemini, vtique sanguine Filij Dei, quem prædicatio Apostolica mundo reuelauit. Tandem hoc maximè modo, *lapis de monte sine manibus abscissus, comminuit testam & ferrum, & æs, & argentum, & aurum, Christiq́ regnum quod Deus cæli suscitauit, comminuit & consumpsit vniuersa regna mundi*, etiam Romanum ipsum. Comminuit autem atque consumpsit, non quòd facta Apostolica prædicatione, fideq́ue Christi per illa omnia regna totumq́ue Romanum Imperium propagata, aut Imperatores Romani, aut alij in

mundo Reges esse destiterint, quum surgēte hoc Christi regno, duo eius primarij Pręcones clara voce suis edixerint: *Omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit. Subiecti estote omni humanæ creaturæ, siue Regi tanquam præcellenti, siue Ducibus tanquam ab eo missis.* Imò vt mox distincto capite docebitur, à salute & felicitate huius regni Christi, Imperij Romani salus pendebat, nec alia magis de causa tanta eius Imperij gloria ad nihilum tandem redacta fuit, quàm quia Christi regno hostis esse voluit. Sed cætera mundi regna per vnum Christi regnum comminuta, consumpta & contrita à Propheta dicuntur: quia tota illorum vanitas, superbia, impietas, iniustitia, cæcitas, ignorantia, superstitio, aliáque innumera mala, quibus vniuersa mundi regna, Romanum Imperium maximè, laborabāt, per Christi doctrinam, cui colla tandem submiserunt, Constantino illo Magno primo præeunte, facemque aliis Imperatoribus præferente, penitus abolita fuere: vt regna illa mundi non iam ampliùs mundana ac terrena, sed spiritualia & sancta esse ceperint: legesque & edicta, arma & potentiæ, diuitiæ & opes, eorum regnorum Religioni Christianæ non superstitioni gentilitiæ, pietati non impietati seruirent: vt Imperatori iam Christiano *nihil magnificentiùs esset, quàm vt filius Ecclesiæ vocaretur,* quod ad Valentinianum iuniorem scripsit [a] Ambrosius: vt Imperatores ac Reges *capita iam submitterent manibus sacerdotalibus,* quod scripsit [b] Chrysostomus: & Valentianus [c] senior Imperator, libenter se facere disertis verbis professus est. *vt iam seruiant Deo iubendo bona, prohibendo mala, non solùm quæ pertinent ad humanam societatem, sed etiam quæ ad diuinam religionem;* quod scripsit

[a] Epist. 32.
[b] De verbis Esaiæ Homil. 4.
[c] Paulus diac. lib. 12.

psit B. Augustinus[a]. Denique vt in ipsa sua inaugura- tione, sese ac regna sua Christianæ religionis obsequio, custodię incremento deuoueãt, quod ipsa coronationis & inaugurationis forma tam Imperatori, quàm aliis nostræ Europæ Regibus vsitata apertè contestatur, Imperatoris inaugurandi iuramentũ, in manibus Colonien- sis Archiepiscopi præstari solitũ refert Sleidanus. Regis Franciæ iuramentũ in manibus Episcopi Remensis fieri consuetum, verbis amplissimis conceptum, à Gallicis Historicis Eiraldo, Paulo Æmylio, Belleforestio, & aliis commemoratur. Regum Angliæ iuramentum in manibus Cantuariensis Archiepiscopi, nostri Annales referunt; sicuti & Regis Poloniæ in manibus Archiepiscopi Gnesnensis,[b] Alexander Gaguinus, &[c] Stanislaus Oricheuius. Quatenus igitur regna mundi, ipsumque Imperium Romanum Christi regno se subiecerunt, se suaque eius honori & propagationi deuouendo, eatenus quoad impietatis vetustatem contrita & comminuta censentur (quid enim est aliud regnum aliquod subiugare, quàm ad obedientiam pertrahere?) tametsi quoad sanctæ religionis nouitatem reflorescere, & beata se esse meritò gloriantur. Cuius felicitatis nouæque gloriæ Romana potissimum Ecclesia Regibus mundi ipsisque Imperatoribus prima radix, origo & fundamentum fuit. Ita gentium ac populorum ad fidem conuersio Romanæ Ecclesiæ, vel opera & labore, vel auspiciis & authoritate facta, inter opera eiusdem Ecclesiæ, magnificentissimum meritò censeri debet.

[a] Contr. Crescon. lib. 3. c. 51

Lib. 1. ann. 1519

In Richar. 1. & 2.

[b] Rerum Polonic. Tom. 1. pag. 276.

[c] In Chimara pag. 50.

CAP. VII.

Orientalis Ecclesiæ fides quanto studio conseruata.

ATQVI quum Petra ista Romana non solùm ad ædificandum Christi regnum fundamenti locum teneat, sed & ad idem conseruandum potestatem singularem acceperit; dicente ei Christo, *tu conuersus confirma fratres tuos*, nec minor est virtus quàm quærere, parta tueri; dispiciendum est in conseruando hoc Christi regno, quàm strenuam operam Ecclesia Romana nauauerit, quàm gloriosè & magnificè in ea se gesserit. Sicut Romano Imperio in duo semel capita diuiso, Occidentale & Oriẽtale, & duobus iam pedibus subnixo, iuxta Danielis vaticinium *ex parte ferreis, ex parte autem fictilibus*; fictili quidem & fragili in Occidentis tractu, propter innumeros barbaros ei ab Aquilone adiacentes Vandalos, Gothos, Hunnos qui in illud irruperunt; ferreo autem & fortiori in Oriente, propter nouam Imperij Sedem Constantinopoli positam; exinde labascere cepit, ac tandem in Occidente excisum est, donec de nouo vnius Romanę Ecclesiæ operâ & authoritate refloruit ac reuixit; sic Orientalis Ecclesia ex illa sua noua Roma Constantinopolitana Sede superbiens, & in Christo luxurians, postquam per varias hæreses ac schismata, ab Occidentali & veteri Romana Petra sese nefariè per aliquot secula certis interuallis, petulanter separasset, à Persis, Sarracenis, Tartaris ac Turcis diu multumque diuexata, vltimum tandem excidium iugo Mahometano subiecta passa est. Ne autem ad hanc extremam calamitatem florentissimæ illæ quondam Ec-

Luc. 22.

Dan. 2.

clesiæ adducerentur, sed vt tum à Barbarorum incursibus, tum ab hæretica prauitate & schismatica labe immunes seruarentur; quantum studium, quàm indefessam operam & laborem vna Romana Ecclesia posuerit, Deo per illam, sicut suum quondam Israëlem per varios Prophetas, vnum post alium subinde missos, quasi de nocte consurgente, & quotidie commonente, vtcunque illi omnem hanc Romanæ Ecclesiæ in ipsos pietatem, sicuti vetus ille populus omnes Dei nuncios, subsannarent & parui penderent, imò & illi illuderent, donec ascenderet furor Domini in eos, & nulla iam esset curatio, compendio nunc & ordine exponam. Hæreticas pestes in Oriente exortas, Arianos, Eunomianos, Macedonianos, Nestorianos, Eutychetistas, Monothelitas, Iconomachos, quomodo vna Romana Ecclesia sua maximè authoritate prostrauerit atque extinxerit, nuper explicatum dedimus. Schisma & diuisio illarum Ecclesiarum à matrice Romana, in ambitione & superbia Constantinopolitanorum Præsulum, primò parturiuit, quando eius ciuitatis Episcopus, qui nec Metropolita est, sed Heracleæ Metropolitæ subiectus, propter Imperij Sedem & nouæ Romæ titulum, primùm Patriarchalis & Metropolitanus sic esse voluerit, vt Antiocheno, Alexandrino & Hierosolymitano Antistitibus, quibus post Romanum Pontificem primum ordinem Canones Nicæni constituerant, sese anteponere, & post Romanum primo loco haberi, sub finē Concilij Chalcedonensis contenderit: cui facto & ambitioni, etsi Leo Magnus fortissimè se opposuit, Nicenorum Canonum assertor, & post eum Gelasius in Tomo de vinculo anathematis, *Imperatoris tamen patrocinio præualuit quodammodo*

2. Paral. vlt.

Schisma Græcorū.

In breuiatio c. 14.

Dist. 22. Renouantes. *dammodo* ait Liberatus. Et rectè sanè adiecit, *quodammodo*. Quamuis enim tam in sexto Concilio generali ducentis post annis, quàm ab ipso maximè Iustiniano magna contentione actum fuerit, vt post Papam Romanum proximo censeretur loco Constantinopolitanus Præsul, nihil tamen ampliùs à Romana Ecclesia obtinere potuit ambitio illa, in sola secularis Imperij noua sede fundata, quàm vt post primas illas Patriarchales Ecclesias, Alexandrinam & Antiochenam, ipse quoque Patriarchalis haberetur: quod his verbis Leo nonus aduersus Michaëlem Constantinopolitanum profitetur. *Cum nullo diuino vel humano priuilegio honorabilior alijs Ecclesijs Constantinopolitana existat Ecclesia, & Antiochena atque Alexandrina, ob reuerentiam Principis Apostolorum inter alias retineat dignitatis iura, tamen pia mater Romana Ecclesia nolens dilectam filiam dote honorificentiæ ex toto carere, per beatos prædecessores nostros in aliquot Synodis curauit decernere, vt salua principalium & Apostolicarum sedium dignitate Constantinopolitanus Antistes honoraretur, sicut regiæ ciuitatis Episcopus.* Romanæ igitur Ecclesiæ indulgentia & prudentia huic primæ Græcorum ambitioni hoc modo mederi voluit, ne à Catholici corporis vnitate resiliret. Sed verò pro innata quadam Ecclesiæ Constantinopolitanæ superbia (cuius morbo ita laborabat, *vt edicto Augustorum Theodosij, Arcadij & Honorij prohibitum sit, quenquam ex Constantinopolitana Ecclesia defuncto Episcopo Sisinnio, eius Ecclesiæ Pontificatum deinceps sperare, sed ex alia sibi iugiter Pontificem expetere,*) non hîc ambitionis eius modus aut finis fuit. Voluerunt deinceps Constantinopolitani Episcopi, *Vniuersales & Oecumenici* appellari,

In epist. aduersus Præsump. Michaëlis & Leonis Arch. cap. 28. Tom. 3. Concil.

Leo 9. ibidem c. 31.

lari, quo vanitatis vocabulo non Romano tantùm, ſed & omnibus totius orbis Epiſcopis dignitas Epiſcopalis ſubtrahebatur, dum vni ex toto arrogaretur. Hunc titulum planè *Antichriſtianum*, vt illum B. Gregorius appellat, poſt tam multos Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ Epiſcopos hęretica labe notatos, magnaque ex parte hæreſum nouarum architectos, poſt Euſebium Nicomedienſem Sedis Conſtantinopolitanæ inuaſorem, & maledicti Arij ſigniferum, poſt Macedonium Hæreſiarcham, poſt Eudoxium & Demophilum Arianos, poſt Maximum Apollinariſtam, poſt Arſatium ſchiſmaticum, poſt Neſtorium alium Hæreſiarcham, poſt Acacium ſchiſmaticum pertinaciſſimum, poſt Anthimum Eutychianum, poſt Eutychium reſurrectionis in carne negatorem, vnus Ioannes ſucceſſor proximus, ne nihil illi Sedi turpitudinis deeſſet, ſibi primus arrogauit, applaudēte Mauritio Imperatore, cuius arrogantiam, etſi plurimis epiſtolis B. Gregorius Magnus acerrimè refutarit, eiuſque ſucceſſores ſub Anathematis pœna interdixerint & damnauerint, eandem tamen ſucceſſores eius Imperatorum patrocinio fulti, nunquam corrigere voluerunt, paucis quibuſdam illius Eccleſiæ ſanctis ſacerdotibus exceptis, Methodio, Maximo, Taraſio, & aliis. Sed quis huius arrogantiæ fructus alius eſſe potuit, quàm vt altum ſapientes, & typho ſeculari inflati, in iudicium inciderent diaboli, in hæreſes & ſchiſmata ſibi quaſi cathenatim ſuccedentia? Nam ſub tertio pòſt Imperatore Heraclio, à Sergio Pyrrho, & Paulo Conſtantinopolitanis Epiſcopis, exorta eſt Monothelitarum hęreſis plurimarum ſectarum infauſta parens; cui à Romanis Pōtificibus, Theodoro, Martino primo & Aga-

Lib. 4. epiſt. 38.

thone, ſexta generali Synodo conuocata, maximo ſtudio obuiã itum fuit, ne hac rurſum cõtacta labe Orientalis periret Eccleſia. Cęterùm hac veſania non contenti, Orientales Iconomachiam proximo ſequenti ſeculo, maximo ſtudio & cum acerbiſſima Catholicorum perſecutione propagarunt, nec vlli magis quàm Conſtantinopolitani, donec Paulus tandem Patriarcha Conſtantinopolitanus relicto Epiſcopatu pœnitentiã agens ad vnionem hortaretur, eiq; ſuffectus Taraſius vir ſanctiſſimus, non priùs dignitatem illam acceptare voluerit, quàm cum Romana Eccleſia Græci ſe vnirent, & de Imaginum quæſtione in Synodum vniuerſalem Niceæ congregandam conſentirent: vbi illi hæreſi & adiuncto ſchiſmati penitus occurſum fuit. Mox enim ſub Conſtantino & Irene, Nicæna ſeptima Synodo generali ab Adriano primo celebrata, Græci Latinis iterum vniti fuerunt. A qua tamen vnione Conſtantinus citò reſiliens, à matre Irene Imperio priuatur, eiuſque ſucceſſor Nicephorus alia in Oriente Synodo conuocata, cum Romana Eccleſia quartùm vnitur. Huius verò proximi ferè ſucceſſores Leo Armenius, Michaël Balbus, Theophilus ad Iconomachiam relapſi, ſchiſma renouarunt, donec ſub Michaële tertio Theophili filio, ſtudio & opera S. Methodij Patriarchæ Conſtantinopolitani, qui Romæ enutritus, à Sede Apoſtolica Conſtantinopolim presbyter miſſus fuerat, Imaginum cultus & orthodoxa doctrina reſtitueretur. Cæterùm ne diu infelix Oriens conquieſceret (per Apoſtolos quippe Petrum & Paulum, *Occidens factus eſt Oriens*, vt eleganter ſcripſit Nicolaus primus) ſub eodem Michaële ingens alia diſcordiæ flamma ſuccenſa eſt. Quum enim

Bardas

Zon. Tomo 3.

Eutrop. lib. 24.

Anaſtaſ. Biblioth. in epiſt. ad Car. & Nicol. 1. in epiſt. ad Michaelë Imperatorem.

Bardas Cæſar omnia ſub Michaële adminiſtrans, vxore contra fas dimiſſa, & nurui ſuæ copulatus, ab Ignatio Patriarcha Conſtantinopolitano ab Eccleſiæ ingreſſu arceretur, iſque ea occaſione Ignatio Sede ſua ſpoliato, Phocam ſeu Photium quendam intruderet; ab iſto Phoca, & per illum hominem alioqui multæ lectionis & acutum, quem Nicolaus primus, & Adrianus ſecundus expulerunt, Ignatiumque in Concilio Generali *Anno 868*
octauo Conſtantinopoli ſub Imperatore Baſilio habito reſtituerūt; noua aduerſum Latinos quæſtio de proceſſione Spiritus S. à Patre Filioque primùm agitari & ventilari cæpit. Quæ vna quæſtio maximæ & pertina- *Ferrar.*
ciſſimę Græcorum à Latinis diſſenſionis ac diſceſſionis *Seſſ. 3.*
cauſa fuit, vt in Concilio Florentino Marcus Epheſius atteſtabatur. Ducentis quidem ferè poſt annis nouam aduerſus Latinos quęſtiunculam de Azymi in myſteriis conſecratione mouerunt, idque tanta contentione vt Michael Conſtant. Patriarcha auſu nefario Latinos ve- *Leo 9. in epiſt. aduerſus Præſumptiones Mich. & Leonis Arch.*
luti Azymitas excommunicare præſumſerit; cuius inſaniam Leo nonus doctiſſima aduerſus eum epiſtola facilè compeſcuit: Miſſis quippe à Leone nono Conſtantinopolim legatis crimen ſuum Græci agnouerunt, & iterum ſe Latinis etſi frigidè adiūxerunt, vt in chronico ſuo notauit Sigisbertus. Sed altera illa quæſtio implaca- *Anno*
bilis odij ſeminarium fuit. Tametſi quippe aperto ſciſ- *1020.*
mate à Latinis Gręci confeſtim ſeſe non ſeparabant, nec Photij inſaniā omnes mox complexi ſunt, illum tamen grauem errorem ducentis poſt Photium annis tanta *Anno*
pertinacia defendere cęperunt, vt Romanam Eccleſiam *1028.*
eo nomine excommunicare non ſint veriti, ſi vera narrat Hermānus Gigas à Genebrardo citatus. Sanè huius

erroris ſicuti & multorum aliorum Leo nonus in epiſtola ad Conſtantinum Imperatorem paucis poſt annis
Siguberꝰ tus anno 1054. Græcos inſimulauit, atque vt ad ſaniorem mentem redirent, miſſis Conſtantinopolim tribus legatis viris doctiſſimis, vno Cardinali, vno Archiepiſcopo, & tertio Romanæ curiæ Cancellario, omnem operam poſuit.
Anno 1088. Sed & quadraginta circiter poſt annis in Concilio Barenſi ſub Vrbano ſecundo Anſelmus Cantuarienſis
Ediuerus in vita Anſelmi. Archiepiſcopus hunc Gręcorum errorem illis pręſentibus doctiſſimè refutauit. Centum annis poſt plus minus
Anno 1154. Adrianus quartus pro ſollicitudine paterna ſuſpicatus Græcos non bene nobiſcum conuenire, miſit ad Emanuelem Imperatorem, Balduinum & Balditzonium clericos Romanos doctiſſimos, qui hoc inquirerent: Ad Baſilium quoque Acridenum Theſſalonicenſem Metropolitam in eandem ſententiam ſcripſit, qui tum quidem benignè reſponderunt, nihil eſſe diſſidij in fidei doctrina inter nos & Græcos. Extant literæ vtrinque miſſæ in Codice iuris Orientalis inter reſponſa Patriarcharum. Alexander tertius huius ſucceſſor proximus,
Anno 1178. curauit vt præter alios Conſtantinopoli eſſet *Hugo Eterianus* vir doctiſſimus, & Emanueli Imperatori gratus, cuius extant ſcripta ſubtiliſſima aduerſus Græcos de Spiritus S. proceſſione à Patre Filioque. Sed & miſſus ſub idem tempus in eandem rem Conſtantinopolim Ioannes Cardinalis Pōtificius legatus, qui à furentibus Græcis occiſus eſt. Porrò vix triginta pòſt annis in Con-
Anno 1215. cilio Lateranenſi generali, ſub Innocentio tertio conuenientibus Patriarchis Græcis Conſtantinopolitano & Hieroſolymitano, de hac quæſtione veluti iam ſopita, nihil actum aut concluſum legitur, ſeu Romani Ponti-

ficis

ficis & Latinorum Præsulum reuerentia tactis, seu ex animi sententia tacentibus Græcis. Nam eodem ferè tempore Ioanne Duca in Oriente imperâte, Nicephorus Blemmydes doctissimus Monachus & Gręcus, hũc suorum errorem eruditissimo scripto refutauit, vt Nicephorus Gregoras, Historicus Græcus author est. Quare paulò post siue propter constantiam & insignem eruditionem *Joannis Beci* Patriarchæ Constantinopolitani, qui à suis grauissimè vexatus, ad mortem tamen vsque Latinæ Ecclesiæ dogma orthodoxum contra cæteros Græcos fortissimè astruebat, Nicephori Blemydæ scriptis adiutus, vt idem cõmemorat *Gregoras*, siue propter Fratres Ordinis S. Dominici & S Francisci quos Gregorius decimus ad Græcos ab errore reuocandos Constantinopolim miserat; Michael septimus Paleologus dictus cum omnibus suis in Concilio Lugdunensi sub eodem Pontifice nouam & solemnem cum Latina Ecclesia vnionẽ fecit. At verò eodem Imperatore mortuo, cui etiam à sacerdotibus Græcis, si Blondo credimus, vel certè à filio, vt Gregoras commemorat, sepultura ideo negata est quia Latinis cõsenserat. Andronico secundo proximè imperante, iterum Græci à Latinis schisma renouant, idque maiori crudelitate contra suos, quàm olim contra Iconomachos vsi. Becus tamen Patriarcha vtcunque depositus publica facta disputatione ab vnione Latinorum nõ discessit; imò tantùm effecit vt Thessali Phtiotæ & Pelasgi ipséque Imperator Andronicus, ipsis Episcopis frustra reluctantibus cum Latinis conuenirent, vt latè describit ac deplorat Nicephorus Gregoras. Qui etiam commemorat duos Episcopos à Pontifice Romano Constantinopolim missos, qui cum re-

Niceph. Gregoras lib. 4.

Lib. 5.

Georgius Pachymeres lib. 5.

Gregoras lib. 6.

Lib. 7.

fractariis Græcis de quæstione illa controuersa publicè disputarent; sed ipsomet procurante Gregora ad disputationem admissos non fuisse, eo quòd (vt ipsemet fatetur) nemo inter Græcos illis par esse videretur. Nihilominus sub proximo Imperatore Andronico iuniore, quum missis à Benedicto 12. Constantinopolim legatis pro Ecclesiarum vnione omnē collationem ac disputationē Græci pertinaciter recusarent, vnus Barlaā monachus Calaber Cōstantinopolim profectus, hæresim hāc Græcanicā tribus totis annis publicè exagitauit, nemine resistente, donec Palamam quēdam illi Græci opponerent; quem cùm ex scriptis suis hæreticum hominem esse, in publico consessu, cui & Imperator interfuit, probare vellet, ab omnibus explosus audiri nō potuit. Ita sola pertinacia Iudaica aduersus cōceptum errorem veritati oculos aperire noluerunt. vnde factum est vt Græcorum rebus in peius labētibus, & in magnas angustias Orientali illo Imperio redacto (de quo mox) ipsis quoque Græcis propter hanc vnam quæstionem toto iam animo Latinæ Ecclesiæ communionem respuentibus, vt disertè profitebantur, vno integro post seculo ad generale Conciliū sub Eugenio quarto, Ferrariæ primum, postea Florentiæ habitum Episcopi Græcanici cum suo Imperatore Ioanne Paleologo cōuenerint; vbi post multas & doctissimas disputationes habitas, (eo maximè Græcis demonstrato, particulam illam *filioq;*, non fuisse aliquam Symboli Patrum adiectionem aut additionem (quod illi maximè clamitabant) sed expositionem clariorem) omnes in vniuersum Episcopi Græci (vno Marco Ephesio excepto) ipseque Imperator nouam & vltimam cum Latinis vnionem, eamq. in omnibus fidei articulis

Gregoras lib. 10.

Anno 1340.

In Concil. Ferrar. Seß. 3.

Anno 1438.

Seß. 6. Ferrar.

In definit. Concilij Florētini.

ticulis plenam atque perfectam iurauerunt. Cæterùm leuitate plusquam Gręcanica ab vno illo Marco Ephesio iterum seducti, ad vomitum suum redierunt retrocedentes à sancto mandato. Quare & viginti post annis Mahometes Turcarũ Imperator ad quos Asia & Græcia pellendos cum Latinis Principibus copias & vires suas coniungere Imperatores Orientales sæpe ac subinde rogati (vt ipsemet narrat Gregoras) nunquam voluerunt, Constantinopolim vi capit, idq́ue ipso Pentecostes die quo Spiritus S. descensum (cuius æternam processionem à Patre Filioq́ue agnoscere Gręci noluerunt) Catholica celebrat Ecclesia, Constantinum Imperatorem cum omni sua gente interficit, & Orientale Imperium tollit: totamq́; illic Christianitatem seruituti acerbissimæ quam adhuc seruiunt crudelissimè subiecit.

Anno 1453.

Lib. 11.

Aen. Sylvius.

Hæc Romanæ Ecclesiæ ad conseruandam Orientali Ecclesiæ pacem, vnionem sanam & orthodoxam doctrinam per aliquot secula opera indefessa, cura & sollicitudo paterna, hoc eius studium indefatigabile fuit. Sed vt diuinæ scripturæ verba repetamus, dum illi *subsannabant nuntios Dei*, tot legatos doctissimos à tot Pontificibus missos, *& paruipendebant sermones eorum, illuderentq́; Prophetis Apostolicis*; idq́; si Trithemio credimus *terdecies conciliati, toties relapsi*, ascendit tandem furor Domini in eos, & nulla superfuit curatio. Eluxit interim Romanæ Ecclesiæ opus magnificentissimum & verè admiratione dignum, quæ per tot secula tam refractarios hostes, tam pertinaciter aberrantes oues in caulas Dominicas reuocare, nullo vnquam tempore cessauit.

In Chronico monasterij Hirsaug.

CAP.

CAP. VIII.

Orientalis Imperij dignitas quanto ſudore defenſa.

ALIVD nunc Romanæ Eccleſiæ opus, non tam Pontificale & Paſtorale quàm Regale aut etiam Imperiale (humanum dico propter infirmitatem multorum qui regalia magis quàm pontificalia, & profana magis quàm ſacra admirãtur) explicare aggredior, quo videlicet Chriſtianorum regna, prouincias, vrbes, tam in Oriente quàm in Occidente, aduerſus Barbarorum & infidelium incurſiones, armis & exercitibus potentiſſimis miſſis, vel tutati fuerint, vel etiam recuperauerint: idque eo ſolo intuitu & fine, vt Chriſtiana religio aut ſarta tecta conſeruaretur, aut à Barbaris oppreſſa, in integrum reſtaurata refloreſceret. Primus qui hoc magno animo attentauit, & felicem ac glorioſum ſucceſſum reportauit, fuit *Vrbanus ſecundus* pietate, fortitudine, eruditione præſtantiſſimus Pontifex. Sarracenis enim & Turcis Syriam & Aſiam penè totam obtinentibus, & ipſa quidem Hieroſolyma à Sarracenis ferè quingentis annis occupata, Imperatoribus autem Græcis aut otio & ignauia torpeſcentibus, aut ab omni cum Latinis fœdere ad communem hoſtem expugnandum abhorrentibus, Vrbanus ſecundus auſus eſt omnium primus populos Cruce ſignare, & in Concilio Claromontano celeberrimam expeditionem aduerſus Sarracenos & Turcas indicere, vſque ad tercentena armatorum millia ex Gallis, Burgundis, Italis, Hiſpanis & Anglis collecta (ſoli quippe tunc conquieſcere, & aliis Chriſtianis illudere Germani voluerunt, ipſo videlicet Imperatore

Anno 1095. Plat. in Vrban. 2.

peratore Henrico tertio huic Pontifici infensissimo) Ducibus Gothifredo Lotharingiæ & Brabantiæ Duce, cum fratribus Eustathio & Balduino, qui tribus exercitibus ductis, Nicæa primùm vrbe Turcis, mox Hierosolyma Sarracenis erepta, tota Asia & Syria paucis post annis fidei hostes eiecerunt, Chistíque trophæa in latissimis illis tractibus de nouo erexerunt. Et Asię quidem ciuitatibus Imperatori Orientis restitutis (tametsi Zonaras id taceat, & Nicephorus Gregoras vnico tantùm verbo agnoscat, *Orientem qui à Turcis tenebatur fuisse ab Alexio Commeno receptum ope Gallorum fassus)* Syria verò & Palæstina à Christianis Europæis retenta, Græcorum Rex & Imperij Orientalis salus ac dignitas per annos prope ducentos in tuto fuit. Lib. 4.

Hoc bello sacro Romani Pontificis auspiciis felicissimè confecto, ad ea conseruanda quæ fortissimè recuperata erāt, primus militum Hierosolymitanorum Hospitaliorum, siue S. Ioannis Ordo, soli Sedi Apostolicæ & magno magistro proprio subiectus institutus fuit, qui ad vrbem ipsam Hierosolymitanam tutandam, & peregrinos eò proficiscentes hospitio excipiendos, ex religionis voto sese obstrinxerūt. Horum exemplo Templariorum Ordo ad templi defensionem à Gallis Principibus erectus fuit; quia Gallorum maximè opera recuperata Hierosolyma fuerat. Horum erat peregrinos per loca sacra ducere ac reducere, vt sine vllo periculo aut maleficio sanctam illam peregrinationem peragerent. Sed & non ita multo pòst Frederico primo Imperatore à Gregorio octauo literis ac legationibus impulso, copias quoque amplissimas in Syriam ducente, exædificata Hierosolymis S. Mariæ æde, Ordo Teuthoni-

Ordines sacri militares.

Plat. in Gelas. 2.

cus Cęlestino Pōtifice approbante, aduersus fidei Christianæ hostes institutus etiam fuit. Horum exempla longè pòst in Hispania Castellani secuti sunt, ordinem S. Iacobi ad fidei defensionem, & aduersus Mauros Mahometanos, excitantes. Vltimi fuere Lusitani, qui ad eundem finem ordinem Christi excitarunt: Atqui (quod obseruatione & admiratione dignissimum est) cæteris omnibus Ordinibus iam extinctis, quia suis Regibus, non Sedi Apostolicæ immediatè subiecti erant, & Templariis quidem à Philippo Pulchro Galliarum Rege, cupiditate magis quàm iusta ex causa (si Gallis authoribus credimus) penitus extinctis, Teutonicis verò militibus primùm à Frederico secundo ex Syria abductis, & ex authoritate Gregorij noni in Prussia collocatis, postmodum autem Alberto eorum magno magistro in hæresim Lutheranam prolabente, & Prussiam sibi titulo Ducali subiiciente, hoc modo sublatis; Castellanis demum & S. Iacobi militibus, eiectis semel tota Hispania Mauris Mahometanis, solo iam Rege magni magistri locum obtinente, ideoque amplissimos huius Ordinis fundos in Commendas, quibus ei videtur elargiēte, similiter à primæua Institutione dilabentibus; quod & idem Lusitanis accidit; soli nunc Hierosolymitani milites, & S. Ioannis Ordo supersunt, qui Apostolicæ Sedi subiecti, aduersus hostes fidei ex primo eorum instituto in armis stant; & vtcunque ante paucos annos Rhodo eiecti, Melitam adhuc insulam tenēt, vnde soluētes publicos fidei hostes indesinēter fatigant, & à Siciliæ atq; Italiæ ingressu fortissimè abarcēt. Opus hoc heroicum & magnificū Romanę Ecclesiæ auspiciis & authoritate inchoatum, in suo adhuc robore perstat.

Papyrius Massonus. Paulus Aemyl.

Quum

Quum autem ad ſacrum aduerſus fidei hoſtes bellum ab Vrbano ſecundo primò excitatum, totis ducentis & amplius annis in Syria & Aſia à Sarracenis & Turcis eripienda, Occidentis Principes Chriſtiani plurimam & perpetuam operam ponerēt, Nicæa primùm, mox Ediſſa, dein Antiochia, ipſaque demum Hieroſolyma illis erepta, Accarone, Beritho, Sidone, Tyro, Aſcalone, ſimiliter expugnatis, Ægyptiis quoque qui Chriſtianos in terra Sancta infeſtabant, à Balduino ſecundo Hieroſolymorum Rege bello victis atque perdomitis, vt ipſi tandem Imperatores Germaniæ, primùm Conrardus tertius cum Ludouico Rege Galliæ, poſtea Fridericus Barbaroſſa maximis copiis in Aſiam contra Turcas mouerent; ipſis interea Imperatoribus Græcis omnia perfidè contra Latinos Principes agentibus, Alexio quidem inſidias illis in via ſtruente, Emanuele verò Comeno etiam gypſum farinæ Chriſtianorum miſcente, & ipſos Turcos contra Chriſtianos Occidentales clanculum excitante, ac deniqueFridericum in Germania regnātem aduerſus Alexandrum tertium commouente, Iſacio quoque ſecundo Friderici tranſitum modis omnibus ſed fruſtrà impediente, quæ omnia Nicetas Choniates ſcriptor Græcus commemorat, non deſtiterunt interea Romani Pontifices ad Orientis Imperium conſeruandum, fideique hoſtes, ne illud inuaderent profligandos, omnem operam ac ſtudium inceſſanter ponere. Nam & ipſe Alexander tertius, cui Græcus Imperator inſidias ſtruxit, Romę Concilio habito inter alia decreuit, ne quis ex noſtra Europa, arma aut bellica inſtrumenta Turcis aduheret: & ſub Innocentio tertio in Concilio Lateranenſi maximo, de recu-

Gul. Tyrius de bello ſacro lib. 4. & 5

Blondus Dec. 2. lib. 5.

Tyr. lib. 10. c. 13. Blondus vt ſuprà.

Lib. 1. 2. & 7.

Alex. 3. P. Aemyl. lib. 5.

Innoc. 3.

peranda rursus Hierosolyma quam post octoginta octo annos Salladinus Christianis nuper eripuerat, decretum fuit: vnde Honorio tertio proximo eius successore hortante Andreas Vngariç Rex, cum aliis Christianis Principibus Gallis in Asiam proficiscens Damyatam vi cępit: & primò facta cum Saladino pace reuertens, paulo pòst Hierosolymam eo pulso recipit: quam mox Tartari cum Sarracenis iuncti Christianis eripiunt. Vnde & paucis pòst annis Gregorio nono id plurimùm satagente, Ludouicus quartus Francorum Rex maximis rursum copiis in Asiam traiicit. Eodem tempore alij Christiani Principes cum Bela Rege Hungariæ, in Syriam profecti, vario Marte cum Sarracenis & Tartaris pro terra sacra pugnant: & (cæteris dissentientibus in hac militia Christianis Principibus) Soldanus Ptolemaidē occupauit, & omni Syria Christianos eiecit, anno millesimo ducentesimo nonagesimo primo, vt Æneas Syluius notat: Quare eodem tempore Bonifacius octauus nullum non mouit lapidem, vt Christiani Reges ad Hierosolymitanam profectionem rursum se accingerent: quod Nauclerus commemorat, anno millesimo ducentesimo nonagesimo nono. Triginta autem pòst annis plus minus in Cōcilio Lugdunensi sub Gregorio decimo, paulo pòst habita, de recuperanda Palæstina communibus armis Michaël Paleologus Græcorum Imperator cū Latinis cōsenserat. Sed illo promissis non stante, quum Turcæ Chersonesum in Europa occupauerant, multis prœliis Græcos Imperatores fuderant, omniaque animo deuorarent, Ioannes vicesimus secundus, Rex Franciæ, & Veneti fœdere inito (nam Ludouicus Bauarus Imperator, hostis Ecclesiæ à Pon-

Iac. Meyerus. Plat. in Honor. 3. Gregorius 9. Bonfin. dec. 2. lib. 8. Bonifacius 8. Anno 1333. Gregorius 10. Ioann. 22

fice

fice denunciatus fuit) aduersus Turcas classem emisere; à nostris felicissimè res gestæ: Turcæ victi; multa loca recepta, vt narrat Gregoras Græcus, & è nostris Ioannes Villaneus. Sed quid? Græci ipsi Andronicus senior & iunior, huiusque liberi de Imperio decertantes, Turcas in Europam ad auxilium vocant, & ad suum ipsorum interitum ac ad nostrum, apertam ianuam patefaciunt. Non destiterunt tamen ab officio suo, & Christianæ religionis cõseruandæ studio indefatigabili Romani Pontifices. Nam quum Latini Principes Imperatorem Græcorum Andronicum iuniorem, senioris nepotem missis legationibus hortati essent, vt iunctis copiis Turcas Europa pellerent, sed frustrà vt ipsemet refert Gregoras, Romani Pontifices ipsi, Benedictus duodecimus, & Clemens sextus, anno millesimo trecentesimo quadragesimo quarto potentissima classe aduersus Turcas suis sumptibus in Asiam missa, à principio victores extiterunt, Smyrna capta; mox per imprudentiam magnam cladem acceperunt: nouis nihilominus copiis sequente anno à Pontifice submissis, vt latè narrat Villaneus: Sed annis postea quinquaginta, Baiazethe Turcarum Imperatore Bossinam, Croatiam, & Illyricam vastante Sigismundus Hungariæ Rex, collectis ex omni Europa magnis auxiliis, sed à Romano Pontifice tum magna vi pecuniæ, tum misso exercitu adiutus, primò quidem in Walachia Turcas superat, sed postea ad Nicopolim in finibus Græciæ fusus fugatusque est. Turcarum verò Imperatore Amurathe tam Græcorum Imperium miserum in modum lacerante, quàm Hungaros & Germanos varia incursione molestante, Ioannes Hungariæ Rex, ab Eugenio quarto in-

Gregoras lib.7. Villan. lib.11. cap.18.

Gregoras lib.11.

Villan. lib.9. cap.32. Bonfin. dec.2. lib.3. Villan. lib.12. cap.38.

Eugenius 4.

ſtigatus & adiutus, Turcarum copias ſæpe fudit, maximè apud Adrianopolim, vt Bonfinius latè narrat. Miſſa quoque ab eodem Pontifice in Helleſpontun claſſis, cui Franciſcus Albertus Cardinalis præerat: Atque actum prorſus videbatur de Imperio ac rebus Turcicis, niſi Amurathes maximis propoſitis conditionibus à Rege Hungariæ & Poloniæ Vladiſlao (inconſulto Romano Pontifice) pacem mercatus eſſet: qua poſtea ad preces Imperatoris Conſtantinopolitani reſciſſa, Regeq́ue ac Iuliano Pontificio legato, ad Varnam collatis ſignis infeliciter trucidatis, auctæ quidem Turcarum vires; non tamen deſtitit vel idem Pontifex, vel ſucceſſores eius Turcas perpetuò premere, & Græcis auxilia ſubminiſtrare. Nam Nicolaus quintus Eugenij ſucceſſor, ad omnes Europę Reges legatos miſit, vt arma concordibus animis in Turcas ſumerent. Qui tamen quum nihil efficeret, Deumq́; Græcis poſt Concilium Florentinum ad ſchiſma relapſis, iratum eſſe aduerteret, prædixit illis vir ſanctus, fore vt intra triennium in poteſtatem Turcarum omnes venirent, niſi interea reſipiſcerent: quod & euenit, Conſtantinopoli capta, totoq́ue Græcorum Imperio penitus tunc extincto, vt nuper annotauimus.

Dec. 2. lib. 5.

Ibidem lib. 6.

Nicolaus 5.

CAP. IX.

Euerſo Imperio Orientali contra Turcas opera & labores.

EVERSO nihilominus illo Imperio, ſequuti poſtea Pontifices ad hoſtem fidei Græcia pellendum, incredibilem operam poſuerunt. Calixtus tertius Nicolai ſucceſ-

Calixtus 3.

ſucceſſor voto ſe ad id aſtrinxit, miſſoque in Hungariam Ioanne Caruaiali legato Cardinali, & Ioanne Capiſtrano, innumeras copias coëgit, & anno milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo ſexto, Turcarum Regem Mahometem victoria celeberrima fudit. Aquileienſem Patriarcham magna claſſe inſtructa aduerſus eundem miſit, qui triennio multa damna illis intulit, nonnullas inſulas cepit: Mandauit præterea vt toto orbe Chriſtiano ſono campanæ meridionali Chriſtiani admonerentur omnes, vt ea hora genibus flexis, Deum pro victoria aduerſum Turcas inuocarent. Miſſis quoque tam ad omnes Europæ Reges legationibus, quàm ſacris multis concionatoribus, qui cæleſtium ſpe præmiorum populos ad hoc excitarent, nullum optimi Pontificis officium toto quo ſedit triennio prætermiſit. Sed propter inteſtinam Principum Chriſtianorum diſcordiam parum effecit. Eum ſequutus Pius ſecundus, *Pius 2.* qui nihil aliud toto quo ſedit quinquennio egit, quàm vt Græciæ aduerſus Turcas ſubueniretur, Concilium Mantuæ ad hoc indixit, & quamuis mox excitata fuerint bella grauiſſima inter Germanos & Hungaros, Caſtellanos & Aragonēſes, Edouardum quartum & Henricum ſextum de Angliæ regno certātes; Renatum Andegauenſem & Ferdinandum Neapolis Regem; tantus tamen eius fuit ardor, vt inito cum Venetis fœdere claſſem magnam inſtruxerit, exercitum maximum compararit, Anconamque ipſe ad id bellum profecturus perrexerit. Ibi dum Venetorum naues expectat, vita deceſſit, Cardinales ad incœptum proſequendum adhortatus. Ij naues Chriſtophoro Mauro quibus in Turcas pergeret tradidere: ingentem quoque pecuniæ vim ad *Chriſtianorū bella inteſtina.*

Matthi-

Matthiam Coruinum Hungariæ Regem transmisere, vt stipendia militibus aduersus Turcas persolueret. Pio *Paulus 2.* substitutus est Paulus secundus, de cuius in hoc genere præclaris officiis etsi Platina sileat, suo aduersus hunc Pontificem odio & stomacho indulgens, Cambinus tamen in libro secundo rerum Turcicarum, scribit fœdus aduersus Turcas cum Venetis initum, à Paulo secundo *Cramz. & Saxo Gram. lib. 12. cap. 7.* fuisse continuatum. Alij quoque scriptores commemorant, maximum ab illo studium positum fuisse, vt pax inter Christianos Principes aduersus Turcarum Regem componeretur: tandemque formulam pacis certis conditionibus adiectis ab ipso fuisse promulgatam, cui Principes Christiani qui non acquiescerent, fidelium *Sixtus 4.* consortio priuarentur. Paulo secundo successit Xystus quartus, qui simulatque creatus est, quatuor Cardinales summa cum potestate ad omnes Europæ Principes misit, vt ipsos ad concordiam pacemque adductos, in Turcas impelleret: Sed propter acerbas & mutuas Prin- *Christianorũ bella intestina.* cipum Christianorum concertationes, Gallo & Anglo circa regni fines bella bellis serentibus, Ludouico vndecimo & Carolo Burgundo simili contentione sese mutuo lacerantibus, mox Maximiliano Germanorum Imperatore, & in Belgio, & contra Heluetios, & in Italia multa prœlia inaniter pugnante, in Hispania aduersum Sarracenos Ferdinando dimicante, mox Carolo octauo Gallo Apuliam & Neapolim Hispanis adimente, sed confestim missa Neapolim classe, Ferdinando Hispano vtramque recuperante, tum tota Italia bellis ferè continuis ad annos circiter triginta inardescente, de principatu Mediolanensi, de Venetorum finibus, de regno Neapolitano; & inter medias has flammas Luthero

Apostata nouo hæreticę prauitatis incẽdio Germaniam infestãte, quod in Galliã, Angliam & Belgium peruadens, omnia ferro flammaq; miscuit, & necdum restinctos ignes, vtinã aliquando restinguendos succẽdit, propter has, inquam, intestinas Principum concertationes à quibus respirare Christianus hic orbis nõ potuit, nec Sixtus ille quartus profecit quicquam, nec alij Romani Pontifices eius successores, ab integro penè pòst seculo aduersus Turcarũ potentiam in immensum crescentem remediũ aliquod adferre potuerunt. Vide enim vt sexaginta aut circiter annorũ spatio (aliud agentibus Christianis) creuerit. Interea quippe præter Imperium Constantinopolitanũ vniuersum penitus subactum, Imperium quoq; Trapezontinũ cum duodecim regnis Turca occupauit, ducentas vrbes Christianis ademit, Peloponnesum & Põtum expugnat, Chalcidem, Schodram & Hydruntum occupat; Methonem, Naupactum & Dyrrachium Venetis aufert; ab altera quoq; orbis parte duobus deuictis Soldanis, Ægyptũ & Arabiam regno suo adiicit, rerum ferè omnium in Oriente potitus, & ad nos se conuertens vnius ferè anni spatio, Belgradum propugnaculum Christianorum in continente, & Rhodum propugnaculum maritimum expugnat, ac tandem in Hungariam cum magno exercitu irrumpens, Ludouicum Regem prœlio superatũ interficit, Budam regni caput diripit, & totius penè Hungariæ dominus factus, toti deuorandæ Germaniæ proximus inhiat: Sic autem breui tempore in immensum creuit, quia Romanorum Pontificum sanctissimis monitis acquiescere, priuatas querelas componere, in cõmunem hostem sese armare Christiani Principes noluerunt. Anno tamen

Turcarũ potentia breui in immensũ crescens.

Anno 1465. Egnat. lib. 3.

Anno 1475. Sabell.

Anno 1495.

Anno 1520. & 1521.

Anno 1525.

men millesimo quingentesimo tricesimo secundo, cùm Solymannus in Germaniam venisset, Clemens septimus instructissimum Italorum exercitum sub Hippolyto nepote Cardinali legato misit, & auri ingentem vim dedit, vt Germaniæ opem ferret. Tandem nostra ætate Pius quintus Romanus Pōtifex, & pietate & eruditione præstantissimus, facto cum Rege Catholico & Venetis fœdere, classem numerosam ducentarum & nouem triremium, præter sex maiores & quadraginta communes, aduersus Turcarum Principem emisit, & apud Echinades insulas, in faucibus sinus Corinthiaci, non longè ab Actiaco promontorio, vbi olim Antonium Octauius profligauit, victoriam maximè memorabilem reportauit, ducentis hostium triremibus partim captis, partim depressis, 40000. cæsis, 2000. captis, Christianis è captiuitate liberatis 12000. tantam sanè, vt ab eo in hunc vsque diem tempore, classe cum Christianis dimicare Turca ausus non fuerit. Eius successor Gregorius decimus tertius, pro fide Catholica restauranda quàm variam, nobilem & heroicam operam posuerit, sed in alio genere, mox in alio capite dicetur. Prętermittere non debeo quod qui hodie Petri clauum tenet, Clemens octauus verè sanctissimus Pōtifex, ad hunc fidei hostem à Christianorum finibus arcendum, & copias ex Italia non contemnendas in Hungariam misit, & maxima pecuniarum vi Transsiluaniæ Principem iuuit. Hæc sunt heroica & verè admiranda Romanæ Ecclesiæ Opera, non ad proprij Imperij terminos propagandos, aut ad proprij nominis gloriam (duos & perpetuos Romanorum Imperatorum fines ac scopos) sed ad fidem Christianam conseruandam, & ad Christi gloriam,

Clemens 7. *Pius 5.* *Anno 1571.* *Gregorius 13.* *Clemens 8.*

gloriam, regnum & Imperium ſtabiliendum glorioſè impenſa. Imò velim me quis doceat, an tot vnquam Imperatores pro ſui Imperij conſeruatione tam ſoliciti fuerint, quàm pro alieni Imperij (Græcorum dico) conſeruatione tot Romani Pontifices à me commemorati, perpetua quadam ac ſuccedanea cura ſoliciti extiterunt.

CAPVT X.

Munificentia in pios toto orbe laborantes.

VENIO nunc ad aliud Operum genus verè quoque heroicum & admirabile, quo vna Eccleſia Romana maximè præcellit. Romani Imperatores pro ſumma gloria ducebant, vt patres patriæ propter beneficia Reipublicæ collata, nuncuparētur: tametſi de more potiùs quàm de iure, & vana Senatus populique aſſentatione magis quàm ex recta ratione titulus ille plęriſque tribueretur. Atqui Romanæ Eccleſiæ Antiſtites ita non patriæ ac Reipublicæ tantùm Romanæ, ſed totius orbis Chriſtiani tales patres his multis ſeculis extiterunt, vt hæc vna Sedes omnium in eo miſerorum & afflictorum perpetuum Aſylum ac perfugium extiterit, omnes laborantes filios ſuos, veluti pia & amantiſſima mater ſuo gremio complexa, ſuo ſinu fouendos exceperit. Exempla aliquot quæ occurrunt ſubiiciam: nam ſingula commemorare nec mea poteſt variarum rerum inſcitia, nec huius inſtituti ratio patitur. Et quidem à primis Eccleſiæ Romanę incunabulis Romanorum Pontificum hæc propria penè gloria fuit, vt Chriſtianorum toto orbe afflictorum calamitatibus ſuccurrerent,

rerent, indigentiis ſubuenirent, cruces ſubleuarent, non literis modò Eccleſias ad animi fortitudinem adhortando, ſed pecuniarum collato ſubſidio. Extat huius rei apud Euſebium, antiquum & celebre exemplum. Sic

Euſeb. lib. 4. cap. 22. enim apud eum Dionyſius Corinthiorum Epiſcopus, ad clerum Romanum, ſedente Sotere Epiſcopo à B. Petro duodecimo, quaſi ſeſquiſeculo poſt Chriſtum natum. *Apud vos* (inquit Dionyſius) *is mos iam inueterauit, vt omnes fratres variis afficeretis beneficiis, & Eccleſiis permultis quæ in quaque ciuitate ſunt, vitæ mitteretis ſubſidia. Sic planè non ſolùm egentium ſubleuatis inopiam, verùm etiam fratribus qui ſunt ad metalla damnati, opem fertis. Sícque per ea beneficentiæ ſubſidia, quæ iam à primis Eccleſiæ veſtræ iactis fundamentis paßim mittere conſueuiſtis, cùm ſitis Romani, Romanorum conſuetudinem à patribus traditam ſedulò obſeruatis: quam quidem certè beatus Soter veſter Epiſcopus, & hactenus cuſtodiuit diligenter, & mirum in modum ſuo propenſo ſtudio adauxit: ídque non modò opes in ſanctos reficiendos delegatas benignè ſubminiſtrando, verùm etiam fratres ad ipſum aduentantes, tanquam pater indulgens ac clemens in liberos, beato ac pio ſermone ad virtutem cohortando.* Hæc de munificentia Romanorum Pontificum ab exordio Romanæ naſcentis Eccleſiæ, erga cæteras Eccleſias longè lateq́ue poſitas, tum fideliſſimus teſtis Dionyſius affirmat, tum ipſe teſtatur Euſebius eadem liberalitatis officia ad vltimam vſque Eccleſiæ perſecutionē ſuo tempore graſſantem perduraſſe. Sanè perſecutione acerbiùs excitata Epiſcopos longè poſitos, Romam ad neceſſaria vitæ ſubſidia confugere ſolitos, ex epiſtola Romani Cleri ad beatum Cyprianum, vacante Sede, ſcripta patet, vbi ita

loquun-

loquuntur. *Diu & quidem multi, & quidem cum quibusdam vicinis Episcopis, & quos ex aliis prouinciis longè positis, persecutionis istius ardor eiecerat, ante constitutionem Episcopi nihil innouandum putauimus.* Porrò in acerbissima illa sub Vandalis persecutione Africana, Himericho Rege trecentos triginta Episcopos, Trasimundo autem ducentos viginti quinque ex Africa in Sardiniam ablegante, rebus omnibus necessariis destitutos, hos omnes, teste Paulo Diacono, vnus Symmachus Papa abundè aluit, missis omni anno & pecuniis & vestibus (ait Anastasius Bibliothecarius) nihil vt ipsis necessarium deesset. Idem quoque captiuos per Liguriam & Mediolanum, & per diuersas prouincias pecuniis redemit, & dona multiplicauit & diuisit, vt in libro de Romanis Pontificibus legitur. Dixerit aliquis, vnde Romanæ Ecclesiæ veteri illi & antiquæ necdũ à Constantino dotatæ, aut certè sub Symmacho regnante in Italia Theodorico, Gotho, & Ariano, illa dote propemodum spoliatæ tantæ opes, tanti thesauri, vt laborantibus in persecutione Christianis, tot & tantis tam liberaliter succurrere potuerit? Laudantur magnificè Imperatorum veterum, maximè Iulij Cæsaris effusa dona in milites, in populum, in Senatum: Sanè quæ ex Galliæ templis magnus ille latro corraserat, ipso Suetonio teste, quæ ex aliarum gentium spoliis, cæde, rapinis, alij Imperatores extorserant: quæ non nisi ad luxum, & sui singuli Imperij stabilimentum erogarint? An non sic prædones nostros Batauos & Cattiacos admirari & laudare possumus, qui ex Brabantiæ & Flandriæ spoliis, ex innumeris abductis è publica via captiuis, ex pagorum incendiis, tum seipsos peregregiè ditarunt, tum

Anast. in Symmacho.

ad rebellem alendum militem tam multis his annis dona & ſtipendia erogarunt? An non Archipirata ille Dracus, qui apud inſulas & mare Occidentalis Indiæ theſauros Regis Catholici intercepit, mercatores diripuit, ciuitates maritimas expilauit, vt ſic in immenſum ditatus, & ad equeſtrem ordinem euectus lautiſſima fortuna, homo alioqui obſcuriſſimus, vteretur; eodem quoque iure veluti vir magnificus & nouus quidam Triptolemus, laude & admiratione dignus videbitur? Aut qui nuper opulentiſſimum freti Herculei portum Calis repentina aduecta claſſe ſpoliarũt, & in Angliam ſuam immenſis abductis ſpoliis, publicum populo epulum in vicis Londinenſibus dederunt, ſuæque Principi opes ampliſſimas aduexerunt, veluti magnifici admodum viri laudibus efferri pari iure non debent, vt dicamus ad magnitudinem regni Anglicani hoc totum pertinere? Atqui Romanæ veteris Eccleſiæ opes nón niſi ex volũtariis Chriſtianorum oblationibus, aut piis opulentorum hominum legatis, aut factis ex tempore collectis more & ritu Apoſtolico, aut denique ex variorum Principum donis ampliſſimis natæ ſunt. Origo eorum & fundamentum pietate nituntur, ſicuti vſus & expenſio non niſi ad pietatem deſtinantur. Neque enim alia ratio vnde Romanæ Eccleſiæ tanti tunc temporis theſauri eſſent, cogitari poteſt. Theſaurum illum Romanæ Eccleſię quem ſub Decio Imperatore ex mandato Sixti Pontificis Laurentius Diaconus, ne perſecutor raperet, pauperibus erogauit, à Philippo Chriſtiano Imperatore qui proximè Decium præceſſit, donatum Eccleſiæ fuiſſe plus quàm probabile eſt. Vnus Marcion hæreticus ducenta ſeſtertia Romanæ Eccleſiæ intulit, vt eius

Tertull. in Præſcript. cap. 30.

Eccleſiæ

Ecclesiæ communionem obtineret: quæ mox homini impio restituta: ipseque à fidelium communione eiectus. Constantinus Copronymus Iconomachus à Gregorio tertio in Concilio Romano excommunicatus, (Bozius lib.19. cap.2.) quum alia via Pontifici nocere non posset, tributum quoddam sesquitalentorum, quod Sicilia, Calabria, Apulia templo S. Petri pendebat, in fiscum redegit. Sed & ex variis Gregorij Magni epistolis, luculenter patet maxima tunc fuisse Ecclesiæ Romanæ patrimonia, in [a] Africa, [b] Neapoli, [c] Dalmatia, [d] Gallia, [e] Sicilia. Sanè vnus Mutius Iustinopolitanus librum confecit, in quo collegit omnia à Principibus in Ecclesiam Romanam munera collata. Siue ergo ex donis diuitum Christianorum (antequã Reges & Principes nutricij huius Ecclesiæ erant, iuxta Esaiæ vaticinium) siue ex oblationibus & collectis fidelium, abundauit semper Romana vetus Ecclesia, vnde afflictos toto orbe Christianos subleuaret. Quod vt minus mirum videatur, vnus Cyprianus (Epist.60.) Carthaginensis Archiepiscopus, ad redimendos captiuos in prouincia Numidiæ misit eò sestertium nummum centum millia, quæ ex collecta Christianorum subitanea corraserat: vt ex eius ad Episcopos Numidiæ epistola patet. Sed ad rem ipsam nunc redeamus, & alia munificentiæ exempla in vna Romana Ecclesia proferamus. Leo quartus exædificata in Vaticano vrbe Leonina, (Platina anno 850.) eam Corsicis Christianis quos Sarraceni ex insula depulerant, incolendam dedit, assignatis viritim agris vnde viuerent. Porrò Nicolaus primus, conquerente Imperatore Michaële Theognostum presbyterũ Photij per Imperatorem intrusi hostem Constantinopoli Romam fugientem, à dicto Pontifice receptum & refocillatum

[a] Lib.1. epist.3.
[b] Lib.5. epist.11.
[c] Lib.2. epist.41. 44. 61.
[d] Lib.7. epist.10.
[e] Lib.1. epist.2. 68. & 70

cillatum

cillatum fuiſſe, ei reſpondet, *multa eſſe Chriſtianorum millia ex omnibus terræ finibus properantium, quæ ad B. Petri protectionem quotidie ſe conferunt*. Hinc videlicet in vna vrbe Roma priſtinis temporibus ante Academias toto orbe conſtitutas, multarum nationum ſcholas, Saxonum, Anglorum, Gallorum erectas legimus: harum quippe in vitis Pontificum per Platinam frequens fit mentio. Et Ioannes Magnus Vſpalenſis Epiſcopus, dedit in lucem literas quaſdam Gregorij ſeptimi, ad Suenonem Regem Danorum & Olaum Noruegiorum, & ad Regem Viſigotthorum, quibus petit inter alia, vt mittant Romam clericos ac pueros nobiles, vt ſacras literas moresque Chriſtianos commodè doceri poſſint. Ex epiſtolis quoque B. Gregorij primi liquidò apparet, quantum Pontifici Romano ſemper curæ fuerit, in ſingulis totius orbis regionibus egentes Catholicos ſubleuare. Sed vnus noſtro tempore Gregorius decimus tertius, prædeceſſoribus ſuis eiuſdem nominis magnis & ſanctis Pontificibus, vt in reliqua pietate nihil degenerauit, ita in hoc munificentiæ genere, eos omnes longo interuallo ſuperaſſe videtur. Hic enim munificentiſſimus Pontifex præterquam quod ſeminarium Germanorum in vrbe Roma iam inchoatum, per applicationem Eccleſiaſticorum bonorum ad decem aureorum millia dotauit; erexit ipſe anno Pontificatus ſui ſecundo in vrbe Roma ſeminarium Hungarorũ; anno quinto Neophytorum, in quibus etiam Chaldęi & Armeni inſtituuntur; Anglorum quoque & Gręcorum. Anno Pontificatus nono ſeminarium Viennenſe in Auſtria, Pragenſe in Bohemia, Græcenſe in Stiria, Omulecenſe in Morauia, Branſpurgenſe in Pruſſia, Muſſipontanum

Anno 1080.

Gregorij 13. munificentia.

Bozius de ſignis Eccleſ. lib. 1. cap. 3.

in Lo-

in Lotharingia. Vndecimo Pontificatus anno Vilnense in Lithuania, Claudiopolitanum in Transsiluania, Fuldense in Franconia: ac demum in vltima Iapania tria seminaria, Funaense, Arimanense & Anzuchxamense. An huius Pontificis munificentissimæ pietati aliquid adiici potest? At non hic Heroicus ille animus conquieuit. In Orientem legatos misit, in quibus Baptista Romanus è Societate Iesu; per eos conuocatum Concilium Episcoporum quadraginta nationis Maronitarum: Collegium præterea institutum in quo pueri tam Orientalium quàm Maronitarum in Catholica doctrina erudiantur, vt inde in patrias sedes reuersi, suos docere possint quæ ad Christi cultum pertinent. Quid quod in egenos & pauperes vrbis Romæ, aliosque priuatos exules, Græcos à Turcis eiectos, & Anglos patrij schismatis flammas fugientes, tantam liberalitatem exercuit, vt animaduersum fuerit (teste Bozio) eum quotannis aureorum 70000. hos in vsus erogasse. Nec tacendum est in hanc quoque florentissimam Academiam liberalitatis suæ riuos hunc Summum Pontificem ita deflexisse, vt eo nomine inter huius Academiæ benefactores Anniuersaria celebritate meritò reponatur. Tandem memorabilis huius munificentiæ ex publicis rationibus accuratè summa collecta, meruit ex Senatus consulto, teste Illustrissimo Baronio, præclaro gloriæ monimento, in Capitolio vnà cum statua omnium votis publicè consecrari, digno planè omnium Patris atque Pastoris elogio, quod inter alia hæc verba habet in marmore incisa. SESTERTIVM OCTINGENTIES SINGVLARI BENEFICENTIA IN EGENOS DISTRIBVTVM. Est autem horum summa vicies

Annal. tom. 2. pag. 208.

centena

centena millia aureorum. Talia ſunt Romanæ Eccleſiæ opera magnifica, ad Dei cultum, vel proximi vtilitatem deſtinata.

CAP. XI.

Romanæ Eccleſiæ munificentia domeſtica.

LAVDATVR magnificè Imperij Romani magnitudo ab ædificiis in vrbe Roma incomparabili arte & ſumptu extructis, ab Arcubus triumphalibus, ab Amphitheatris, à Circis, à Thermis, à Colũnis, ab Aquęductibus arcuatis longiſſimè in vrbem deductis, à templis maximè Capitolino, in quorum deſcriptione doctorum ingenia laborant: denique & à frumentatione totius populi, aliiſque huiuſmodi. Sed hæc omnia non niſi ad voluptatem inanem, & oſtentationem vanam, aut etiam impietatis cultum extructa fuere, duobus exceptis, Aquęductibus & Frumentatione publica. Priori quidem magnificẽtiæ maius ſucceſſit in Eccleſia Romana miraculum; Ne enim huiuſmodi aquarum deriuationibus tam longè tantoque ſumptu petitis populus Romanus indigeret; aqua Tyberina vtcunque maximè turbida intra mœnia vrbis (non extra) potabilis iam facta eſt, idque tanto purior ac defecacior, quanto diutius in ciſterna ſeruatur, etiam ad annos repoſita, ſola ſanè (vt ciuium traditio habet) B. Gregorij primi prece & benedictione in eum vſum veluti conſecrata. Frumentatio autem illa publica, præterquam quod à ſubſidiis illis Romanorum Pontificum vndequaque extra vrbem collatis facilè ſuperatur (quæ non ex aliarum gentium ſpoliis, vt illa Romana, ſed ex piarum perſonarum

rum voluntaria oblatione nata fuere) etiam ipſamet ab Octauio Auguſto Imperatore ſapientiſſimo adeo non probata fuit, vt primùm quidem, ne ob eam populus frequentiùs à negotiis auocaretur, *pro eo quòd ſui quiſque menſis teſſeram accipiebat, ter in annum quaternûm menſium teſſeras dare deſtinauerit, ſed ob populare deſiderium conſuetudinis veteris id nō perfecerit; poſtea verò magno impetu motus fuerit eam in perpetuum abolendi, quòd eius fiducia cultura agrorum ceſſarat: non tamen id præſtiterit, quia certum haberet, poſſe per ambitionem quandoque reſtitui.* Sed iſtis (vt dixi) duobus exceptis reliqua omnia non niſi ad vanitatem deſtinata fuere, nec niſi deliciis effœminatorum & iactantiæ ſeruiebant. Viſebantur Amphitheatra ampliſſima duo; Theatra duo; Ludi quinque; Naumachiæ quinque; Nymphæa vndecim; Thermæ duodecim; Lupanaria quadraginta quinque; Arcus marmorei triginta ſex; Circi duo; Septizonium Seueri, Moles Hadriani, Auguſti Mauſoleũ, Columnæ Traiani & Antonini, Balnea priuata innumera. Hæc non niſi ad luxum & iactantiam inſtituta, quæ admirantium animos extra omnem ſenſum raperēt, dimidium prope vrbis occupabant, vt è Publio Victore apparet. Sed inter hæc omnia nulla hoſpitia publica pauperibus ægris curandis aptata: Hodie in vrbe viginti quinque numerantur. Nullus erat locus publicus in quo paruuli expoſiti exciperentur & alerentur: Hodie locupletiſſimę ſunt ædes S. Spiritus in Burgo, ab Innocentio tertio conditæ magniſq; prouentibus auctæ. Nulla erant collegia, in quibus de publico adoleſcētes haberēt quomodo bonis literis erudirētur: Hodie ſunt hęc ampla & opulēta: Capranicæ, Nordini, Anglorum,

Suet. in Aug. cap. 40. & 42.

Plat. in Innoc. 3.

Germanorum, Bohemorum, Vngarorũ, Gotthorum, Suecorum, Græcorũ, Syrorũ, Maronitarum, Neophytorum, Chaldæorum. Nullæ erant domus publicæ, in quibus impuberes puellæ patreque orbatæ, ac pauperes diſcrimen caſtitatis adeuntes educarentur, & honeſtis moribus imbuerentur. Eſt hodie in hunc vſum monaſterium quod vocatur S. Catharinæ funariorũ. Nullæ erant ædes in quibus publico ſumptu alerentur & inſtituerentur, tum pueri, tum puellæ inopes vtroque parente orbatæ: Nunc ſunt duæ; altera quatuor Sanctorum coronatorum, altera S. Mariæ in Arquiro. Nulla erant gymnaſia in quibus adoleſcentes erudirentur ad omne doctrinarum genus; imò Academici ex Athenis Romam venientes, adeò Catoni maiori diſplicuerunt, vt eos vrbe exigendos in Senatu ſuaderet: Nunc præter quatuordecim humaniorum literarum ſcholas, quarum ſingulę ſingulis regionibus attribuũtur, ſunt gymnaſia ampliſſima publica duo: alterum quod Sapientiæ vocatur, alterum verò quod eſt Societatis Ieſu, à Gregorio decimo tertio fundatum. Tandem nulla hoſpitia peregrinis aduenientibus ad Romanorum ſacra quæcunque illa forent viſenda Romæ erant, in quibus aduenis iſtis certo aliquo tempore alimonia de publico ſuppeditaretur: Hodie præter Hoſpitale S. Trinitatis, quod quibuſlibet peregrinis triduo patet, multis nationibus ſuum ſeparatim hoſpitale fundis benè dotatum extructum eſt, non Gallis modò S. Ludouici, Belgis de Anima, Anglis S. Thomæ Cantuarienſis, & ſingulis Italiæ prouinciis, ſed & ipſis extremis Æthiopibus & Armenis, his ad S. Mariæ Ægyptiacæ, illis verò ad S. Stephani poſt templum S. Petri. Hæc ſunt Romanæ

Plutarc. in Cat. Cenſorio.

Eccleſiæ

Ecclesiæ opera verè magnifica ad Dei cultum & proximi vtilitatem, omnis Reipublicæ benè institutæ duos fines primarios excitata & destinata quæ pectori cuiuis Christiano verè admiranda & suspicienda videri debēt.

CAP. XII.

Templorum magnificentia.

AT inquies, ad opera magnifica quod attinet, saltem quoad ædificia ac templa splendidissima, arte & opere incomparabili extructa, Romani Imperij gloriæ Romanæ Ecclesiæ moderatio necessario cedere debet. Quid enim in Romanæ Ecclesiæ templis atque ædificiis, vel Capitolio Romano, vel Pantheo Agrippino vel templo pacis Vespasiani, vel ipso vrbis templo comparabile ostendi potest? Et æquum tamen erat vero Deo magnificētius seruiri, quàm idolis & dęmoniis gentium. Atqui iudicium tantisper suspende, qui hæc Romana ethnica tantopere extollis; vide mecum an nō templum S. Pauli Apostoli via Ostiensi & magnitudine & multitudine columnarum: item templum S. Marię ad Præsepe, siue Maioris, vt nūc vocatur, quodlibet horū multis partibus non superet. De forma fortasse quæstio foret, in qua antiqua illa superabant. Sed in hoc etiam genere, vnum illis omnibus oppono Templum Societatis Iesu, Illustrissimi Cardinalis Farnesij, opera & opibus magnificētissimè nostro tempore extructum, quod veteribus illis & forma & materia & mole multò excellentiùs indicant Romani hodie scriptores graues. Quicquid autem de illo Templo sit, de templo B. Petri in Vaticano, quid Thomas Bozius scriptor Romanus & *De signis Ecclesiæ Dei lib. II. cap. 3.*

modernus scripserit, ipsius his verbis referam. Quid de templo S. Petri quod nunc perfectũ conspicimus & admiramur, dicemus? Ac ne quis antiquitatum cupidus laudator temerè nos loqui putet, afferamus quę de Pantheo scribit, quasi spectaculo tãti operis attonitus Ammianus Marcellinus. Pãtheon (inquit) veluti regionem teretem speciosa celsitudine fornicatam, elatosq. vertice scansili suggestus, Consulum & priorum Principũ inuitamenta portantes. Hæc Ammianus. Atqui Tholus solummodo Templi S. Petri est altitudinis cum Pantheo eiusdem supra fastigium quatuor ædium quibus insidet medius, latitudinis verò paululo minoris, specie porrò longè excellentiori ob multiplices fenestras, capitula, bases, columnas, epystilia & coronas. Adde illud longè præstantissimum, quòd tholus est duplici fornice contectus, & inter vtrunque fornicem quasi ædiculæ innumeræ suis & ipsæ cameris distinctæ. Sed cùm quatuor, vt diximus, infra tholum seu verticem illum concameratum sint templa, horum quodlibet mole, artificio, excellentiaque materiæ nobilius Pantheo est. Præter hæc quatuor templa inter se cohærentia & peruia, quibus insidet excellẽtissimè tholus, est spatiũ medium tholo respondens quod est à pauimento vsque ad summum verticem altitudine duplum ad Pantheon. Adde aditum anteriorem, & fornicem posteriorem: vt omittamus porticum, quod nondum perfecta sit. Hæc omnia sanè si perpendas, rationemq́ue discriminis ducis, videbis Templum D. Petri in vrbe admirabili isto Pantheo sextuplo reuera esse admirabilius. Pantheon altitudine est pedum centum nonaginta octo: tantum latitudine. Atqui quodlibet ex iis quatuor quibus incũbit tholus supre-

Hist. lib. 16.

ſupremus noſtri tẽpli eſt celſitudinis maioris, eiuſdemq́; prope latitudinis. Supereſt deinde ſpatium mediũ cum tholo, & pars anterior & poſterior. Superſunt intercurrentia ab imo ad ſupremũ faſtigium tum molis ipſius, tum cuiuſlibet templi ſpatia parietibus incluſa, lato interſtitio ſuas domunculas cum ſuis cameris aptè diſpoſitas habentia: ita vt reuera hoc templum dignitate & artificio ſuperet omnia, in quibus iactat ſe cum ſuis fabulis oſtentatrix antiquitas. Hæc hactenus Bozius ſcriptor Romanus, qui quæ vidit atteſtatur. Addit celſitudinem huius templi tantæque molis ſtadij dimidij eſſe plus minùs: pedum ſcilicet tercentum, longitudinẽ verò quadringentorum: moxque cum Dianę Epheſiæ fano iuxta Plinij deſcriptionem comparãs, ad cuius ſtructuram viginti ſeptem Aſiæ Reges coierint, & ducentos viginti annos in opere conſumpſerint, oſtendit quum vix octoginta anni ab huius tẽpli inchoatione effluxerint, nec tot Reges ad opus perficiendũ ſeſe adiunxerint, in reliquis omnibus multo eſſe illo fano nobilius D. Petri templum. Quàm nũc Romæ eſſe vellem, vt hoc nobiliſſimum templum, cuius & initia & progreſſus olim vidi, nunc conſummatum & abſolutum cernerẽ, meaq́ue illic Deo vota nuncuparem. Atqui illic & eſſe & floruiſſe mihi nuper licuerat, à ſumma in terris maieſtate benigniſſimè vocato, niſi hoc me loco Dei prouidentia, Principis voluntas ac benignitas, meaq́; infirmitas, addo & indignitas conſtrictum tenuiſſent.

Quòd ſi iàm quæ extra vrbem Romam toto paſſim orbe Chriſtiano magnificentiſſima extructa tẽpla conſpiciũtur, vel ex Franciſco Aluareſio de templis Æthiòpicis omnem penè fidem ſuperantibus, vel ex Ioanne

Bruſchio

Bruſchio de templis Germanicis, vel ex Procopio de ædificiis Iuſtiniani tam multis, tam magnis, tam celebribus, vel ex Iacobo Zeiglero de templis Borealibus, vel quæ in ſola Italia S. Marci Venetiis, S. Spiritus Florentiæ. Sanctorum Petri & Petronij Bononiæ, S. Ioannis Euangeliſtæ Rauennæ, Sanctorum Dominici & Epiſcopij Neapoli videtur, vt Galliam, Belgium, Angliam & Hiſpaniam prætermitterem, maximè S. Laurentij ædem à potentiſſimo Hiſpaniarum Rege Philippo ſecundo recentiſſimè in ſua Scuria, & magnificentiſſimè extructam hoc loco commemorare & deſcribere vellem, qui adhuc antiquitatem Romanam illis anteponere auderet, helleboro dignum exiſtimarem. Sed nos in Romanæ Eccleſiæ vna Vrbe & Sede ſiſtimus, eamque & eius opera magnifica omnibus antiquæ Romæ monimentis anteponere nihil formidamus.

CAP. XIII.

Romanæ Eccleſiæ Senatus.

QVOD vno adhuc argumento cõfirmabimus. Romani Imperij ſplendor, magnitudo, maieſtas, ex Romanæ vrbis Senatu & patribus illis conſcriptis, magna haud dubiè ex parte eluxit: quorum videlicet prudentia, conſilio, grauitate annis benè ſeptingentis libertatem illa vrbs ſeruauit, multisque populis imperauit; quem etiam conſeſſum qui ſub Imperij faſtigio coluerunt, optimi ſemper Imperatores habiti ſunt, maximè
Suet. in Aug. c. 35 poſtquam ab Octauio Auguſto Senatorum incondita turba, & numerus nimis ſuperfluens ad iuſtum & mediocrem redactus erat. Sed quid? An Romanæ Eccleſiæ

ſuus

ſuus deeſt aut defuit vnquam Senatus? Iam ab exordio naſcentis illius Eccleſiæ Clerus Romanus, quo Senatu & preſbyterio primi Pontifices vſi ſunt, quanta grauitate & authoritate excelluerit, vt vacante Sede alias Eccleſias in officio continuerint, vacillantes roborarint, aberrantes in viam reduxerint, rebus dubiis finem dederint, miſſis etiam per totum orbem eorum literis, ex variis D. Cypriani epiſtolis, quibus cleri Romani literæ inſeruntur, luculenter patet. Sed progreſſu temporis clero illius vrbis ad maximum numerum excreſcente, factus eſt delectus; & vt ab ipſo D. Clemente primo, iuxta ſeptem vrbis regiones, ſeptem Notarij inſtituti ſunt ad Martyrũ res geſtas accuratè ſcribendas, quibus Notarij Numerarij hodie ſeptem ſeu Protonotarij ſeptem de numero participantium ſucceſſore; ita ſi Wolfango Lazio viro doctiſſimo credimus, iuxta veteres curatores vrbis & regionum illius, qui præfecto prætorio Vrbano proximo loco & ordine ſubſeruiebant, inſtituti ſunt presbyteri Cardinales ad titulos ſingularũ Regionum, prout à Martyrum memoriis per loca diſtinctis, diſtinctas nuncupationes acceperunt. Hinc in Cõcilio Romano ſub Silueſtro primo habito tẽpore Conſtantini Magni, Diaconi in Cardine conſtituti, fit mentio: Item Cardinalium vrbis Romanæ ſeptem qui Dalmaticis vterentur, & pallia Lænoſtina læua eorũ tegerent. In eodem Concilio Papa Silueſter, ſeptẽ vrbis regiones diuiſit ſeptem Diaconibus, veluti earum curatoribus. Hæc igitur prima & antiquiſſima Ampliſſimi huius Ordinis inſtitutio eſt, vt ineptè Volaterranus aliique Neoterici ad annum 1040. eam reiiciant. Sequentibus autem temporibus vt maiori in numero & pretio eſſe,

Epiſt. 3. 31. & 52

Lib. 2. cap. 2. de Repub. Rom.

ita non iam ab vrbis regionibus quibus præerant, sed à templis martyrumque memoriis, vel etiam ab ædificiis & patrimoniis Sedi Apostolicæ legatis discriminis causa vocari ceperunt; vnde in Decretis Symmachi Papæ qui sedit anno quadringentesimo nonagesimo quinto, legimus Diaconos non solùm regionis primæ, secundæ, quartæ, quintæ & septimæ, sed titulo S. Clementis, S. Marci, S. Matthæi, S. Laurentij, S. Pammachij, S. Sabinæ, videlicet à memoriis martyrum: tum titulo Damasi, Cyriaci, Chrysogoni, Marcelli, Caij, videlicet à bonis legatis: tum denique Æmilianæ, Crescentiæ, Cæciliæ, Praxedis, Faciolæ, videlicet à collationibus matronarum: qui omnes post Italiæ Episcopos subscripserunt, quibus necdum hic ordo prælatus fuerat. Idem subscriptionis Ordo, & sub eisdem titulis, in quadam apud Gregorium Magnum cõstitutione anno sexcentesimo legitur. His solis postea in Concilio Mantuano sub Nicolao secundo eligendi Pontificem potestas datur, quæ cùm priùs penes totum clerum Romanum esset, eumq; numerosissimum, non sine magno sæpe tumultu illa electio fiebat. Demum in Concilio Lugdunensi sub Innocentio quarto, purpurati patres maioris dignitatis causa constituuntur. Horũ postea collegium, tametsi vsque ad Sixtum quartum numerũ tricesimum nõ attigerint, & vsque ad Leonem decimum vix quinquaginta superarint, vsque ad numerum autem septuagesimum, si Onuphrio Panuinio credimus, nunquam peruenerint, viros tamen semper & omni scientiarum genere florentissimos, plurimosque etiam scriptis monimentis illustres, & rerum agendarum prudentia solertissimos, & pietate ac virtute celeberrimos, alios

Epist. 22. lib. 9.

Anno 1060.

etiam

etiam ex prima orbis Christiani nobilitate ascitos complexũ fuit. Horum opera, & ad legationes amplissimas toto orbe obeundas, & ad pacem inter Principes Christianos bellis se mutuis conficientes componendã, & ad perpetua rerum decernẽdarum consilia (ad quæ bis per omnem hebdomadam cõuocantur) & ad causas omnes ac difficultates decidendas, siue forum conscientiæ, siue forum externum ea concernunt, felicissimè vtitur summus ille orbis arbiter D. Petri successor. Sed & à summis Monarchis ad regnorum & Rerumpublicarũ amplissimarũ gubernacula, vicaria potestate tenenda summo consentiente Pontifice assumũtur. Nihil vt hoc amplissimo ordine vel nobilitate illustrius vel eruditione præstantius, vel ad res gerendas prudentius orbis vnquam viderit. Ad Ecclesiæ igitur Romanę magnificentiam, qua Imperio Romano nihil cedat, Ordo iste & Senatus amplissimus meritò pertinet.

CAP. XIIII.

Orbis salutem ab hoc sacro Principatu pendere.

ET ad Imperij ipsius adeoque orbis totius, decus, tutelam ac columen, & hic selectissimorum Ecclesiæ procerum ordo, & quicquid hactenus de Romanæ Ecclesiæ amplitudine, fortitudine, potestate, dignitate, ac splẽdore in medium protulimus. Eminentissimũ namque hunc Ecclesiæ Romanę principatum vniuersis his, siue naturæ, siue gratiæ ornamentis illustrare voluit diuina benignitas, nihil vt deesset, quod inclinantis ac labantis mũdi restitutioni necessarium foret, vt in huius, qui tam perspicua luce in omnium oculos incurreret,

ſacroſanctam ſocietatem ſeſe aggregarent, quicunque vitæ ſuæ rationem ſibi quoquo modo conſtare vellent, ab eo qui abirent, aut in eum cæci impingerent, eliſi fractique corruerent: id pluribus exemplis à pluribus illuſtratum, ego ex iis quæ hactenus dicta fuere, ſatis conſtitutum exiſtimo; addo tamen, ne quid quod inſtituti ratio requirat, prętermittam, paucula alia. Vrbis imò non vrbis ſed orbis Romani clades, vaſtitates, ruinas, quibus Deus erecto primitus ſacroſancto huic principatui illatas iniurias vindicauit, ac gentiles Imperatores vſque ad Conſtantinum Auguſtum ſimul cum ipſo Imperio obtriuit, compēdio recenſet fidelis ac grauis ſcriptor Oroſius. Illis è medio ſublatis primus Imperatorum Romanorum apertè Chriſti trophæum erexit Conſtantinus Magnus, ac ſacrorū Principi Romano Pontifici vrbem orbemq́ue ſubmittens, bonis omnibus Romanum Imperium locupletauit. At alius ab eo alium rerū ſuarum ſucceſſum obtinuit, Liberij Romani Pontificis perſecutor Conſtantius, iterum clades, iterum veteres illę orbis terrarum ruinę, euerſa funditus terrę motu Nicomedia; Pontus, Aſia, Macedonia, grauiſſimis cladibus obtritæ: ipſeq. Imperator incurabili planè morbo ad inſtar Pharaonis à Deo percuſſus, ſed ab eo iterum Sanctorum interceſſione ſanatus, dum in ſua impietate perſeuerat, vita ſimul & Imperio exuitur.

Lib. 7. cap. 4. & ſeqq. — *Sozomen. lib. 4. c. 15* — *Ammian. lib. 21.*

Eadem mala ſub Valente, Romano Pontifici adhærentes perſequente, in orbem ipſumq́ue iterum Imperatorem recurrere, qui anno Imperij ſui decimoquarto à Gotthis profligatus, & in Tugurio cōcrematus, impietatis ſuæ pœnas dedit. Similis malorum congeries Iuſtinianum Chriſtianiſſimum priùs ac feliciſſimū Princi-

Socrates lib. 4. c. 2 — *Ammian. lib. 26.* — *Paul. Diacon. lib. 16*

pe.in

pem excepit: Quum enim in Sylverium ac Vigiliū Romanos Pontifices impias manus iniecit, nullo non calamitatis genere exagitatus est, tandemque in insaniam versus, subitoque morbo perculsus è vita migrauit. Similibus à Deo malis mulctatus Constantius Heraclij nepos, cùm sanctissimum Romanæ Ecclesiæ Præsulem Martinum in insulam Chersonis relegasset: Similibus Leo eiusque filius Constantinus Copronymus, cùm in eandem petram impegissent. Et hæc quidem mala iustissima Dei ira perpessi Oriētis Imperatores: Quid post eos alij siue Reges siue Imperatores rerum in Occidente potiti, qui illorum impietatē imitati sacrosancto huic principatui rebelles extitere? eiúsve iura sibi temerè violanda præsumpsere? Et ipsi similia omnia. [a] Philippus Pulcher & Carolus sextus Francorum Reges, [b] Occidentis Imperatores Henricus secundus & quartus, Fridericus secundus, Ludouicus Bauarus aliique plures: vbi eo magis diuina iudicia extimescēda occurrunt, quod non in solos Reges ac Imperatores, sacrę huic maiestati iniurios superni numinis ita exarserit, sed populos ipsos, prouincias, regna, imperia quæ iis hîc quaquam ratione socia, similibus plagis inuoluerit: Et his iterum plena & veterum & recentiorum Historiographorū scripta. Neque aliorum hactenus ab annis nongentis, aut regna euersa, aut occupata ab impiis Mahometanis imperia, quàm eorū qui ab eius sese obedientia subtraxere. Vbi namque modò, quæ olim in Asia, quæ in Africa? fuerunt. Quæ causa? schisma, & ab hoc principatu discessio. Et in Europa hac nostra? Dij meliora: Et hîc tamen quid sani, quid integri, quid in re Christiana trāquilli ac pacati? Quid aliud quàm quod

Zonaras, Landulphus.

[a] Aimoinus lib. 5. cap. 1.

[b] Marianus Scotus Dodechinus, Vrlaneus lib. 12.

huic sacro principatui inhærescens, ab eodem ne labat sustinetur, à quo quod recedit, hosti cedit, vincitur, subiugatur, perditur: Neque enim aliud iuxta illud diuini
Esaia 60. Vatis oraculum expectandum, *Gens & regnum, quod non seruierit tibi, peribit.*

EPILOGVS.

ET *hæc quidem verè Admiranda de Romanæ Ecclesiæ principatu compendio dixerimus, quæ quale, quantumque illius regnum sit, præ reliquis mundi regnis & Imperiis sufficienter cuique ob oculos posuerint: aurea illa sint, argentea, ænea, ferrea, terrena tamen sunt ac caduca omnia, eoq; suæ potentiæ modum habentia, suis conclusa limitibus, suis temporibus definita, hoc verè nostrum ortus sui principium*
Daniel. 2 *in Deum ipsum authorem refert, ab eo suscitatum, super*
Matt. 16 *petram ædificatum; potestas huius, potestas diuina, cælestis, claues regni cælorum sortita, potestas æterna quæ non auferetur, & cuius regnum non corrumpetur, ventorum turbines, ac tempestatum omnium procellas immota exceptans. Languescunt itaque alia illa omnia sensimq; deficiunt, regnum verò hoc regnum omnium seculorum est, & dominatio eius in omni generatione & generationem. Nec mirum: cùm*
Matt. vlt. *hæc potestas ab ipso Christo sit. Qui ascendens in cælum apertè profitetur, sibi datam à Patre omnem potestatem in cælo & in terra.*

APPRO-